



la

1

**K  
A  
R  
Y  
S**

1987  
Nr. 5  
GEGUŽE - MAY



# KARYS

1987  
Nr. 5 (1632)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

**TURINIO SKYRIAI:** Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075  
Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamas straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.  
Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.  
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

## TURINYS

Viršelio 1 p. — 1938 m. Lietuvos kariuomenės vyriausioji vadovybė: Krašto aps. min. gen. St. Dirmantas (k.) ir Kariuomenės vadas gen. St. Raštikis	
Viršelio 4 p.: Nepriklausomos Lietuvos jaunimas pavasarį	
A. B. — Kraujo kerštas .....	193
Dr. K. Ėringis — 6 pėst. pulko istoriniai bruožai .....	200
C. Vištaras — Prisimenant Lietuvos aero klubą .....	208
J. Klimas — Paskutinio kariūno odisėja .....	212
1986 metų "Kario" premijų laimėtojai: Dr. K. Ėringis, J. Abraitis ir A. Kramilius .....	213

### KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios .....	214
Mūsų spaudoje pasižvalgius .....	217
Žvilgsnis į politiką .....	218

### KARIO PRIEDAS:

Tremties trimitas .....	223
Rašo A. Mikulskis, B. Gaidžiūnas ir kt.	

MŪŠŲ MIRUSIEJI .....	239
----------------------	-----

### ATSTOVAI:

**Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas, Detroit — V. Kutkus**

## PLATINTOJAI

### AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona, NSW, 2199

### KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, St. Prapas.

### JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus  
CHICAGO, IL — "Gifts International", "Parama", "Patria" Gifts & Elect.  
DETROIT, MI — V. Cižauskas (Sv. Antano Parapijos Spaudos Kioskas),  
OMAHA, NB — Jonas Smailys  
WATERBURY, CT — "Spauda"  
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

### V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-Miesau 2 Bahnhofstr. 11

### ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

### SPAUSDINA

Franciscan Press  
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —  
Nepriklausomybės kovų —  
metais.

# KARIYS

Atgaivintas Jugtinėse  
Amerikos Valstybėse  
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1632)

GEGUŽĖ – MAY

1987

## KRAUJO KERŠTAS

MORRIS SIMKUS  
6397 S. MAPLEWOOD AVE.  
CHICAGO, IL 60629

(Atsiminimų tęsa iš "Kario Nr. 4")

A. B.

### Pėdsakų naikinimas

Sustojo mieste mašinų judėjimas, nurimo jų triukšmas, sumažėjo rusų ir jų simpatikų pavojus, betgi prasidėjo visuose gatvių kampuose šaudymas iš šautuvų ir pistolečių. Turėdami savo tikslus, to meto aktyvistai, gavę ginklų ir įsigiję šaudmenų iš paliktų be apsaugos pulkų sandėlių, pasinaudoję 3 pėst. pulko esama padėtimi, šaudė į visas puses, rodė drąsą, sugebėjimus, o kai kurie gal suvedinėjo ir asmeniškai sąskaitas. Tokios nekontroliuojamos kulkos mieste daugelį sužeidė, kitiems atėmė ir gyvybę. Tik minėto tanko ūžesys trumpam juos išgąsdino, nutildė. Šarvuotis, neaiškūs šūviai, naujo okupanto nežinomi planai, pirmieji žodiniai įsakymai privertė susirūpinti keršto rezultatais. Nutarta tuoj surinkti, paslėpti žuvusius, nes lavonai gali irgi vienus ar kitus uždegti kerštu, gali nukentėti gyventojai, pastatai.

Kalne vyrai iškasė 5 x 5 duobę prie įvažiavimo, pietiniame vežimų, įrankių pastato gale, apie 50 metrų atstume. Su tuo pačiu ambulansu rinko žuvusius, vežė ir guldė vieną prie kito. Čia buvo civilių ir kitų, įvairiose uniformose lavonų. Priguldė pilną duobę, vieną ant kito dvi eiles.

Nuvaro kariai, nuo pat ryto iki aušros įtampojė, prie ginklo, įvykių stumdomi, nevalgę, be miego, be aiškaus rytojaus, šiuo paskutiniu mostu užkasė duobę. Per trumpą laiką atsirado naujas, bendras kapas Gedimino kalne. Žuvusius palaidojo su dokumentais, vertybėmis ir tik su jiems vieniems žinoma mirties metrika.

Kareivinėse nesaugu, tad vyrai, sargybų saugomi, pramigo kalne ant šautuvų. Taip praėjo sekmdienis.

### Partizanai

Nykus, ankstyvas pirmadienio rytas. Dangus be debesėlio. Paukščiai čiulba, skraido, kiti pešasi dėl grūdo. Pilies bokšte plėvesuoja mūsų trispalvė. Pakraščiais tingiai tebekyla blėstančių gaisrų dūmai. Žemės gyvūnų nematyti — išsigandę kur tūno.

Išeinu iš Bernardinų gatvės, Prie Pilies aikštės guli sužeista moteris. Atrodo dar gyva. Skubu į artimiausią sveikatos punktą, kur budi gailestingoji sesuo. Ji bijo eiti suteikti sužeistajai pagelbą, tad su pistoletu nuvarau ją ir palieku. Įžengiu į pulko budėtojo kambarį, kurio vakar vengiau — ant grindų kraujuose guli rusų leitenantas, šalia jo telefonas. Tur būt tas pats, kuris vakar įsakė trauktis ir naktį pasiuntė du vyrus išaiškinti kulkosvaidžio ugnį. "Čia jieškojo patarimų, paramos", — pagalvojau.

Staiga koridoriuje prisistatė moteris, kuri išgąstingai aiškino, kad tiekusi šovinius ir prašė pažymėjimo. Ji gelbėjusi iš Paneries, bet nežinanti kam — ji tik perduodavusi kitam, o jo pavardės nežinanti. Po kelių minučių atsirado lietuvis vyras su tokiu pat prašymu. Jis aiškino irgi, kad šaudęs čia pat netoliese. Kiti trys sutiko gatvėje su tuo pačiu reikalu. Atrodė, kad jie iš pat ankstyvo ryto laukė ateinančio į štabą karininko. Vienas tvirtino, kad šaudęs pistoletu į pravažiuojančius rusus Gedimino gatvėje, t.y. miesto viduryje. Visiems buvo paaiškinta, kad jie turėtų turėti kokius nors įrodymus, kas jie tokie. Be jų karo metu su ginklu negalima pasirodyti mieste nei miške. Be to, jie turėtų žinoti, kas juos išduoda, nes kariuomenės vadovybė civiliams žmonėms tokių pažymėjimų neduoda.

Pas mus atėjo tik keli. Reikia manyti, kad kitose įstaigose jų pasirodė daugiau. Vėliau apie tokius

“partizanus” buvo informuotas plk. Špokevičius. Toks ankstyvas jų pasirodymas, susirūpinimas gauti pažymėjimus, drabužiai, kalbų, nurodymų neaiškumas, išgąstingi veidai, žvalgymasis į šonus, veikimas vien Paneryje, atsiradimas tik pirmadienį, ne anksčiau, vertė manyti, kad jie, pataikaudami rusams, per metus naikino, kankino mūsų tautą, o kada ištiko juos keršto pavojus — bėgo su savo draugais NKVD-istais į Rusiją pasislėpti. bet, kai prie Gedimino kalno pasveikino mūsų kulkosvaidis, kulkų nepaliesi išsoko iš sužalotų, įstrigusio sunkvežimių ir naktį pasislėpė Paneryje — vienintelėje saugioje vietoje. Išaušus jie jieškojo naujų priedangų, tautos gerbiamų partizanų titulų. Puska žodžiais, tai buvo lankstūs tautos išgamos, budeliai.

Einant į mokymo aikštę reikėjo lankstyti pro mašinas ir tanketes. Du kariai, pasislėpę po vikšrais, negyvi, atrodo lyg jie miega susigūžę vienoj padėtyje kniūpsčiomis. Žiauri kulkosvaidžių ugnis bus juos palietusi, o ambulanso tarnyba, surinkdama kitus, jų negyvų nepastebėjo. Dar pažvelgiau į krauju nudažytą stovylą: kareivinių aikštėje stovėjo apie dešimtį prisiglaudusių mašinų, kurių kai kuriose matėsi šviežio kraujo latakai, bet žmonių nebuvo. Viename radau primesta mažų pagalvių, išbarstytų pakvitavimų lapelių, braižomųjų plunksnų dėžutę, įvairių drabužių. Pasiėmiau tik dėžutę su braižymo plunksnomis ir ėjau prie kitų, kai su triukšmu įvažiavo du motociklistai. Tai priemieji priekiniai vokiečių žvalgai — tiesūs, aukšti, energingai nusiteikę, staigių judesių vyrai, rinktiniai fronto kovotojai. Paėjęs į šalį, atsistojau ramiai. Galvojau, ką jie su manimi darys? Juk karas, fronto zona, o aš uniformuotas, sutiktas priešo pusėje. Prabėgo visokių minčių... rytą buvau ant ruso šautuvo sargo, o dabar vokiečiai. Bet jie skubiai tikrino sunkvežimių vidų, vairuotojų kabinas ir iš po pagalvių išsitraukė dėžę, durtuvais atlupo viršų, prisikimšo kuprines pundais supakuotų červoncų ir išvažiavo nekreipdami į mane jokio dėmesio. Pagalvojau, gal jie buvo informuoti, kad rusai buvo į Vilnių suvarę lietuviškus pulkus. Nežinau, ką galvojo šio ruožo štabas, bet per patį Vilniaus miestą prieš nepersėkiojo, aplenkė, o gal ir nepasitikėjo. Vėliau atsirado administracinė tarnyba.

Aš apgailstavau, nepaėmęs pinigų, kuriuos vokiečiai į kuprines susizėrė. Sugrįžę iš Vilniaus apylinkių ginklo draugai, sužinoję apie minėtus pinigus, kalė man kartodami: “Būtum nors algas išmokėjęs”. Bet man tokiaime įkarštyje nerūpėjo

pinigai, žuvusių pavardės, adresai, o užmiršau net save patį, nes po pirmojo, įkandin braunasi antras okupantas. Pasitarti neturėjau su kuo. buvo aišku, kad po pirmųjų tuojau atsiras pagrindinės kautynių jėgos. Geriau nesimaišyti.

Apie 8 - 9 val. ryto gatvėse atsirado daktarai, sanitarai ir vilkikai bei ambulansai. Čia pat sutikau plk. Špokevičių, pirmą sugrįžusį iš Pabradės poligono apylinkių. Nuėjom prie žuvusio leitenanto, jis paėmė jo asmens dokumentus ir sako: “Mūsų pulko jaunas karininkas, tik ką baigęs Karo mokyklą.”

### Pirmosios dienos po ruda letena

Iš visur rinkosi pulko karininkai, puskarininkiai ir proporcingai mažai kareivių. Jie sumaištyje rusų vadų buvo verčiami trauktis į Rusiją be savo lietuvių vadų. Kai kurie rado galimybių atsiplėšti, pabėgti, kitiems gal būtų padėjo slaptas ryšio perdavimas vieno kitam ar kasdien kartotas neva pabėgimo manevras. Nerasdami išėities, net nežinodami, kur jie randasi, ėjo su tais, kas juos vedė. Tik vienas ltn. Kav. sugebėjo pasišalinti iš besitraukiančios kolonos su visais savo vyrais ir kaip vadas su būriu grįžo į pulką. Apie 70 kilometrų, per laukus, kaimų keliais, pro bėgančius rusus, puolančius vokiečius, neparadęs nei vieno vyro, saugesnėmis vietomis sugrįžo į 3 pėst. V.D. pulką Vilniuje. Atsirado ir aktyvių komunistų, pabūgusių rizikingo žygio. Jie apsirūpino įrodymais, kodėl priklausė partijai, nes norėję padėti saviesiems.

### Keliasi iš karstų

Sanitarijos puskarininkis pranešė, kad paliktoje sargybų kuopoje trūksta 20-ties vyrų. Jie galėjo būti pasitraukę su bėgančiais, galėjo būti sugrįžę į namus, galėjo slapstytis mieste ar kitur. Tas, kuris rinko žuvusius ir padėjo užkasti duobę, matė ir su lietuviškom uniformom žuvusiųjų tarpe. Jis buvęs nervingas tuo metu, nekreipęs dėmesio ir tamsoje gal ir neatpažino, tad po 6 dienų, atkasę bendrą kapą, išrinko septynis savomis uniformomis žuvusiuosius. Šeši buvo eiliniai ir vienas puskarininkis. Pradžioje jų veidai buvo balti, kaip drobė, bet kol nuvalė nuo žemių, per kokį 10 minučių pajuodo. Dokumentų neturėjo, atpažinti nebuvo galima.

Nuliūdę ginklo draugai atvežė juos į sargybų kuopą, suguldė ant grindų sargybos kambaryje ir mėgino atpažinti, sužinoti vardus, pavardes. Betgi be platesnių apklausinėjimų jų asmenybės liko

neišaiškintos. Tuomet sukėlė skubomis karstus, į kuriuos sudėjo žuvusius, o karstų dangčius prikėlė vinimis. Pakviestas ligoninės kapelionas atliko religines apeigas. Po to kiekvieną karstą nešė ant pečių keturi kariai, ir taip prasidėjo eiseną su kunigu priekyje, po jo gretoje ėjo eilinis, karininkas, puskarininkis ir vėl eilinis. Po karstų gretoje po 4 žygiavo pulko kariai. Laidotuvių eisenai pajudėjus kokius 200 metrų, atrodė du mirusieji atvožė savo karstų dangčius. Reikėjo sustoti, nuleisti juos nuo nešančiųjų pečių ant grindinio ir patikrinti kas atsitiko, kodėl karstai atsidarė, lyg žuvusieji keltųsi. Pasirodo jų žuvimo padėtyje sustingę kūno dalys buvo priverstinai atsidūrusios kitoje padėtyje dedant į karstą, kad sutilptų, tad sustingę taip plėšėsi grįžti į savo pirmąsias padėti, kad su tokia jėga karsto dangčius nuplėšė. Kol atlydėjome į Antakalnio kapus, beveik visi karstai buvo reikalinga patvarkyti iš naujo, lyg žuvusieji mėgintų prisikelti. Su kitais ir aš galvojau:

— Jauni kariai nenori miegoti šaltame kape. Jie keliai stoti prie ginklų, vyti okupantus, tautos ir valstybės priešus. Kad prisikeltų žuvę, kurie krito gindami Gedimino pilį, Lietuvos sostinę nuo kryžiuočių, nuo rusų, lenkų ir kitų — jų žygiuotų pulkai.

Kai kuriems kariams riedėjo ašaros — jie aptraudojo ginklo draugus už jų artimuosius, už tėvus. Iš bendro kapo septynis karius palaidojome Antakalnio kapuose vienoje duobėje. Ant kryžiaus buvo užrašas: "Čia ilsisi 7 Lietuvos kariai."

### Sukilimas

Sukilimas valstybėje yra planingas, ginkluotas pasipriešinimas, politinio režimo panaikinimas. Tokia jo definicija nėra viską apimanti. Sukilimo supratime glūdi daugybė įvairių priežasčių, jis veikia valstybės teritorijoje. Pagrindiniai taikiniai: ryšiai, paštas, radijo, vadovybė (vyriausybė), kalėjimas, politiniai kaliniai, susisiekimas — riedmenys, pasipriešinimo daliniai. Tikslas: politinis, ekonominis, asmeninis. Pvz. valdymo formos pakeitimas, okupanto išvaymas, krašto alinimas, gerbūvio kritimas, nepasitenkinimas vyriausybe — tai jau priežastys, vedančios į sukilimą.

Šiuo atveju civilių, šaudančių iš kampų į visas puses, tarpe gal ir buvo vienas kitas slapstęsis nuo komunistų, sugrįžęs iš miškų ar pan., bet šaudyti užimant ką nors — nebuvo ką užimti. Minėtą sekmadienį apie 10 - 12 val. ryto rusų miesto administracija

ir karo daliniai Vilnių apėjo, o po paros jį užėmė vokiečiai. Betkoks sukilimas prieš besitraukiančius rusus būtų buvęs bereikšmis ir nesuprantamas prieš atslenkančias pirmyn vokiečių armijas. Paros laikotarpyje be valdžios nebuvo prieš ką sukilti. Karo metu, ypač pirmomis dienomis, kada mūsų žemėje stumdėsi dviejų galingų valstybių armijos, joks sukilimas neįmanomas, tik partizaninis kliudymas ar trukdymas, darymas nuostolių, ar įvairus padėjimas, su štabų žinia, yra galimas. Kitaip gali nukentėti civiliai žmonės.

Šiame tragiškame laikotarpyje įvykius savinasi pavieniai asmenys, organizacijos, grupės. Mini spaudoje, kad jie dalyvavo, veikė, šaudė, tvarkė... Šauliai užėmė Vilnių, partizanai išvijo rusus, sukilėliai perėmė miesto administracines įstaigas — visi veikė vienu laiku, toje plačioje vietoje — Gedimino kalne, bet vienas su kitu nesutiko, nematė ginkluotų karių ant to paties kalno, nei jų kareivinių. Be to, užmiršo politinius kalinius kalėjime, geležinkelio stotyje nustumtą į šalį traukinį, vežantį tremtinius į Sibirą. Kuopos kariai negalėjo jiems padėti, nes įvykiai klostėsi staiga, be plano, be pasiruošimo, tik gelbstint savo gyvybes nežinomoje to meto miesto padėtyje.

Kas rašo, kalba apie sukilimus Vilniuje ir kitur pirmomis karo dienomis, tas ieško didvyrio garbės ir pirmenybių politinėse partijose.

### Bendrybės

Minėti įvykiai vystėsi maždaug 18-kos valandų laikotarpyje. Prasidėjo sekmadienį apie 10 val. ryto ir baigėsi pirmadienį apie 4 val. ryto. Vyksmo vieta — 3 pėst. pulko kareivinės, mokymo aikštė, Antakalnio gatvė, Gedimino kalnas. Pagrindiniai veikėjai 3 pėst. pulko senitarijos puskarininkis su kariais, kurie sugebėjo išvengti traukimosi į Rusiją, jų tarpe 3 rusų kareiviai iš buvusių penkių. vidaus tvarkai palaikyti buvo palikta 2 rusų, 2 lietuvių karininkai (kiti buvo Pabradėje). Trečias leitenantas buvo ligoninėje su keliais kareiviais, puskarininkiu ir vienu civiliu politruku. Jie visi sunkiai sirgo šiltine, rusų atvežta epidemija. Kuopų politrukus ligoninės kieme daboklėje savanoriškai saugojo kariai, kad jie nepabėgtų nesuvedus su jais sąskaitų, kaip ir sugrįžusius aktyvius komunistus.

Paskutinės Karo mokyklos kariūnų laidos likimą žinojo juos išvedę lietuviai karininkai, jų viršininkai, lektoriai, instruktoriai, būrių vadai. Jie visi besit-

# LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tąsa iš "Kario" Nr. 3)

Dr. KAZYS ĖRINGIS

## 8. NACIŲ TARPUSAVIO "APSIŠAUDYMAI" IR "ATSIŠAUDYMAI"

Gavęs iš SS vyriausio štabo Berlyne, matyt, neoficialų nurodymą **areštuoti** Lietuvos Vietinės Rinktinės vadą generolą P. Plechavičių, Aukštesnysis SS ir policijos vadas (Ryga), nurodydamas tai padaryti Lietuvos Generalinės srities SS ir policijos vadui (Kaunas), įvėlė vokiečių vietinės SS ir policijos žinybas į **konfliktą** su vietinėmis Vokietijos nacių politinėmis vadovybėmis, nes sumaišęs vokiečiams mobilizacinius planus Lietuvoje.

Ižestas dėl "savivališko" gen. P. Plechavičiaus arešto, politinis vadovas Generalinis komisaras Lietuvai dr. von Renteln iš savo pavaldinio SS ir policijos vado raštu **pareikalavo parengti** Lietuvos apskričių komendantams raštą, paaiškinantį generolo Plechavičiaus arešto motyvus. Be to, komisaras pažymėjo, kad išpuolis prieš generolą Plechavičių ir jo štabą ne tik sutrukdė mobilizaciją, bet ir griaua vokiečių valdžios autoriteto pagrindus. Sekantį oficialų reikalavimą savo pavaldiniui SS ir policijos vadui Lietuvoje (Kaunas) komisaras parašė 1944 m. gegužės 31 d. ir priminė, kad krašto apskričių komendantams jis žodžiu pareikalavęs generolo Plechavičiaus arešto dieną (gegužės 15 d.), o raštu pareikalavęs — gegužės 25 d. Komisaras pažymi turįs "kompetetingų įstaigų pranešimus, iš kurių matyti, kad būtina reikia kaip galima greičiau **sustabdyti** akcijas prieš generolą Plechavičių (ir) respektyviai jo suorganizuotus dalinius", nes tai jau davė žalingus padarinius. Tame gegužės 31 d. komisaro rašte pasakyta, kad vietoje oficialaus SS žinybos rašto apskričių komendantams — šiandien gautas **nepasirašytas** lapelis, kuris atmetinas, nes apskričių komendantams reikia tokio turinio rašto, kurio turinys turi

būti kur kas svarbesnis, negu gauto lapelio medžiaga.<sup>30</sup>

Pagaliau aukštesniosios SS ir policijos žinybos (Ryga) valdininkas (taigi ne vadas) telefonograma birželio 12 d. komisarui dr. von Renteln ir Rytų krašto komisarui (Ryga) bei SS ir policijos vadui Lietuvoje pranešė, kad SS vadas (Berlynas) "patvirtino lapelio, taip pat ir apskričių komendantams bei apskričių policijos vadams numatyto rašto tekstus" (citos pabaiga) ir ragina nedelsiant pradėti lietuvių mobilizaciją. Sekančią dieną Generalinis komisaras Lietuvai dr. von Renteln pasiūstojė Aukštesniajam SS ir policijos vadui (Ryga) telefonogramoje tiesiai rėžė, kad manasis SS ir policijos vadas **negavęs** jo (iš Rygos) sutikimo oficialiu raštu paaiškinti apskričių komendantams motyvus dėl akcijos prieš generolą Plechavičių. Dabar, kai paaiškinta, pridūrė dr. von Renteln, mobilizacija tuojuos pradėdama.<sup>30</sup>

Per sekančias keturias dienas paruošė ir 1944 m. birželio 17 d. Generalinis komisaras Lietuvai dr. von Renteln išsiuntė ilgą ir piktą raštą Aukštesniajam SS ir policijos vadui Jeckeln (Ryga), įvardindamas jį Rytų krašto ir Šiaurės Rusijos SS Obergruppenführeriu.<sup>30</sup> Tuo komisaras siautėjusiam ne tik Pabaltijo kraštuose bet ir Šiaurės Rusijoje SS vadui nedviprasmiškai priminė, kad "vado" žinioje Šiaurės Rusijos jau nebėra, greitai nebus ir Pabaltijo kraštų ir **nebereikės** vado. Rašte atpasakojama visą mūsų jau glauštai nušviesto ginčo ir kompetencijų peržengimo istorija, **pažymima**, jog komisarui "buvo pranešama, kad krašte (Lietuvoje) dėl akcijos prieš Plechavičių kilę sąmyšis ir susijaudinimas, kurie žymiai prisidėjo prie gyventojų priešiško nusistatymo mobilizacijos atžvilgiu" (citos pabaiga), **priekaištaujama**, kad nebuvo gautas iš SS ir policijos vado sutartas oficialus

raukdami kalne matė mūsų karius girdėjo kvietimą pasilikti.

Drąsus patriotas, Vilniaus Universiteto studentas, pašalinęs raudoną ir įkėlęs mūsų trispalvę Gedimino pilies bokšte, galėtų atsilipti, taipogi veiklusis

sanitarijos puskarininkis.

Plk. Špokevičius, prieš mirtį yra parašęs savo atsiminimus, kuriuose turėtų būti minimi ir šie įvykiai, nes jis pats matė aplinkybes ir rusų nuostolius anoje padėtyje.

raštas, paaiškinantis priežastis, vertusias įsimaityti į Plechavičiaus dalinius, raštas apskričių komendantams, kurį komisaras turėjęs išsiuntinėti lietuvių savivaldos įstaigoms. (Beje, tuo metu Lietuvos Vietinės Rinktinės vadas generolas P. Plechavičius ir jo štabas jau prieš mėnesį buvo areštuoti. Rinktinė išbėgijusi arba nuginkluota ir 3,500 karių prievarta išvaryta į Vokietiją). Rašto pabaigoje komisaras dr. von Renteln visą kaltę už pasėkmes suverčia vadui Jeckelnui, kad jis, "Aukštesnysis SS ir policijos vadas Rygoje uždraudė išsiųsti SS ir policijos vado raštą apskričių komendantams, pasirašytą jau 1944 m. birželio 2 d. ir prašomas sutikimas buvo duotas tik dešimčia dienų vėliau". (citasos pabaiga).<sup>30</sup>

### Politinis komisaras už komisarą

Toliau dar gražiau: Rytų krašto komisaras M. Lohse (Ryga), užstodamas generalinį komisarą Lietuvai dr. von Rentelną, savo pavaldinį aukštesnįjį SS ir policijos vada Jeckelną savo išsiųstame 1944 m. birželio 30 d. rašte "išvanojo" iš peties. Tame rašte tarp kitko sakoma, "kad visos Lietuvoje mobilizacijos priemonės yra nepaprastos politinės reikšmės ir todėl turiu pasilaikyti sau kiekvieną politinį sprendimą. Todėl turiu nepaprastai apgailestauti,, kad į priemones prieš generolą Plechavičių ir jo dalinius Tamstos buvo žiūrima tik iš policinio saugumo taško ir Tamsta neradai reikalo iš anksto mano sprendimu pasinaudoti. Tatai buvo dar labiau reikalinga, kai Tamsta, kaip man pavaldus Aukštesnysis SS ir policijos vadas, turi policinę pareigybę vykdyti visada pagal mano nurodymus, kadangi aš vienas apimu šitokių priemonių politinius ir ūkinius padarinius ir esu už juos atsakingas. Todėl dar griežčiau turiu atmesti kiekvieną bandymą, siekiantį kaltę dėl kliūčių, kurios dabar, suprantama, tolimesniame mobilizacijos vykdyme paaiškėja sustiprėjusios, pagrįsti kokia Generalinio komisaro Kaune nesėkme. Šios padidėjusios kliūtys pareina nuo Tamstos pravesių priemonių, nesuderintų su politine vadovybe... Nurodau, kad į mano 25.5.1944 įsakymą ligi šios dienos nėra gauta pranešimo ar žinios apie generolo Plechavičiaus ir jo štabo tyrinėjimo duomenis... Dabar (pakartotinai) prašau atsiųsti reikalaujamą pranešimą, kurį, atsižvelgdamas į viso įvykio politinę reikšmę, nepaprastai vertinu. Jei generolas Plechavičius dėl jam padarytų užmetimų raštu ar žodžiu būtų ką pareiškęs, prašau man atsiųsti ir tuos pareiškimus".<sup>30</sup> Šios citatos griausmingos mintys, taip sakant, komentarų nereikalauja. Tik

viena neaišku: ar Generalinis komisaras Lietuvai dr. von Renteln dėl vokiško tikslumo ir formalumo priešinosi naujoms lietuvių mobilizacijoms, ar jis, esesininkams sugriovus Lietuvos Vietinę Rinktinę, — iš principo buvo priešingas lietuvių mobilizavimui, nors savo raštuose esesininkams ir dievagojosi esąs pasirengęs tai daryti, kai tik bus pašalintos kliūtys. Juo labiau, kad jam palankus buvo ir Rytų krašto komisaras H. Lohse (Ryga). Tokią mintį sustiprina dar ir tai, kad kilęs iš Estijos pusvokietis-degeneratas Vokietijos Užimtų Rytų kraštų ministras Alfredas Rozenbergas jo ministerijos paruoštame ir niekieno nesuspėtame pasirašyti išsamiam dokumente, skirtame vėl užimsimų kraštų valdymui, niekina estų, latvių, ypač lietuvių tautas ir pakartotinos okupacijos atvejui ruošė tų tautų išnaikinimo planus. Tame pirminiame dokumente variante smarkiai puolami buvę vokiečių civilinės okupacinės valdžios generaliniai komisarai Lietuvai, Latvijai ir Estijai, taip pat Rytų krašto Generalinis komisaras. Jie kaltinami nesupratę Vokietijos nacių uždavinių tuose kraštuose ir todėl nuolaidžiaavę siekiančioms atkurti nepriklausomybes tų kraštų politinėms jėgoms.<sup>31</sup>

### Mes Lietuvos kareivėliai...

Ir aptarus šio sudėtingo ir lemtingo laikotarpio įvykius ir vokiečių civilinės valdžios nacių kivirčus būtina paryškinti tai, kas svarbiausia mūsų vystomai Lietuvos karių likiminei temai. Todėl turint omenyje visą tai, kas buvo aukščiau pasakyta, galima tvirtinti, kad jeigu Vokietijos nacių kivirčas nebūtų sugriovęs Lietuvos Vietinės Rinktinės, tai daugelio tūkstančių Lietuvos jaunų vyrų likimas būtų susiklostęs kitaip. Betgi sovietai 1944 m. liepos 9 d. antrą kartą įsiveržė į Lietuvą ir liepos 13 d. okupavo Vilnių. Nepasisėkus vokiečių atentatui prieš Hitlerį liepos 20 d. — vokiečių armijos kovingumas dar labiau krito. Neretai vokiečių kariai prasitardavo: mes jau prikariavome, dabar kariaukite jūs. O Lietuvos Vietinę Rinktinę sunaikino patys vokiečiai. Rinktinė būtų buvusi ir kliuviniu ir gal politiškai nepatogiu objektu sovietų smūgiui. Yra tam tikras pagrindas daryti atsargią prielaidą, kad sovietų armijos Vokietiją būtų užgriuvę per Pietų Lietuvą. Bet toks prielaidų klausimas neliečia mūsų temos. Faktas lieka faktu, kad sovietų armijos nesutikdamos didesnio pasipriešinimo sparčiai žygiavo gilyn į Lietuvą, net iki Dubysos ir beveik iki Rytprūsių sienos.

Maskva, nieko nedelsdama, Lietuvoje paskelbė neteisėtą prievartinę mobilizaciją ir per trumpą lai-

ką varu suvarė ir sugaudė daugiau kaip 100.000 vyrų į sovietų armiją ir daug jų išvarė į pražūtį fronte. Taigi, vietoje Tėvynės gynimo Lietuvos Vietinės Rinktinės eilėse daugybė jaunų vyrų pateko į savo priešo Nr. 1 armijos gretas. Tuo Lietuvos kariai, įskaitant ir 1941 metais patekusius į sovietų armiją ir frontą, savaip įnešė didelę kraujo auką Sąjungininkų pergalei prieš Vokiškąjį nacizmą. Deja, tąja kraujo auka Lietuvos kariai Lietuvai valstybinio Suverenumo ir Laisvės neiškovojo.

## 9. LIETUVOS NEUTRALUMO ĪSTATYMO VARDU

Sprendžiant apie sovietų kovos veiksmų reikšmingumą užfrontėje, mūsų nedomina tie nereikšmingi sovietų susišaudymai vokiečių užnugaryje, kurie pasitaikė Lietuvoje 1941 metais, frontui sparsčiai slenkant į Rytus. Mes turime tikslą išryškinti tik tuos sovietų diversinius veiksmus, kuriuos jie gana greitai pradėjo vokiečių užnugaryje vykdyti iš Maskvos.

Pakartotinai primename, kad jau aštuntą nuo karo pradžios dieną Maskva paskelbė vokiečių užnugario sričių gyventojams direktyvą "kurti partizanų būrius ir diversines grupes kovai su priešo kariuomenės daliniais, partizaninei kovai išplėsti, tiltams, keliams sprogdinti, telefono ir telegrafo ryšiams galdinti, sandėliams padeginėti ir t.t." (Citatos pabaiga iš aptariamos knygos dokumento Nr. 7).<sup>26</sup> Šis Maskvos užmojis paskatino Birželio sukilimo pastatytą Lietuvos Laikinąją vyriausybę sparčiai atgaivinti kariuomenės branduolį — Lietuvos Apsaugos Dalis, ir sudėtingomis vokiečių okupacijos sąlygomis buvo ryžtasi ginti Lietuvą nuo sovietų diversantų skverbimosi. Ir tuoj, pagal galimybes buvo įgyvendintas 1939 metų Lietuvos Neutralumo Įstatymas, nes Maskvos grobikiškas akiplėšiškumas Lietuvos, taip pat Latvijos ir Estijos atžvilgiu buvo nežmoniškas. Klastočių knygos dokumente Nr. 14 sakoma, kad 1941 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos komunistų partijos vadovybė Maskvoje (beje, tokios partijos jau nebuvo, nes ji 1941. VI. 17-21 buvo sulieta su sovietų kompartija) nutarė siųsti Lietuvon komunistų pagrindinio darbo vadovybę tokios sudėties: Icikas Meskupas, Petras Pajarskis, Alteris Kleineris ir kiti. Siunčiamų agitatorių-diversantų sąrašas slepiamas, nes jie nevisi žuvo: dalis pasidavė. Be to, tame dokumente Nr. 14 matyt neteisingai sakoma, kad L. Berija (NKVD komisaras) vilkina lietuviškosios divizijos sukūrimo klausimą ir todėl nutarta kreiptis laišku

į Staliną.<sup>26</sup> Gal tokios pašnibždos, vėliau virtę "dokumentu" ir buvo, bet kad būtų kritikuojamas visagalis Berija — neįtikėtina. Čia ypač svarbu dar tai, kad lietuviškąją diviziją organizavo NKVD ir Berija neskubėjo, nes jis žinojo, kad 1939 metų Hagos Konvencija taip daryti draudžia. Beje, įsteigus diviziją, joje buvo ruošiami ir Maskvos diversantai Lietuvai.

1941 m. lapkričio 15 d. Rytų Krašto komisaro Rygoje H. Lohses įsakyme pirmą kartą regionui sakoma, kad siekiant krašto saugumo ir gyventojų turto apsaugos, visi, kurie pastebi parašiotininkus, šnipus arba sabotuotojus turi pranešti artimiausiai vokiečių ar vietinės valdžios įstaigai. Be to, įsakmiai pabrėžiama, kad "Gyventojai atsako už netoli jų gyvenamųjų vietų praeinančių komunikacijų — kelių, geležinkelių, elektros ir telegrafo-telefono laidų — bei visų kitų vokiečių įrenginių apsaugą. Už šios pareigos nevykdymą gyventojai... bus griežčiausiai baudžiami" (dokumentas Nr. 18).<sup>26</sup> Beveik po trijų mėnesių vokiečių Saugumo policijos ir SD operatyvinė Rygos grupė pranešė Berlynui, kad 1941 m. gruodžio mėn. Kaune buvo likviduota 18 žmonių pagrindininkų grupė, iš jos trys vadai buvo viešai pakarti. Vokiečiai tame dokumente Nr. 25 pažymi, kad tokias grupes paprastai sudaro traukdamiesi pasislėpę miškuose kareiviai ir pabėgę karo belaisviai, jiešką žiemai prieglobsčio miestuose...<sup>26</sup> Tačiau sovietų šaltiniai nurodo, kad toje likviduotoje grupėje buvo du iš Masakvos atsiųsti diversantai.<sup>26</sup>

### Diversantai ir jų vadai

Švenčionių vokiečių žandarmerijos punkto pranešime vadovybei sakoma, kad 1942 m. vasario 5 d. nuo bėgių nuėjo trys garvežiai ir vienas darbininkų vagonas. Kaip pažymima 25-to dokumento pranešime, vedęs į frontą svarbus vienbėgio geležinkelio ruožas neveikė net 24 valandas, nes geležinkelio tarnyba tokiam įvykiui nebuvo pasiruošusi. Pažymima, kad diversija matyt atlikta specialistų su atitinkamais įrankiais.<sup>26</sup> Vėliau tokių ilgalaikių diversijų nedažnai pasitaikydavo. Nesisekiant prasiskverbti į Lietuvą sovietų diversantams, Rytų Lietuvoje (Švenčionių-Lentupio kelyje) vokiečių siuntinimo diversiją-atentatą įvykdė baltarusių diversantai,<sup>26</sup> Sutinkamai su Rytų Krašto Saugumo policijos ir SD vado Rygoje ataskaita Rytų Krašto komisarui H. Lohsei, užpuolikai 1942 m. gegužės 19 d. mirtinai sužeidė tris vokiečių karinius pareigūnus (vyr. leitenantą ir kt.). Minėtoje ataskaitoje — Dokumente Nr. 50 sakoma, kad kaip atpildas buvo sušaudyta 400 Vilniaus



apygardos žmonių".<sup>26</sup> tokie ir panašūs nežmoniškais tikslais sovietų ir vokiečių provokaciniai ir keršto veiksmai vesrė Lietuvos gyventojus ir lietuvių civilinę administraciją visomis galiomis gintis nuo sovietų diversantų skverbimosi Lietuvoje, **nekreipiant daug dėmesio** jų vykdomoms diversijoms vokiečių kariniuose geležinkelio transportuose Rytų Lietuvoje. Toleruoti Lietuvoje sovietų diversantus — reiškę leisti abiem kariaujančiom pusėm masiškai ir toliau **žudyti žmones**, ką abu okupantai iki šiol jau ir taip yra pasibaisėtinai padarę.

Todėl netenka stebėtis, kad **pirmoji** sovietų diversantų vadovujančioji grupė (Šiaurės Lietuvai), kurios sudėtyje — Ickas Meskupas (vadas), Izraelis Ickovičius, Aleksandras Jacovskis, Jonas Kanopa, Alteris Kleineris, Valerijonas Mockus, Petras Pajarskis, Stanislovas Šklėrius, Alfonsas Vildžiūnas ir Mironas Voitenka, išmesta 1942 m. kovo 7 d. pagrindiniam partiniam ir diversiniam darbui Rokiškio apskrityje, latvių ir lietuvių policinėmis pajėgomis visa buvo sunaikinta.<sup>26</sup> Tuo Maskvai **nepasisėkė** įkurti Lietuvoje ilgalaikio veikimo diversinio centro, nepavyko 1940 metų užpuolikiui sulaukti paramos. Knygoje paskelbtame 39-me dokumente Alytaus apskrities policijos vado raštu pranešama apskrities viršininkui, kad maždaug tuo pačiu laiku, Alovės valsčiaus Meškučių km. sodyboje policija **susikovė** su ginkluotais komunistais, du jų nukovė ir žuvo du policininkai. Knygos 17-me ir 19-me išnašuose paaiškinta, kad tai buvo **antroji** sovietų diversantų vadovujančioji grupė (Pietų Lietuvai), kurią sudarė Juozas Daškauskas (vadas), Kušelis Eljaševas, Stasys Volkovičius Tomas Tamulevičius, Vytautas Bieliauskas ir Vlasov, išmesta iš sovietų lėktuvo 1942 m. kovo 18 d. Rudininkų girioje į rytus nuo Valkininkų.<sup>26</sup> Grupę greitai **aptiko** Lietuvos policija ir persekiodama per 10 dienų visus diversantus sunaikino, išskyrus Bieliauską. Šis, atsiskyręs nuo grupės, perbėgo į tėviškę Šakių aps. ir čia kartu su tėvu sudarė **žudikų grupę**. Ji nužudė 25 lietuvių tarnautojus, įskaitant policininkus, ir užtraukė nelaimę kitiems 58 Šakių aps. Lietuvos gyventojams, kurių 14 Tilžės slaptoji policija matyt sušaudė.<sup>26</sup> Grupė su Maskva ryšio iki 1944 m. birželio mėn. **neturėjo**. Bet prieš prasidedant sovietų antrajai okupacijai, V. Bieliauskas jau save **tituluoja** Suvalkijos apskričių (Šakių ir Marijampolės) sovietų kompartijos pagrindinio komiteto sekretoriumi ir priskiria sau kitų diversantų karo pabaigoje Kaunas-Vilkaviškis ruože dviejų garvežių ir 30 vagonų su kariniu krovinium

sudaužymo nuopelnus.<sup>26</sup> Tai įvykdė atėjūno Michailo Afonino vadovaujamo diversantų būrio, veikusio Pietryčių Lietuvoje, A. Vaicekavičiaus grupė.<sup>26</sup> V. Bieliausko 1944 m. rugsėjo 27 d. parašyta ataskaita parodo, kad jau viskas atvirkštine data **žudiko naudai** buvo suderinta, kokia buvo skysta net 1944 metų vasarą sovietų agentūra Suvalkijoje, jeigu jis vienas, Vytautas B., buvo sovietų kompartijos sekretorius šiam kraštui. (Žr. dokumentus Nr. 37, 39, 367 ir 369 bei išnašus 17, 19 ir 21).<sup>26</sup>

### Sėkmė atsargume

Vėliau sovietai buvo daug atsargesni. 1942 m. liepos 3 d. išmesta iš lėktuvo diversijoms Trakų aps. Michailo Afonino grupė "pradingo" ir Maskva apie ją dar 1943 m. vasario 9 d. nieko nežinojo.<sup>26</sup> Ši grupė giliai pasislėpusi užsiiminėjo diversijomis, kartais gana sėkmingomis. Grupė tik 1943 m. rugpjūčio 28 m. gavo nurodymus iš Maskvos. Grupėi buvo nurodyta didelį dėmesį žvalgybai, diversijas vykdyti toli nuo slėpimosi vietų, ginklų išmetimo vietas nurodyti taip pat toli nuo grupės buveinės, diversines grupes sudaryti mažas, konspiratyviai atstatinėti, pagal galimybes, sovietų valdžios užuomazgas; grupės vadui tiesioginė atsakomybė uždėta už radistą Vilį, kaip retenybę.<sup>26</sup> Šios grupės veikimo regione, kaip pranešė 6-tojo lietuvių geležinkelių apsaugos bataliono vadas Vilniaus komendantūrai, **1942 m. spalio 3 d.** vakare 7 km į vakarus nuo Vievio buvo **susprogdintas** traukinys su anglimi. Garvežys ir 12 vagonų smarkiai apgadinti.<sup>26</sup> Ši diversija palyginti saugaus eismo zonoje pusėtinoje Lietuvos gilumoje yra viena iš didžiausių ir **nebūdinga** sovietų diversantams, kurių padaromi nuostoliai eismui paprastai būdavo maži.

Netrukus, 1942 m. lapkričio 7 d., kaip pranešė Vilniaus srities komisaras Lietuvos generaliniam komisarui, Kaunas - Vilnius ruože prie Žaslių vėl buvo išsprogdintas geležinkelis. Apgadinti 23 vagonai ir vienas žmogus sužeistas.<sup>26</sup> Tai taip pat **viena iš didžiausių ir ankstyviausių diversijų** Lietuvoje. Ji klastočių knygoje priskiriama M. Afonino (vadas) atėjūnų diversantų būriui, kurią revoliucijos švenčių proga įvykdė Teofilio Mončiunsko grupė.<sup>26</sup> Šiame įvykyje yra svarbi viena smulkmena: Maskva turėjo tikslą parodyti, kad Rusijos revoliucijos švenčių garbei pasišventėliai lietuvių komunistai pavyzdingai įvykdė diversiją, tik Mončiunskas, diversijos vadas, tada dar **nelabai žinojo**, ką ta Rusijos revoliucija ir ką tokie simboliai reiškia. (Bus daugiau)

# 6 PĖST. PILĖNŲ KUNIGAİKŠČIO MARGIO PULKO ISTORINIAI BRUOŽAI

(Tęsa iš "Kario" Nr. 4)

II DALIS (IKI 1940 M.)

Paruošė ANTANAS KLIMAVIČIUS

## ŠVIETIMAS

### A. Biblioteka

1934 m. atkuriant 6 p. pulką, karininkų ir kareivių bibliotekų užuomazgą sudarė gautos knygos iš 7 p. pulko. Iš 7 p. p. gautos 664 knygos ir iš 2 artilerijos p. 4 baterijos 1396 knygos. Šis kuklus bibliotekų indėlis kiekvieną metų buvo didinamas. Dalis knygų buvo gaunama iš kariuomenės spaudos ir švietimo skyriaus. Dalį knygų pulkas įsigydavo savo lėšomis. 1936 m. pulko biblioteka buvo padalinta į dvi dalis. Viena Klaipėdoje, o kita Plungėje. Pulko karininkų nutarimu, karininkų ir kareivių bibliotekos sujungtos į vieną. 1938 m. abiejose įgulose buvo 4210 knygų. 1939 m. 6 p.p. evakuojantis iš Klaipėdos, dėl laiko stokos ir priemonių stokos, dalis knygų žuvo. Atvykus 6 p. p. į Plungę, bibliotekoje esamos knygos padalintos sekančiai: Plungėje 1122. O Telšiuose 1322 knygos. Kuopų patalpose buvo

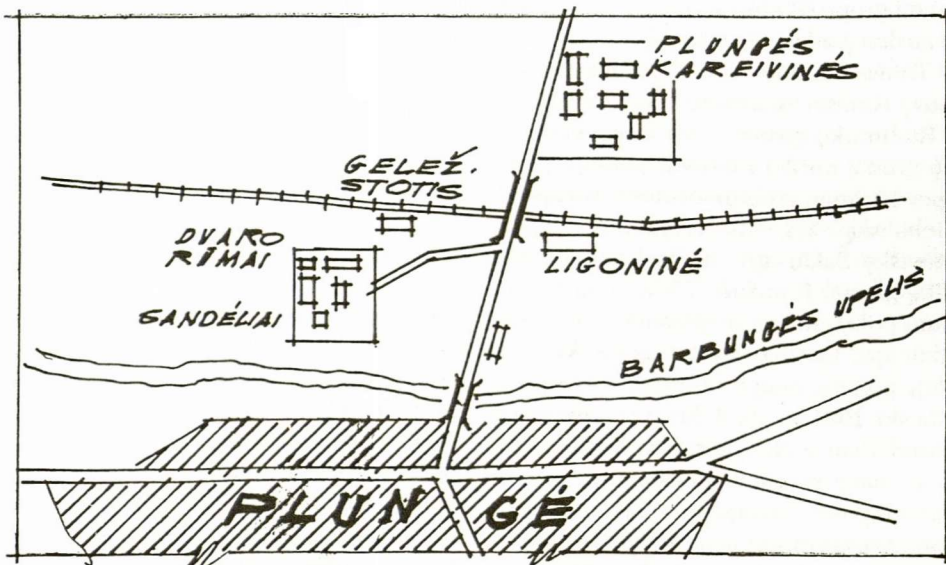
laikoma spintos kuriose laikydavo rašomą medžiagą ir kai kuriuos laikraščius kareivių patogumui. Pulko bibliotekas tvarkydavo paskiri karininkai.

Pulkas turėjo savo chorą. Chorui vadovavo jaun. pusk. Narbutas.

Pulke buvo ir artistų mėgėjų grupė. Teatro mėgėjų grupė kartais suvaidindavo vieną kitą veika-liuką.

### B. Kinas

Kariuomenės švietimo ir spaudos skyriui padedant, pulkas įsigijo kino aparatą. Klaipėdoje pulkas turėjo didelę salę ir kinas veikė sėkmingai. Kino mechaniko darbą tvarkė jaun. pusk. Mačiūnas. Pulku persikėlus į Plungę, nors kino aparatas pavyko parvežti, bet nebuvo salės. Po ilgų derybų, pavyko Plungės parapijos salę praplėsti ir įsteigti kiną "Au-dros" vardu. Salė buvo erdvi apie 600 vietų. Du kartus per savaitę buvo rodomi filmai. Kareiviams



6 pėst. pulko kareivinių planas Plungėje

bilietai kainavo tik 10 centų. Kiną lankė ne tik pulko kariai, bet ir apylinkės gyventojai. Kinas davė gerą pelną. Pelnas buvo naudojamas gerinti bibliotekas, daugiau spaudos ir radijo priimtuvų kuopoms.

### C. Paskaitos

Kareiviai bendras paskaitas turėdavo tautinių švenčių proga. Paskaitoms prelegentus skirdavo pulko vadas. 1936 m. 16 d. vasario laike mjr. St. Baltrimas. 1937 m. Klaipėdos krašto atvadavimo sukaktį minint turėjo A. Klimavičius. 1938 m. 16 vasario A. Sležas. 1940 m. pulko šventes 3 metų sukaktį minint p. M. Baltrimienė.

### D. Ekskursijos

Kiekvieną metų, prieš paleidžiant senus kareivius atsargon, pulkas darydavo ekskursijas į artimiausias įmones: Maistas, uostas, trašų fabrikas, celiuliozes, trikotazo, pasivažinėjimas laivu jūroje, Popedinsko-Kučinsko audimo fabrikas.

1938 m. birželio 10 d. Švedijos laivu "Gripsholm" atvyko amerikiečių lietuvių ekskursija. Sutinkant šią ekskursiją kapelmeisteris Motiekaitis savo sukurtu maršu "The Kungsholm Song" sutiko užsieniečius lietuvius, kas jiems sudarė didelį įspūdį.

## ŠVENTĖS

*Reikia visais keliais eiti prie vieno tikslo,  
kad Lietuvai būtų iškovota Nepriklausomybė.*

**Antanas Smetona**

Pulkas švėsdavo valstybines šventes: Vasario 16 d., rugsėjo 8 d. Šventės prasidėdavo pamaldomis. Po pamaldų paradas. Parade dalyvaudavo ir civilės organizacijos su vėliavomis. Po to pavaišindavo visuomenę pietumis iš lauko virtuvių.

Pulko pirmoji šventė buvo 1937 m. birželio mėn. 15 d. Per šią šventę pulkas gavo III laipsnio Vyčio kryžiaus vėliavą su šūkiu "Tau, Tėvų Žeme".



1936 m. pulko karių šeimų ekskursija iš Klaipėdos į Plungę

Pulkui esant Klaipėdoje, atvykdavo daug ekskursijų iš kitų įgultų, Nemunu laivais ir traukiniais. 1938 m. buvo didelė karių ekskursija iš Kauno mjr. Narušio vadovaujama. Taip pat 1938 m. birželio mėn. 7 d. vyko suvažiavimas Klaipėdos krašto jūrininkų. Dalyvavo apie 700 jaunų vyrų. Šią jaunimo ekskursiją pulkas vaišino pietumis. Į Klaipėdos uostą atplaukdavo ir kitų valstybių karo laivai. Lankė uostą Vokietijos, Sov. Sąjungos karo laivai. Pulkui tekdavo igulas sutikti ir pavaišinti.

Šventė buvo iškilminga. Joje dalyvavo prezidentas Antanas Smetona, kariuomenės vadas gen. št. generolas St. Raštikis, generolas Dirmantas, generolas Reklaitis Mikas ir daug kitų aukštų svečių. Taip pat buvo atvykęs iš Plungės ir II batalionas. Tuo metu pulko vadas buvo gen. št. pulkininkas Lanskoronskis Juozas. Jis priėmė pulko vėliavą, priklaupęs pabučiavo ir perdavė vėliavos sargybai. Vaišių išlaidas dengė pulko karininkai.

Per šventes pulko kareiviams būdavo duodamas

Nuotrauka 1937 m. pulkui įteikiant vėliavą. Vėliavą perduoda gen. St. Dirmantas. Centre Resp. prezidentas A. Smetona, gen. St. Raštikis ir kt.



pagerintas maisto davinys.

Pulko šventę karininkai nutarė ruošti kas trys metai. Antroji šventė turėjo būti 1940 metais birželio mėn. 15 d.. Ši diena buvo tragiškiausia Lietuvos istorijoje, nes tą dieną Sov. Sąjunga okupavo Lietuvą.

#### Tradicinės šventės

Tradicinėmis šventėmis buvo laikoma Naujų metų sutikimas ir išleistuvės karininkų. Per Naujus metus papuošdavo kareivines šviesomis. Naujų metų išvakarėse karininkų šeimos ruošdavo vakarienę su šokiais. Į Naujų metų sutikimą kviesdavo ir svečius.

Karininkams ivykstant iš pulko, būdavo surengiama vakarienė. Išvykstančiam karininkui įteikiama dovana, o jo žmonai gėlių puokštė.

#### PULKO PAGELBINĖS ĮSTAIGOS

##### A. D.L.K. Birutės draugija

Šios organizacijos narėmis būdavo karininkų žmonos ar jų suaugusios dukros. Organizacijos tikslas šelpti neturtingas šeimas, lankyti ligonius namuose ar ligoninėse, ypač karius. Švenčių progomis apdovanodavo sergančius karius dovanomis. Taip



1937 m. 6 p.p. "Birutininkės". Priekyje: Kačergienė ir Miliauskienė. Sėdi I eilėje: Klimavičienė, Saunorienė, Liormanienė, Lanskoronskienė, Baltrimienė, Buragienė, Šležienė. Stovi II eilėje: Jaloveckienė, Ramančionienė, Motiekaitienė, Vilkutaitienė, Lasniauskienė, Baltrūnienė, Jagminienė, Misiūnienė, Dubrauskienė ir Truškauskienė

pat padėdavo karininkams surengti pulko ar kitas tautines šventes.

### B. Ugniagesių komanda

Komandos tikslas kovoti su ištikusiais gaisrais pulko rajone. Be to, parengti daugiau specialistų ugniagesių kaimams ir miesteliams. Kiekviena įgula turėjo ugniagesių komandą. Klaipėdoje ugniagesių komandos viršininku buvo ltn. Klimavičius Antanas nuo 1934 iki 1937 m. Ltn. Vitkus Vladas nuo 1937 iki 1939 m. pavaduotoju visą laiką buvo virš. Leknickas Kazys. Kiekvienais metais išvykdavo atsargon apie 20 gerai parengtų ugniagesių. Jie gaudavo diplomus ir galėdavo pasinaudoti gaunant ugniagesio darbą.

Pulko ugniagesių komandai 1936 m. teko dalyvauti gesinant gaisrą už kareiviniu ribų. Kilo didelis gaisras muitinės sandėliuose. Pulko ugniagesių 50 vyrų komanda, energingai kovodama su gaisru, išgelbėjo daug turto ir padėjo likviduoti įsigalėjusį gaisrą. Pulko ugniagesių komandai vadovavo ltn. Klimavičius Antanas. Pulko vadas už tai pareiškė tarnybinę padėką, o kariuomenės ugniagesių inspektorius apdovanojo ugniagesių medaliu.

### Pulko krautuvė.

Kiekviename pulke buvo laikoma karių krautuvė. Jos vedėju skiriamas karininkas, o padėjėjais tinkami kareiviai. Krautuvė buvo naudinga kareiviams ir karininkų šeimoms. Prekės parduodamos su pelnu ne daugiau 10% Krautuvė darydavo gerą apyvartą. Gautas pelnas įpajamuojamas į ekonomines sumas. Krautuvės vedėjas kas mėnesį turėdavo sudaryti apyskaitą ir pelną įnešti į pulko išdą. Krautuvės vedėjas iš gauto pelno gaudavo 10%, o jo padėjėjai 5%.

### D. Pulko teismas

Pulko teismai buvo įvesti 1919 metais vasario mėn. 13 d. Kiekviena dalis su 400 ar daugiau kareivių turėjo savo teismą. Dalių teismai sprendė kareivių ir civ. tarnautojų bylas ne karininkų vietose. Pagal civilinį baudžiamą statutą bausdavo už pavogto turto nusikaltimus, kurio vertė siekė ne daugiau 200 litų ir dėl stokos priežiūros už padarytą nuostolį valstybei ar privatiems asmenims iki 2000 litų vertės. Pagal karo baudžiamą statutą bausdavo už drausmės prasižengimus, už kuriuos drausmės bauda buvo permaža.

Kaltinamasis turėjo teisę pasirinkti gynėją karininką. Vieną iš karininkų pulko vadas skirdavo kaltintoju. Nukentėjęs, jeigu buvo pulko teismo sprendimu nepatenkintas, turėjo teisę per 7 dienas nuo sprendimo paskelbimo skųstis kacesine tvarka Vyriausiam Tribunalui. Tą pat galėjo daryti ir pulko vadas. Pulko teismo bylas kontroliuodavo Kariuomenės Teismas.

Pulko teismo sudėtį sudarydavo pulko vadas iš 3 karininkų ir 2 likt. puskarininkų. Taip pat vienas karininkas buvo teismo raštvedžiu. Teismo sudėtį pulko vadas pristato kariuomenės teismui, kuris patvirtina. 6 pėst. pulko teismo pirm. 1934 m. buvo kpt. Misiūnas Jonas. Nariais ltn. Klimavičius Antanas ir j. ltn. Zameckis Jurgis. Raštvedžiu ltn. Sležas Albinas. 1936 m. teismo pirm. kpt. Drongis. 1937, 38 ir 39 metais kpt. Klimavičius Antanas. Nariais kpt. Guzikas Nikodemas, ltn. Lesniauskas Viktoras. Raštvedžiu ltn. Zameckis Jurgis. Puskarininkų pavardžių neatsimenu.

### E. Pulko karininkų garbės teismas

Kiekvieno pulko karininkai turėjo garbės teismą. Garbės teismą karininkai rinkdavo slaptu balsavimu iš 3 asmenų. Šio teismo galia spręsti kilusius nesusipratimus tarp karininkų ir jų šeimų.

### F. Taupomosios kasos

Pulkas turėjo karininkų ir liktinių puskarininkų taupomas kasas. Kasų tikslas dvejopas: taupyti pinigus ir duoti paskolas tiems, kuriems labai buvo reikalinga įsigyti turtą ar šiaip nelaimei ištikus. Karininkų taupomosios kasos valdybą rinkdavo karininkai iš 3 narių vieneriems metams. Vienas iš jų sekretoriaudavo. Karininkų taupomosios kasos pirm. buvo mjr. Baltrimas St., o sekretorium ltn. Lesniauskas Viktoras.

Liktinių puskarininkų kasos valdyba renkama iš 3 narių vienems metams. Vienas iš jų būdavo sekretorius. Puskarininkų kasos pirmininku pulko vadas skirdavo karininką. Nuo 1934 m. likt. psk. kasos pirmininku buvo kpt. A. Klimavičius. Sekretoriais civ. tarn. Kudrickas ir virš. Gurauskas.

### G. Ramovės — karininkų ir likt. puskarininkų

Karininkai ir liktiniai puskarininkiai savo įgulse turėjo ramoves. Ramovių patalpos buvo papuoštos vadų portretais. Apstatytos gražiais baldais. Ramovės turėdavo mažą bufetėlį ir virtuvę dėl nevedusių. Ramovių patalpose buvo bibliotekos, laikraščiai

### Kariuomenė klaipečių tarpe



bei žurnalai, šachmatai, šaškės. Ramovių patalpose vykdavo tarnybinių susirinkimų, paskaitos ir pamogos.

Ramovės išlaidas apmokėdavo karininkai ir puškarininkai iš savo algų. Virtuvių personalas samdomas ir išlaikomas valgančiųjų. Ramovių reikalus tvarkyti renkami vieniems metams šeimnininkai. Šeimnininkais yra buvę: ltn. Matulionis Pranas, ltn. Zameckis Jurgis, ltn. Sutkus Juozas ir kiti. Ramovės valdyba renkama metams iš 3 narių. Nuo 1935 m. iki 1940 m. pirm. buvo mjr. Baltrimas St. Likht. pusk. ramovės pirm. kpt. Šležas Albinas.

Karininkų ramovės patalpos Klaipėdoje buvo kareivių rajone iki 1937 m. pastate Nr. 3. Nuo 1937 m. iki 1939 m. mieste Liepojaus gtv. Puškarininkų ramovės patalpos kareivinėse Nr. 4. Plungėje karininkų ramovė buvo kunig. Oginskio rūmuose. Puškarininkai turėjo ramovę kareivinių rajone.

### SANTYKIAI SU VIETOS VISUOMENE

Esant pulkui Klaipėdos krašte, santykiai su lietuvių visuomene buvo geri. Nuolat esant įtemptiems santykiams su vokiečiais, lietuvius vertė laikyti vieningai. Klaipėdos krašte stebuklingai per 500 metų išsilaikė didelis procentas lietuvių.

Pulko vadovybė rūpinosi Klaipėdos krašto lietuviams ir stengėsi juos stiprinti per įvairias organizacijas. Viena iš tokių organizacijų — Šaulių sąjunga.

Kiekvienas bažnytkaimis ar kaimas turėjo šaulių būrius. Viso krašto šaulių rinktinės vadu buvo p. Bruvelaitis, pavaduotoju ats. mjr. Žemaitis. Instruktoriais buvo skiriami karininkai iš 6 ir 7 p.p. Instruktoriais iš 6 p.p. buvo ltn. Klimavičius Antanas ir ltn. Vikt. Lesniauskas. Instruktoriai stengdavosi supažindinti šaulius su naujais ginklais, cheminiu karu, pravesti šaudymus ir rudens manevrus.

Taip pat buvo skiriami instruktoriai ir mokyklų jaunimui auklėti karinėje srityje. Karinės pamokos ir mankšta buvo vedamos gimnazijoje ir Prekybos institute. Instruktoriais buvo: ltn. Ruzgys, Antanas ir ltn. Švarplaitis Albertas. Nors vokiečių opozicija buvo didelė, bet lietuviškumas krašte augo labai sparčiai ir lietuvių procentas didėjo. Buvo rengiamos kariuomenės ir visuomenės susiartinimo šventės. Neblogi santykiai buvo ir su vokiečių sportininkais.

Klaipėdos kraštas su uostu buvo Lietuvai mielas ir malonus bei svarbus ne vien tik, kad ten buvo daug išlikusių lietuvių, bet buvo langas į platųj pasaulį.

Lietuvos vyriausybė priešinosi Vokietijos planui, kad Klaipėdos kraštas būtų perleistas Vokietijai, bet Vokietijos vyriausybė nekreipė į tai dėmesio. Lietuvos vyriausybei pavyko susitarti, kad galėtų naudotis laikinai uostu, turėti maisto fabrikui autonomiją ir kad už valstybės paliktus turtus bei Lietuvos piliečių turtus Vokietija sutiko atlyginti klyringo būdu per 20 metų.

1939 m. kovo mėn. 23 d. 8 val. ryto buvo gautas įsakymas apleisti Klaipėdos kraštą per 6 valandas. Pulkas turėjo 2 sunkvežimius ir 10 porinių vežimų. Mobilizuotos transporto priemonės iš Žemaitijos miestelių pasiekė kareivines apie 10 val. ryto. Šoferiai daugiausia buvo žydai. Vokiečiai, pamatę žydus mašinų vairuotojais, stabdė mašinas, žydus apmušė ar areštavo.

Vargais negalais dalis geriausio turto buvo pakauta į vagonus, bet dar dalis turto liko. Vokiečiai užėmė geležinkelio stotį, trukdė išvykimą. Buvo du ešalonai: viens keleiviams, o kitas prekėms. Prekių ešalonas sudarė apie 50 vagonų. Vienas garvežys negalėjo pavežti. Vokiečiai antro garvežio nedavė. Pulko vadas gen. št. plk. Antanas Breimelis parodė didelę drąsą ir iniciatyvą, pareikšdamas vokiečių direktorijai ultimatumą. Jei neišleis ešalonų tai pulkas neapleis kareivinių, o jei reikės išlaisvinti ešalonus, tai panaudoti net ginklus. Kol padėtis paaškėjo, teko laukti net iki 8 val. vakaro.

Susisiekimo ministerija geležinkelio priemonės siūsti į Klaipėdos kraštą uždraudė. Kretingos stoties karo komendantu buvo kpt. Ignas Matutis. Pulko vadas davė įsakymą konfiskuoti vieną garvežį ir su sargyba atsiūsti į Klaipėdos geležinkelio stotį. Keleivinis ešalonas išvyko 8 val. vakare. Gavus antrą garvežį ešalonas pajudėjo 10 val. vakare Kretingos link. Po valandos pulkas apleido kareivines ir žygio tvarka su apsauga pajudėjo Kretingos kryptimi. 6 p.p. I batalionas buvo pilname sąstate ir gerai ginkluotas.

Pulko daliniai Kretingą pasiekė kovo mėn. 24 d. 1 val. ryto. Kretingoje batalionas buvo laikomas iki kovo mėn. 31 d. Bataliono uždavinys buvo saugoti pasienį. Pransiškonų vienuolynas suteikė mums didelę globą. Davė patalpas ir maistą karininkams veltui. Tuo laiku II batalionas persikėlė į Telšius, o I bat. ir pulko štabas užėmė Pungės kareivinių patalpas. Plungėje dar pasiliko 4 artilerijos pulko 2 grupė. Plungėje dėl vietos stokos 3 kuopa apgyvendinta Pranaciškonų vienuolyno patalpose, o ryšių kuopa Telšiuose. Kai kuriems karininkams ir likt. psk. ilgai teko palaukti, kol gavo butus.

Pulkas ne visą turtą galėjo pasiimti. Liko seni baldai, pašaras, kuras ir kai kurios mokymo priemonės. Pulko patalpas perduoti vokiečiams liko komisija: kpt. Buragas Petras, virš. Lašinskas Jonas ir virš. Leknickas Kazys. Šieną, šiaudus ir avizas komisija perdavė ūkininkams. Karių šeimos vežė baldus neįpakuotus, o kiti nespėjo pakrauti dėl priemonių

trūkumo. Daugelis baldų bevežant buvo sugadinta. Vyriausybė dalinai nuostolius padengė.

Pasitraukimo dieną skaudžiai pergyveno ne tik didžiosios Lietuvos lietuviai, bet ir Klaipėdos krašto lietuviai. Ypatingai nukentėjo šauliai, organizacijų, nariai, valdininkai. Pasitraukimo sąlygos buvo tokios pat, kaip bėgimas iš degančio namo.

Klaipėdos krašto kareiviams buvo leista pasirinkti: trauktis ar likti. Dauguma lietuviškos kilmės pasitraukė, o vokiečiai pasiliko. Po kovo mėn. 23 d. turtas, valdiškas ar privatus, nebuvo galima išvežti be Vokietijos leidimo. Paskiri žmonės daug nukentėjo nuo vokiečių jaunimo. Vaikai lakstė gatvėse ir trukdė eiti, važiuoti ir p. Pulko kareiviai buvo labai įpykę, kad net du kart buvo padegę kareivines. Daužė baldus, vandens kranus. langus.

1939 m. balandžio mėn. 5 d. kariuomenės vado įsakymu No. 11 buvo pareikšta padėka 6 p.p. vadui gen. št. plk. Breimeliui Antanui už jo asmeninį taktą, tarnybinę orientaciją, drausmę ir tvarką, vadovaujant jam pavestam pulkui.

Atsarginis turtas, ginklai, rūbai, technikos daiktai, kas buvo laikomas mobilizacijos reikalams, jau buvo išvežta naktimis į Kretingos sandėlius prieš Klaipėdos apleidimą.

6 p. p. balandžio mėn. 6 d. buvo iškilminga pulko diena po pasitraukimo iš Klaipėdos. Tai buvo jaunų kareivių priesaika. Priesaikos iškilmėse dalyvavo visas pulkas. Po priesaikos pulko vadas pagyrė karių drausmingumą, traukiantis iš Klaipėdos. Po kalbos prašė sušukti tautos garbei valio ir sugiedoti himną. Po to visa įgula su pulko vėliava paradavo savo pulko vadui.

6 p.p. balandžio mėn. 25 d. buvo išleistuvės senų kareivių į atsargą. Buvo surengtas atsisveikinimo vakaras. Suvaidintas veikalas "Kazemate pasidairius", psk. Vyčio parašytas. Pulko choras padainavo keletą dainelių psk. Narbutui vadovaujant. Pulko orkestras pagrojo keletą maršų.

### Mobilizacija

1939 metais rugsėjo mėn., 1 d. prasidėjo vokiečių ir lenkų karas, kuris tęsėsi 3 savaites. 1939 m. rugsėjo mėn. 13 d. sekmadienį Lietuvos vyriausybė paskelbė daliną mobilizaciją. 6 p. pulko I batalionas turėjo suorganizuoti pilną karo meto etatuose pulko bat. Vadu liko mjr. Baltrimas St., II bat. vadu kpt. Klimavičius Antanas ir III bat. vadu kpt. Jagminas Petras. I bat. vietovė kareivinėse, II bat. vietovė

Pranciškonų vienuolynas ir gimnazijos patalpose, III bat. vietovė Džiunginėnų dvaras, netoli Telšių.

Diena buvo lietinga. Atsarginiai kareiviai rinkosi ir ūkininkai vežimus, arklus ir kitas priemones pristatė gan greit. Apie 8 val. vakaro jau atsarginių būriai, šlapi su dainomis, prisistatė vadams. Po dviejų dienų buvo daliniuose etatai užpildyti. Numatytas perteklius nubirėjimui teko siųsti į atsargos batalioną. Po trijų dienų buvo galima žygiuoti į kautynes. Išvykti niekur neteko, nes lenkai buvo greit nugalėti. Lietuvos vyriausybė užimti Vilnių jėga atsiskė.

Po kelių dienų ar savaitių Sovietų Sąjunga pasiūlė Lietuvai pasiimti Vilnių ir jo lietuviškus apskrėtus, bet už tai Lietuva užmokėjo aukštą kainą, įsileisdama rusų įgulas į savo teritoriją. Liko Vilnius mūsų, o Lietuva rusų.

1939 m. spalio mėn. 1 d. mobilizacija buvo atšaukta. Atsarginiai paleisti ir priemonės grąžintos ūkininkams.

Tenka pažymėti, kad mobilizacija įvyko nepaprastai sėkmingai. Tai buvo atsarginių didelis ryžtas, drausmė ir noras gelbėti Lietuvos padėtį.

### Liaudies kariuomenė

Karas su Lenkija pasibaigė. Sovietų Sąjungos vyriausybei atsirado noras užimti Lietuvos teritoriją be karo. Tai darė skubos keliu, kad vokiečiai neužimtų. Privertė Lietuvos vyriausybę įsileisti Sov. Sąjungos įgulas į Lietuvos žemės plotą. Toks pat likimas ištiko Latviją ir Estiją.

Nors Sov. Sąjungos agentai ramino, kad Lietuva buvo ir bus laisva, kad rusai nesikiš nei į kariuomenės nei į valdžios reikalus. Kai kas patikėjo ir tokį apgaulingą šūkį sutiko su dideliu entuziazmu.

Nespėjus kojomis sušilti, Sov. S-gos atstovybė Lietuvoje tuojau pradėjo tvarkyti ne tik kariuomenę, bet ir Lietuvos vyriausybę. Prasadėjo Lietuvos kariuomenės ir vyriausybės likvidavimo tragedija.

Kariuomenėje pakeičiami aukštesni vadai ir įvedami politrukai, III pėst. divizijos vadas generolas Rėklaitis Mikas pakeičiamas gen. št. plk. Zaskėvičiumi. 6 p. pulko vadas plk. Andrašūnas Jonas pakeičiamas plk. ltn. Namajuška, o pulko komisaru atkeliamas ats. ltn. Kuzminskas, buvęs amžinu studentu medicinos fakultete. Pulko mokoma kuopa likviduojama. Mjr. Baltrimas St. iškeliamas į Kretingos komendantūrą. I bat. vadu paskiriamas kpt. Klimavičius Antanas.

1940 m. liepos 2 d. Lietuvos kariuomenė panai-

kinama ir paskelbiama liaudies kariuomene. Karininkams ir likt. psk. nuimama antpečiai. Uždraudė nešioti ordenus. Atėmė asmeniškų ginklus. Sunaikino ramovėse vadų paveikslus. Nauji vadai duoda direktyvas, kad niekas nesikeis, kad nemėgintų niekas išeiti atsargon. Kariuomenėje tvarka nesikeis. Liks tie patys statutai, lietuvių kalba ir pan. Bet po kelių savaitių pasirodė kitoki reiškiniai. Kuopose iš kareivių tarpo, kurie buvo kilę iš neturtingų šeimų ar žydų kilmės, buvo paskirti kuopų politrukais. Kareiviams skelbė, kad jie yra laisvi. Nebus baudžiami dabokle ar "po šautuvu". Miestan galės išeiti kada tik norės. Karininkai liko tik mokytojais. Tvarkos ir drausmės reikalus politrukai paėmė savo atsakomybėn diskredituodami bei kompromituodami karininkus. Nakčia slapta išvežė pulko vėliavą. Kareiviai sužinoję, kad vėliava išvežta (pavogta), o tai padare politrukai, sukėlė didelį triukšmą. Per visą naktį nemiegojo, dainavo patriotines dainas ir Lietuvos himną, o politrukus laikė uždare išvietėse. Po to pulko vadas įsakė pravesti kvotą bataliono vadui kpt. A. Klimavičiui. Kvotoje nusprendžiau pirmiausia apklausinėti kuopų politrukus. Politrukai, norėdami išlaikyti savo vietas ir nepakliūti į komisaro nemalonę, liudijo, kad viskas buvo tvarkoje. Jokio triukšmo ar protesto nebuvo, tik kareiviai geroje nuotaikoje padainavę keletą dainų. Kaltininkų prieš liaudį nebuvo. Kvota be rezultatų pasiūsta divizijos vadui.

Sov. Sąjungos kariuomenės pulkai, norėdami pasirodyti, kad esą pranašesni, iškvietė 6 p. p. fudbolo komandą rungtynėms. 6 p. pulkas turėjo stiprią fudbolo komandą. Per pirmą puslaikį 6 p. p. komanda laimėjo 15:0. Sov. S-gos fudbolo komanda užprotestavo, kad ne 6 p. p. kariai lošė, o kažkokie pasamdyti profesionalai ir nutraukė rungtynes. Išvažiuodami nurodė kokius fudbolininkus reikia iš komandos išmesti ir paskyrė sekantį sekmadienį revanšui. Revanšui 6 p. p. fudbolo komandą paskyrė lošėjais tokius asmenis, kurie niekad nėra buvę fudbolo aikštėje. Buvo daug juoko: visi lošikai bėga paskui fudbolą ir net vartininkas, palikęs vartus, viduryje aikštės gaudė fudbolą. Žaidėjai spiria į fudbolą, nepataiko, parvirsta, griebia rankomis ir neša įmesti į vartus. Iš pradžių komunistai džiaugėsi, kad daug golų privarė, bet vėliau suprato, kad jie buvo ant juoko palaikyti ir nebaigę rungtynių išvyko. Tuom ir baigėsi fudbolo rungtynės.

Vieną sekmadienį atvyko rusų kavalerijos eskadronas rodyti savo pasiektus rezultatus sporte. Pasi-



rodytas buvo menkas. Kareiviai nušvilpė. Kareiviai šaukė: "Mūsų kavalerija pasirodo daug geriau!"

Nuolatiniai mitingai kareivinėse ir vieši miesto aikštėje tęsėsi be pertraukos. Begalinis plakatų įvairiais komunistiniais šūkiams dauginimas išvedė kareivius iš kantrybės. Einant į miesto mitingą daug plakatų numesdavo į griovius. Drausmė paėjo. Politruakai ir pulko komisaras nebegalėjo kareivių sutvarkyti. Pulko komisaras griebėsi griežtų priemonių drausmei atstatyti. Sušaukė visų karių bendrą susirinkimą ir išrinko komitetą iš 3 karininkų, 3 likt. psk. ir 5 eilinių kareivių. Komiteto tikslas atstatyti drausmę pulke. Karinis mokymas susilpnėjo. Prasidėjo politinis perauklėjimas.

Karininkų ir likt. psk. taupomosios kasos likviduojama. Pinigai konfiskuojami liaudies naudai. Panaikinama pulko ekonominės sumos. Taip pat likviduojama ir pulko karių krautuvės.

#### 6 p. p. K. Margio pulkas likviduojamas

1940 m. rugp. mėn. gaunamas iš Kariuomenės štabo įsakymas palikti Plungę bei Telšius ir keltis į Vilnių. Kareivines ir baldus perduoti rusų kariuomenei. Pulko vadas ešalonui vadovauti paskyrė bat. vadą kpt. A. Klimavičių. Užsakiau 40 vagonų. Kai pradėjome kraustyti, vagonų nepakako. Paprašiau dar 20 papildomų vagonų. Nenorėjau rusams palikti gerų baldų, nors buvo įsakyta palikti. Palikau tik senus, netinkamus. Vilniuje tie baldai nebuvo reikalingi, nes nebuvo kur dėti, kadangi patalpos buvo mažos. Telšių įgula vyko atskirai. Kelionė truko tris dienas. Stotyse ilgai reikėdavo laukti, nes visi pulkai tuo pat laiku vyko. 6 p. p. daliniai buvo įjungti į 29-jo korpuso 294 pulką. Pulko vadu buvo paskirtas gen. št. pulkininkas A. Breimelis, Pulkas priklausė

Prieš II pasaulinį karą ištremti į Sov. S-gą šie karininkai: gen. št. plk. A. Bareimelis, gen. št. plk. ltn. Listopackis Juozas, plk. ltn. Namajuška, mjr. Baltrūnas Petras, gyd. kpt. Tuminas St., gyd. kpt.

Patašius Juozas, kpt. Saunoris Antanas, Guzikas Nikodemas, Ramančionis Pranas, Tėvelis Juozas, Litterskis Liūdas, ltn. Katelė Jonas, Vodopalas Petras, Truškauskas Kazys, Remišauskas Vesvolodas, Mikelskas Petras, Sadževičius Juozas ir j. ltn.: Urbietis Petras, Viršila Antanas, Žieba Petras, Gelumbauskas Feliksas, Jankus, Aleksandravičius Vladas ir psk. Mačiūnas.

#### Pabaiga

*Skaidu tai, kad prieblandoje,  
Nepažindami vienas kito,  
Priešui ranką, draugui kardą  
Tiesti kartais mes išdrįstam.*

Kazys Binkis.

Turiu prisipažinti, kad visų pulko karių gyvenimą nebuvo galima aprašyti ypač likt. puskarininkių bei civ. tarnautojų, o dar tuo labiau eilinių kareivių. Dienoraščio niekad nevedžiau. Neteko rasti žmogaus, kuris būtų vedęs pulko dienoraštį. Jei kam teks skaityti šią 6 p.p. istoriją, radę esminių netikslumų, būtų gerai, kad papildytų. Daugelio vardų jau nebeatsimenu, o kai kurių ir pavardės, gal būtų neteisingai parašytos. Bet kur patikrinti...?

Baigdamas noriu vieną mintį iškelti, kad kai kurie kariai bei Lietuvos diplomatai ar kiti Lietuvos piliečiai buvo nevisai tautiniai subrendę lietuviai. Jei būtų nuo eilinio Lietuvos piliečio iki aukščiausio diplomato bei valdininko kietai laikęsi, tai komunistams nebūtų buvę galimybės taip greit Lietuvoje įsigalėti. Kairiųjų pusėje atsirado užsimaskavusių komunistų bet jų buvo mažai. Kas svarbiausia, kad atsirado daug karjeristų ir bailių. Be to, daug padėjo komunistams žydų kilmės piliečiai. Labai apgailėtinas nepasipriešinimas raudonai lavai 1940.

Istorija mus moko, kad tauta išsilaikytų ilgiau, turi būt vieninga ir atspari visiems tautos priešams, visokiose sąlygose.



# PRISIMENANT LIETUVOS AERO KLUBĄ

C. VIŠTARTAS

Šiais metais sukanka šešiasdešimts metų nuo Lietuvos Aero Klubo įsteigimo. Ta proga prisiminkime jo veiklą ugdant civilinę aviaciją Lietuvoje.

Pirmieji lėktuvai sukėlė didėjančią susidomėjimą aviacija. Neužilgo "savamoksliai" lakūnai įsteigė pirmuosius aero klubus Prancūzijoje, Anglijoje, Vokietijoje ir vėliau kituose Europos kraštuose, kur galima buvo išmolti skraidymo meno. Aviacija susidomėjo didelių valstybių kariniais štabais ir netrukus atsirado karo aviacija.

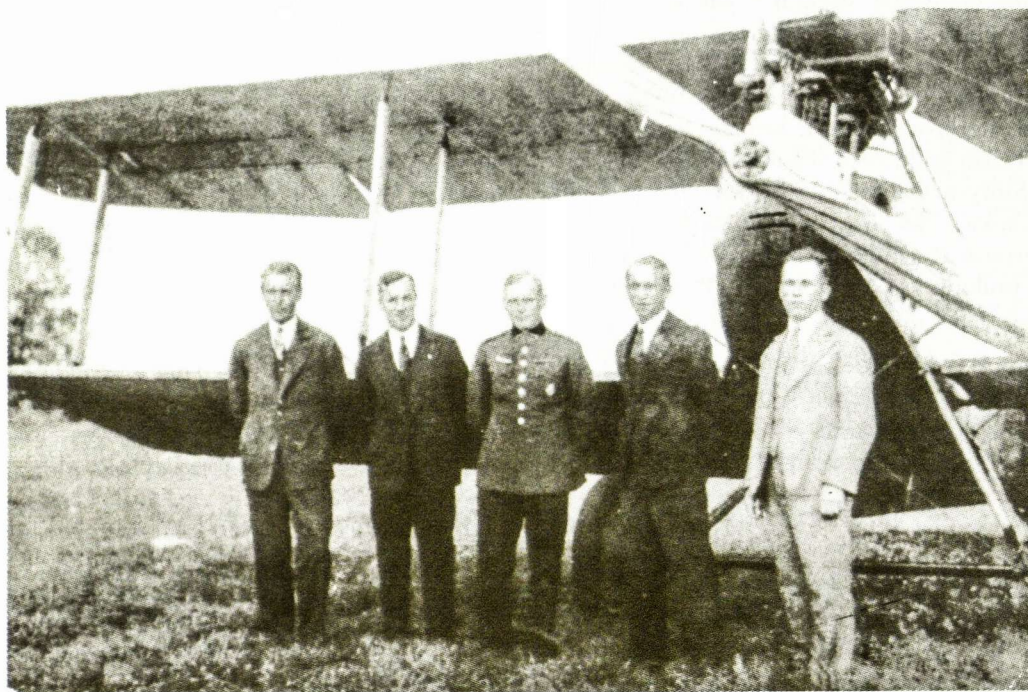
Deja, taip sėkmingą pradinę aero klubų veiklą staigiai nutraukė ilgai bręstantis konfliktas Europoje. Jau pirmaisiais karo metais šimtai lėktuvų kovojo ore, valdomi pirmųjų taikingų aero klubų lakūnų. Pasibaigus ilgam karui, vėl atgijo aero klubų veikla, kurių narių daugumą sudarė buvę karo lakūnai.

Jau 1925 m. Lietuvoje kilo mintis steigti aero klubą. Šią mintį puoselėjo mūsų jaunos karo aviacijos lakūnai, kuriems taipgi rūpėjo "nerūdyti" išėjus

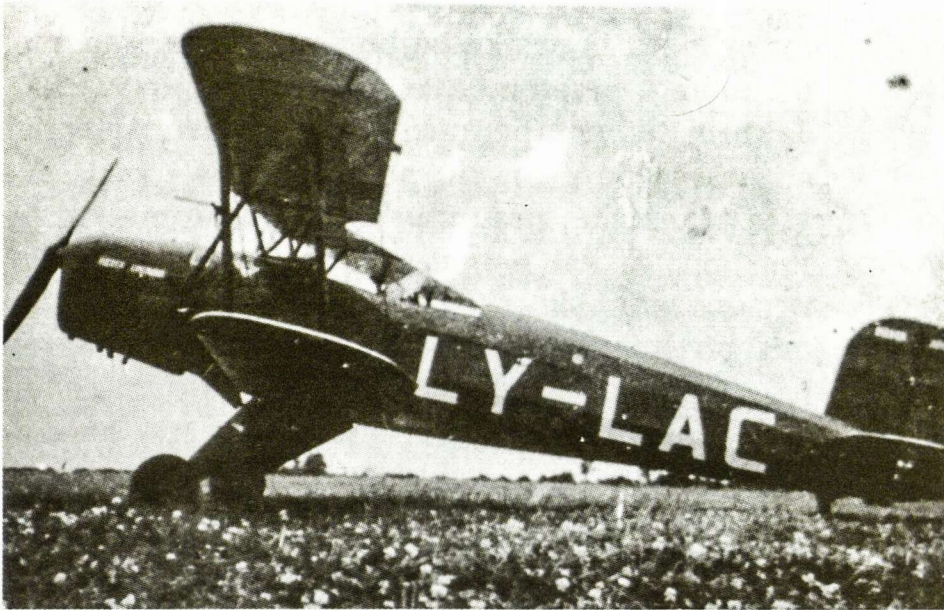
atsargon. Aero klubo iniciatoriai buvo mjr. inž. A. Gustaitis, kpt. S. Darius, kpt. J. Pyragius ir kiti.

1927 m. gegužės 1 d. įvyko steigiamas susirinkimas, kuriame dalyvavo kelios dešimtys asmenų. Susirinkimas pakvietė gen. S. Žukauską būti Lietuvos Aero klubo pirmininku. Sekančiais metais šias pareigas perėmė prof. Z. Žemaitis ir tęsė iki LAK uždarymo. Taigi tais metais sukako 25 metai, kada broliai Wright'ai pirmą kartą pakilo nuo žemės lėktuvu. Aero klubas kreipėsi į gyvenantį brolių Orville'į ir gavo sutikimą palikti LAK garbės nariu.

Belaukiant karo aviacijos ruošiamo lėktuvo, 1929 m. pradžioje suorganizuota aviacijos teorijos kursai, kuriuos baigė 12 klausytojų. Klubas tilpo viename Šaulių S-gos namo kambaryje. Netrukus LAK persikėlė į didoką patalpą Maironio g-jė. Iš 12-kos kursantų skraidymo apmokymui pateko keturi laimingieji: V. Civinskas, J. Narbutas, L. Perednius ir T. Zauka.



Pirmoji LAK civilių lakūnų laida 1930.6.28. Iš k.: J. Narbutas, V. Civinskas, instruktorius J. Carolis, L. Perednius ir T. Zauka



Figūrinio skraidymo LAK lėktuvas tipo Bucker "Jungman"

Rudenį susilaukta senoko vokiško Alb. B-II dvisparnio, kuris buvo paženklintas Lietuvai priskirtu tarptautiniu ženklu RY-LAK (vėliau pakeistą į LY-). rugpjūčio mėn. prasidėjo skraidymai, kuriems vadovavo kpt. J. Garolis. Sekantį pavasarį tęsėsi tolesni skraidymai ir po kokių 40 skridimų su instruktorium ir keliolikos savistovių mokiniai išlaikė egzaminus. 1930 m. birželio 28 d. Resp. prez. A. Smetona (LAK Garbės Pirmininkas) įteikė baigusiems diplomus.

1931 m. LAK buvo priimtas į Tarptautinę Aeronautikos Federaciją. Tais metais klubas pastatė nuosavą angarą ir įsigijo iš karo aviacijos mokomąjį lėktuvą ANBO-II, kuriuo buvo išleista antroji civiliinių lakūnų laida, instrukuota žinomo lakūno ltn. J. Mikėno. (Gandai nepsitvirtino, jog jisai praskrido po Nemuno tiltu...).

Eilę metų LAK savo veiklą finansavo ruošdamas metines loterijas, kurių stambiausia premija būdavo lėktuvas. Aišku, klubas atpirkdavo laimėtą lėktuvą vertės 10-20 tūks. litų. Pirmosios loterijos premiją ANBO-II piliečiai galėjo apžiūrėti prie Įgulos bažnyčios skvero.

Tuo laiku pradėta domėtis nauja oreivybės šaka — sklandymu. 1931 m. pabaigoje klubo narys ltn. G. Radvenis įsigijo Rasytės sklandymo mokykloje (Vokietijai priklausantiai Kuršių marių daliai) C piloto laipsnį. Sekančiais metais A. T. Mokyklos avia-

cijos entuziastų grupė pastatė mokomąjį sklandytuvą ir rugsėjo 15 d. pradėjo pirmuosius sklandymus Pažaislyje, netoli Kauno. Jiems vadovavo ltn. G. Radvenis. Grupės nariai B. Ožkinis ir A. Paknys vėliau tapo žinomais sklandytuvų konstruktoriais. Reikia pažymėti, kad šioje vietovėje prieš pat Pasaulinį karą lietuvis J. Garalevičius kartu su rusų įgulos karininku pirmieji pradėjo sklandyti nuosavos konstrukcijos sklandytuvu. 1932 m. civilių lakūnų laidoje buvo dvi moterys lakūnės. 1933 m. rugsėjo 16 d. ltn. G. Radvenis Nidoje — prie Kuršių marių — pasiekė pirmą Lietuvos sklandymo rekordą, išsilaikęs ore 3 val. ir 9 minutes. Netrukus čia LAK įsteigė Sklandymo mokyklą.

Sekančiais metais Aero klubą ištiko nesėkmės. 1934 m. pavasarį, minint sporto klubo LFLS (kurio vienas steigėjų buvo ltn. S. Darius) dešimtmečio proga suruoštas sporto žaidynes, rengėjai prašė, kad LAK lėktuvas išmestų dešimts futbolo kamuolių virš aikštės. Atrakcija užsibaigė nesėkmingai, nes, išmetus keletą kamuolių, lėktuvas neteko greičio. Pilotui pavyko išvengti aplinkinių ažuolų, tačiau neseniai įsigytas lėktuvas nukrito priešais Kūno kultūros rūmus. Lėktuvą valdęs St. Jurečius (II-os laidos) buvo sužeistas, tačiau "krepšininkas" J. Puras liko sveikas. Rugpjūčio 26 d. civ. lakūnas V. Juodis (IV-os laidos) pateko į išvirkščią suktuką ir nulūžo ANBO-II



Anbo II Kauno aerodrome

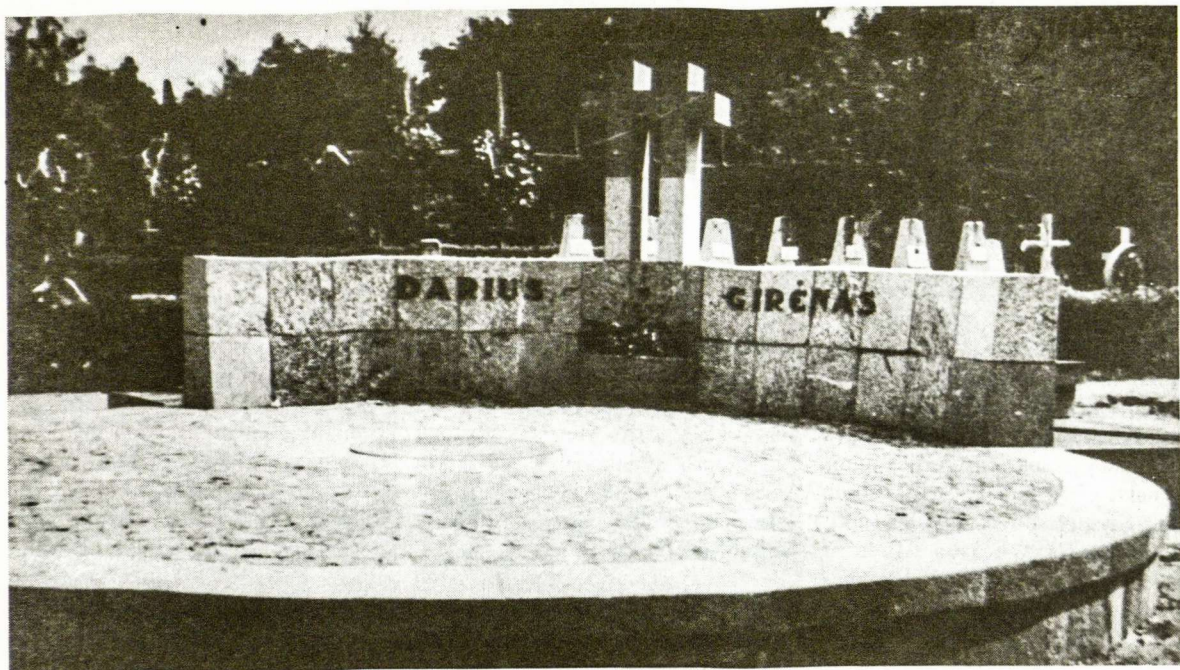
sparnai. Skridęs jaunas entuziastas-keleivis J. Steikūnas sugebėjo laiku pasinaudoti parašiotu. (Parašiotą suorganizavo iš vieno kariškio). Pilotui V. Juodžiui pavyko apleisti byrantį lėktuvą, tačiau dėl nepakankamo aukščio parašiotas neišsiskleidė, ir jisai nukrito į forto rajoną prie Nemuno. Tai buvo vienintelė pusėtina nelaimė motoriniame skraidyme.

1935 m. vasarą J. Pyragius pasinaudojęs audros debesiu, nusklendė iš Nidos į Palangą, t.y. 75 km. Tais metais įsigytas Anglijoje malūnsparnis ir parskraidintas Kaunan, kuris taipgi buvo vienintelis Pabaltijoje. Vėlų rudenį LAK lėktuvas, tempiąs sklandytuvą ir lydymas iki šiol nematyto autožiro, aplankė Rygą, Taliną ir Helsinkį. LAK kartu su Šaulių S-ga suruošė priešlėktuvinės ir priešchominės apsaugos parodą. Dalis parodos buvo perkelta į gelež. vagonus, kurią apžiūrėjo provincijos miestų gyventojai.

LAK iniciatyva pradėjo rinkti lėšas Dariaus ir Girėno paminklui. Konkurso keliu išrinktas projektas vaizdavo dvejus kylančius 30 m. sparnus ir jų papėdėje greta stovinčius lakūnų figūras. visuomenė dosniai aukojo ir surinkta didelė suma. Deja, iki

įvairios komisijos surado tinkamą vietą paminklui statyti, Lietuva neteko nepriklausomybės... Didvyriai nesulaukė užtarnauto paminklo. Jiems pavyko perskristi Atlantą, tačiau jų karstus apsmė vanduo Med. Fakulteto sienoje...

Sklandymo mokykla Nidoje kėlė didėjantį susidomėjimą jaunuomenėje. Taipgi Neringos juosta buvo viena iš palankiausių sklandymui vietų Europoje. 1936 m. birželio 16 - 17 d.d. J. Pyragius, tuometinis mokyklos viršininkas, išsilaikė su sklandytuvu 22 val. ir 36 min., ir užėmė ketvirtą vietą pasaulyje. Sekančiais metais J. Pyragius ir B. Oškėnis išvyo su dviem sklandytuvais Amerikon dalyvauti sklandymo sąskrydyje. Minėtą, pasiektą rekordą 1938 m. birželio 24-5 d. d. sklandytojas A. Gysas pagerino, išsilaikęs virš kopos 26 valandas, užimdamas antrą vietą pasaulyje. Tą ankstyvą rytą pakilo palankus vėjas ir A. Gysas paskubomis buvo nutemptas nuo kopos ketvirtą rytą. Jisai kovojo su vėju per visą dieną ir tuo labiau didėjant nuovargiui per naktį iki 6-tos ryto, plus 3 min. Skubomis pasiimtas maistas susidėjo iš keliolikos kavos pupelių, šokolado ir vienos citrinos.



Dariaus ir Girėno antkapis Kauno karių kapinėse. Dabar jų palaikai palaidoti Aukštųjų Šančių kapinėse, o šis antkapis sunaikintas

Daugeliui Sklandymo mokyklon patekti trukdė išlaidos. Mokestis už kiekvieną įsigytą laipsnį kaštavo 50 litų. Per mėnesį vidutiniškai pavykdavo įsigyti ir A. ir B. laipsnius — retai C. Išlaidymas mokykloje kaštavo 2,5 lt. dienai. Per dienas mokiniai užtempdavo ir nutempdavo sklandytuvą nuo kopos. Berods vėliau užtempdavo arklys. Sklandymo mokykla išleido apie 400 mokinių. Tolesnis sklandymas dar mažiau buvo prieinamas, nes sklandytuvo išvilkimas lėktuvu siekė keliasdešimtis litų. Sklandytojai naudojami klubo stipendijom ir kitom lengvatom. Tinkami sklandytuvai kainavo kelis tūkstančius litų. LAK viso turėjo apie 20 įvairios paskirties sklandytuvų — jų tarpe du motorizuotus. Buvo įsteigtas sklandymo fondas. Sklandyme taipgi pasitaikė sunkus sužeidimas ir viena mirtina nelaimė. 1939 m. sklandytojas P. Kvietininkas iškrito iš sklandytuvo virš Kauno aerodromo. Metų gale LAK ir Šaulių S-ga perėmė lenkų sklandymo mokyklą.

Dariaus ir Girėno bei Vaitkaus skridimai didino aviacijai susidomėjimą. Jauniems entuziastams LAK 1939 m. suruošė pirmus aviomodelizmo kursus. Mokiniai buvo priimami į kursus “neturį nei vieno dvejeta iš praeito trimestro”...

LAK išleido apie 40 lakūnų ir turėjo vienuolika lėktuvų. Lakūno apmokymas kaštavo daugiau kaip tūkstantį litų. Visi klubo lakūnai, įskaitant narius-lakūnus, gaudavo nemokamai skraidyti keliolika valandų per metus. Skraidymo valanda kaštavo taipgi keliasdešimtis litų. Sudarius Sportinę eskadrilę, klubas susilaukė Karo aviacijos globos, techninio pobūdžio paramos ir dilelio angaro. 1939 m. įsteigtas Šaulių aviacijos būrys sutraukė didoką skaičių ats. k. lakūnų. 1934 m. LAK pradėjo leisti mėn. žurnalą “Lietuvos Sparnai”. Narių skaičius padidėjo iki kelių šimtų. Pagrindines klubo lėšas sudarė loterijos, visuomenės parama ir aviacijos dienų pelnas.

(Pabaiga sekančiame “Kario” numeryje)

**SKAITYK IR PLATINK KARI!**

# PASKUTINIO KARIŪNO ODISĖJA

(Tęsa iš "Kario" Nr. 4)

J. KLIMAS

Davė pirmoj linijoj bunkerį. Bunkeris gerai pastatytas: šaudymo anga, lubos iš rąstų ir pora metrų žemės užpilta. Užsidengėm šaudymo angą palapline, taip pat uždegėm ir įėjimo angą, bet negalim ugnies užkurti, nes dūmai tuoj iššauktų artilerijos ugnį, nes naktį per palapinę vistiek galima įžiūrėti šviesą. Buvo jau 1942 metų vasario pradžia. Gan šalta. Mudu su vežiku, įsivynioję į antklodes, tūnojo me kampe, o viršila ir apkase darba-vosi.

## Ramu rytų fronte

Jau trečia diena pirmose linijose. Dar negirdėjau nei vieno šūvio. Mane maistui priskyrė prie pėstininkų, taigi kas rytą, dar tamsoje, iš kažkur užmaskuotos lauko virtuvės atneša maisto daavinį su kava. Vakare, sutemus, atneša geros sriubos su mėsos gabalais.

Naktį viršila išvedžiojo Antanas iš bunkerio. skirtingu laiku įjungia aparatą ir spaudžioja 10 mygtukų, bet nieko nesigirdi. Ir keikiasi, kad prie tokio aparato turėjo paskirti radištą, su gerai išlavinta tokiem aparatam klausu. Vežikas, įsivyniojęs į antklodę šalia manęs, irgi keikiasi, kad jis miestietis ir prie arklio net arti nebuves, kodėl gi jį vežiku paskyrė. Aš, per tą laiką jau gerai pripratęs prie šalčio, gerai išsimiegojau, o šiaip nuklysdavau į jaunuolio svajones, į vaikystės dienas. Prisiminiau, kaip Pirmo pasaulinio karo filmą "Vakarų fronte nieko naujo" Kaune rodė. Mudu su draugu buvome antrame skyriuje ir neturėjome 20 centų įeiti į kino teatrą, bet, laimei, radome neužrakintas užpakalines duris ir net keletą kartų išlinkome nemokamai pamatyti filmo. Oi daug filmo vaizdų pasilikio atmintyje! Buvo parodyta, kaip vienas

puskarininkis pavogė kiaulę savo daujantiems kareiviams. Jis vagono krovikams pasisiūlė padėti iškrauti mėsos vagoną ir paėmęs vieną kiaulę, nepastebėtas, pasuko į kitą pusę. Kitas — kai sugrįžęs vienas iš atostogų budėjo prie kulkosvaidžio, buvo tylu vakarų fronte. Nė vieno šūvio. Ant apkaso prie kulkosvaidžio nutupė peteliškė. Kareivis išlindo iš apkaso, norėdamas pagauti tą peteliškę, o tuo tarpu prancūzas, nusitaikęs, jį nušovė. Žuvo dėl peteliškės...

Aš pravėriau bunkerio palapinės uždangą. Pirmutiniai vasario spinduliai pliekė man į veidą ir apakino. Greitai išbėgau iš bunkerio už šalia esančio kolchozo namo. Pavėsyje buvo šalta. Įtraukiau į plaučius gryno oro. Rusų linijos buvo miške. Nuo mūsų bunkerio už kokių 150 m. Miško pakraštys rangėsi tolyn ir artyn. Kur tikrai mūsų pozicijos buvo, nė pėstininkai, tur būt, nežinojo. Jie galvojo, kad jie buvo išsikasę urvus po žeme, o šaudymo angas taip užmaskavę, kad jų nebuvo galima matyti. Štai pamačiau pėstininką baltoje žieminėje uniformoje, einantį visai prieš bunkerius ir niekas jį nešaudė. Aš irgi išdrįsau. Atsistojau kiek į užpakalį prie kolchozo namo saulės pusėje ir džiaugiausi saulės spinduliais. Nežinau, kiek minučių ten išbuvau. Kryptelėjau galvą, kad spinduliai tiesiai į veidą kristų, tuo tarpu kulka zvimpt šalia mano galvos ir įstrigo į sieną. Kritau ant žemės jau iš instinkto, tartum negyvas. Po poros minučių nušliaužiau už namo kampo ir atgal į bunkerį. Pasakiau viršilai. Tą dieną jau niekas į lauką nėjom. Vėliau iš pėstininkų sužinojome, kad jei kas fronto linijoje be baltos uniformos pasirodydavo, taiklūs šauliai šaudyda-

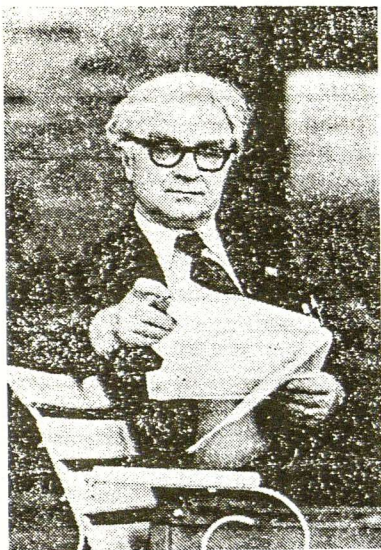
vo, manydami, kad tai karininkas. Kitą rytą, dar tamsoj, pakeitėm poziciją porą kilometrų į šalį. Ten rusai buvo miške už pusės kilometro, o vokiečiai stovėjo kolchozo namuose. Bunkerius buvo pasidarę šalia namų iš sniego. Kasnakt lipdydavo sniegą ir pildavo vandenį, taip kad įšaldavo iki 2 m. storumo. Sakė, kad pasitaikė, jog net artilerijos sviedinys, kritęs ant stogo, nuslydo ir bunkerio nepramušė. Iš čia po trijų dienų sugrįžom į batalioną be rezultatų. Ryšių žvalgybos būrij armijos štabas praplėtė ir susidarė savo. Mus visus paskirstė prie senų pareigų.

Visas frontas ruošėsi pavasario ofensyvai. Pradėjo atvykti papildymai. Iš ryšių bataliono nė vienas dėl šalčių neiškrito ir net mašinos, radijo bei telefonai mažai nuostolių turėjo. Bet pasigedau latvio, kuris sugrįžo į divizijos štabą. Na, pasigedau ir radijo aparato, nes naktį paleisdavau radištą miegoti, o pats, perėmęs radijo aparatą klausydavau. Kauno radijo stotį. Naktį duodavo gražių šlagerių muziką. Klausydamas tos muzikos, nuklysdavau į savo jaunystės dienas ir grimzdamas svajonėse, matydavau save jau trečiame karo mokyklos kurse, antpečiai laukia leitenanto žvaigždutės...

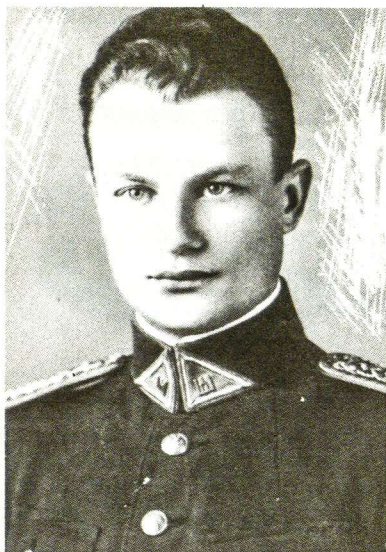
Kiekvieną ankstų rytą turėdavau nueiti pas bataliono daktarą. Daktaras, apžiūrėjęs susirgusius kareivius, priimdavo vietinius gyventojus — moteris ir vaikus.

Ten buvo reikalingas vertėjas. Kolchozo pusę namų buvo užėmę vokiečių kariai, o rusai buvo suspausti taip, kad kiekviename name gyveno dvi ar trys šeimos. Vienne name buvo prisiglaudusi pabėgėlė iš Lenin-

(Nukelta į p.220)



Antanas Kramilius



Jonas Abraitis



Dr. Kazys Ēringis

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SAJUNGA  
"R A M O V Ė"

ŽURNALO "KARYS" BENDRADARBIAMS  
PREMIJOMS PASKIRSTYMO KOMISIJOS  
N U T A R I M A S

1987 m. kovo mėn. 1 d. KOMISIJA atrinko  
1986 metais tilpusius "KARYJE" paverptos Lietuvos,  
lietuvių karinių dalinių agonijos vertingus  
aprašymus premijoms:

1. Dr. K. Ēringio "Lietuvos karių mirtis sovietų  
armijos gretų replėse".
2. J. Abraičio "Karinė tarnyba Gedimino pulke".
3. A. Kramilio "Momentas mirties šešėlyje".

K o m i s i j a:

V. Šalkūnas

V. Vosylius



### Maskvos sąjungininkai

1985 metais Sovietų Sąjunga atnaujino karinį ir ekonominį paktą su Lenkija, Rytų Vokietija, Čekoslovakija, Vengrija, Rumunija ir Bulgarija dvidešimčiai metų.

Šios satelitinės valstybės sudaro taip vadinamą "Varšuvos paktą", vadovaujamą Maskvos. Tai Sovietų Sąjungos atsakas Vakarų demokratijoms, susiorganizavusioms į Šiaurės Atlanto Organizaciją (NATO).

rie kariniai bei politiniai ekspertai pastebi, jog šitokia interpretacija visiškai klaidinga. Prof. Daniel N. Nelson, politinių mokslų dėstytojas ir Rytų Europos žinovas, mano, kad šis Varšuvos paktas, kaip instrumentas sovietų agresijos planams Europoje, yra visiškai nepatikimas, nors kaip kiti teigia, šis Varšuvos paktas yra reikalingas užtikrinti Sovietų Sąjungos saugumui Europoje. Nors Sovietų Sąjungos satelitai yra griežtoje Sovie-

je todėl, jog ir pati Sovietų Sąjunga yra silpna ir savo satelitais nepasitiki, o gal net ir pribijo. Atnaujintas Varšuvos paktas, aišku, pratęsė sovietų kontrolę Rytų Europos rajone. Satelitinės valstybės ir karo atveju yra be teisės mobilizuotis. O kad sovietai negali šiais satelitais pasitikėti yra parodę netolimos praeities faktai: Vengrijos sukilimas, Čekoslovakijos reformos, Lenkijos darbininkų streikai su vadinamu "solidarumo sąjūdžiu". Maskva mato ir žino, kad satelitinės vyriausybės (prokomunistinės) tai dar ne tautos, kurios yra ir krikščioniškos, ir patriotiškos, ir nusistačiusios prieš rusų dominavimą bei komunistinę ideologiją. Netenka abejoti, kad šis Varšuvos paktas ir toliau bus tik sovietinės hegemonijos ženklas.

J.S.

### PHALANX MK. 15

ICA 1987 m. kovo mėn. numeryje išspausdintas Keith Jacobs rašinys apie Phalanx Mk. 15 vardu pavadintą priešaviacinę gynybos ginklų sistemą. "Priešaviacinė" sąvoka šiuo atveju apima ne vien žemai skrendančius lėktuvus, bet ir iš lėktuvų, paviršiaus ir nardomųjų laivų paleidžiamus sviedinius-robotus (cruise missile). Šią sistemą JAV laivynas naudoja jau 5 metus ir yra numatęs ją įmonuoti į daugiau kaip 360 laivų.

Izraelio naikintoją Eilat paskandino egiptiečių paleistas iš Sovietų statyto laivo sviedinys-robotas. JAV laivyno studijos rodo, kad sovietai savo laivų ginklavime plačiai naudoja sviedinius-robotus. Tos pat studijos rodo, kad sovietai rengiasi atakoms "bangomis" — kelių minučių laikotarpiu amerikiečių lėktuvnešių grupes pultų nuo vieno iki dviejų aviacijos pulkų, 40 iki 75 lėktuvų, panaudodami sviedinius-robotus. Panaši taktika buvo naudojama II pasaul. karui baigiantis.

Laivyno priešlėktuvinė gynyba vykdoma keliais skirsniais, kurių svarbiausias yra naikintuvų saugoma zona. Patirtis yra parodžiusi, kad ji negali būti hermetiškai sandari, kad



Šis Varšuvos pakto atnaujinimas praėjo sklandžiai, kaip ir tinka komunistinėje sistemoje. Sovietų Sąjunga, kaip teigia vakariečių spauda, ir toliau neatlaidžiai vadovaus savo tikslų besiekiant Europoje, demonstruodama savo karinį pajėgumą. Tačiau kai ku-

tų Sąjungos kontrolėje, jų karines jėgas yra silpnos, neturi teisės net apmokymo reikalui rengti jokių manevrų, negali savistoviai jokių operacijų vykdyti. Tai lyg ir reikštų, kad šios neva sąjunginės valstybės laikomos menko karinio pasiruošimo lygy-



tam tikras nuošimtis puolančių lėktuvų ar laivų prasiskverbia arti puolamo objekto. Laivai turi būti aprūpinti priemonėmis gintis nuo artimos tiesioginės grėsmės. Iki apie 1960 metų tą uždavinį atlikdavo įvairių kalibrų automatiniai pabūklai, bet vėliau jie pasirodė nepakankami.

Phalanx yra atbaigta ginklų sistema, kuri automatiškai suranda taikinį, įvertina grėsmingumą, taikinį seka, šaudo ir įvertina taikinio sunaikinimą.

Pirmieji prototipų bandymai buvo pradėti 1972 m., kurie buvo tęsiami keleris metus. Buvo išbandytos siste-

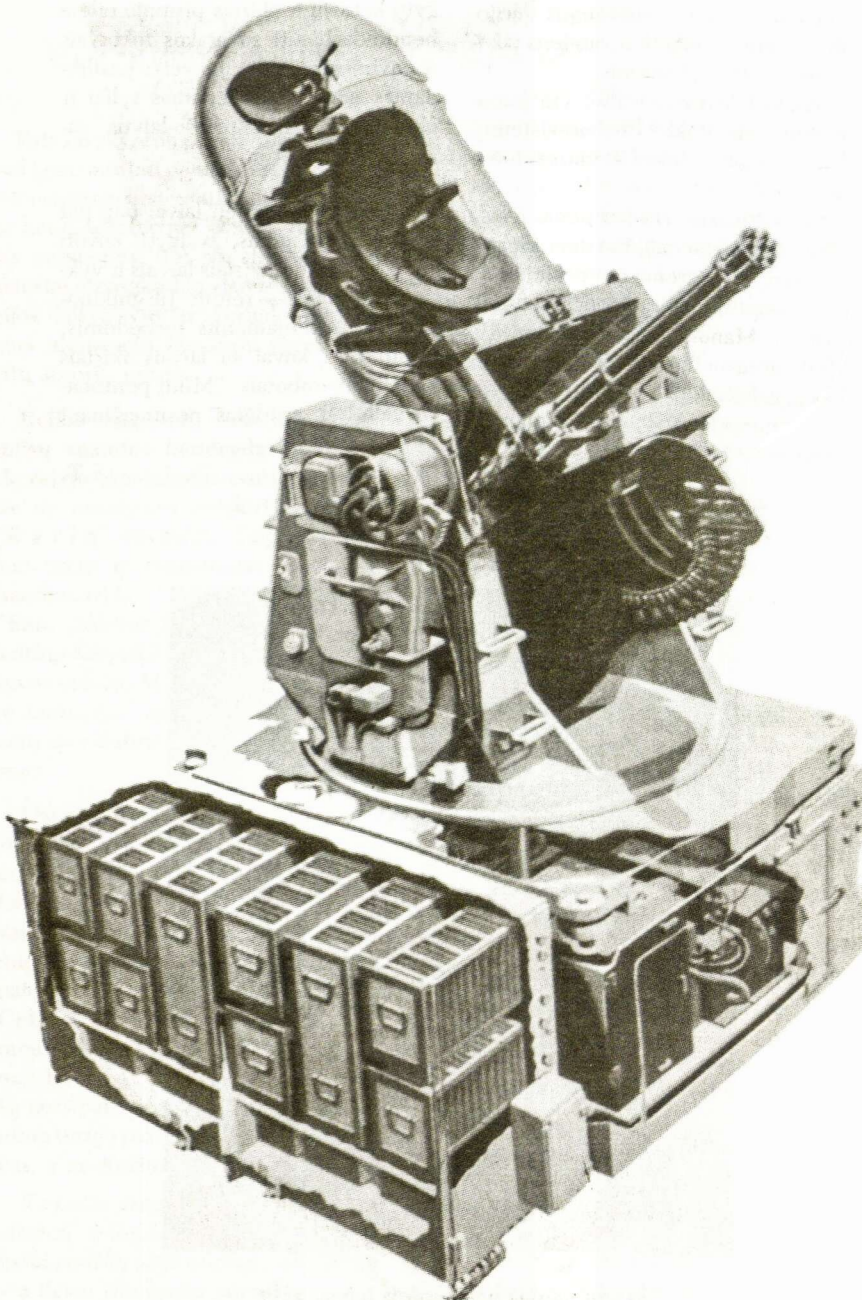
mos visos sudedamosios dalys, buvo pašalinti visi defektai. Laivynas pirmą pilną sistemą priėmė 1979 m. Galutiniame bandyme buvo kliudyti visi taikiniai: 105 velkami lėktuvų, 11 laisvai skrendančių lėktuvų-taikinių ir 4 taktiniai sviediniai.

Be JAV laivyno, Phalanx sistemas jau yra užsakiusios Japonija, Saudi Arabija ir Australija, o eksporto licenzijos yra duotos eksportui į N. Zelandiją ir Izraelį. Phalanx galės būti eksportuojamas ir į visas NATO valstybes.

Sumontuotas Phalanx yra 4.7 m. aukščio ir užima 5.5 m denio ploto. Ugnį valdantis radaras ir judinamasis mechanizmas (servo assembly) yra po antvožu virš pabūklo ir šaudmenų sandėlio. Pabūklas yra jau praktikoje išbandytas M61A1 "Gatling", elektra kontroliuojamas ir hidrauliniai judinamas. Jį sudaro šešių besisukančių vamzdžių kompleksas su spyra kiekvienam vamzdžiui. Šaudmenų sandėlis šaudmenis laiko, paduoda į ginklą ir surenka tuščias tūteles.

Visa Phalanx sistema veikia nepriklausomai nuo laivo, kuriame ji pastatyta, išskyrus elektros srovę ir vėsinajamą jūros vandenį. Bandymai parodė, kad sistema gali be vėsavimo nenutraukiamai veikti 30 minučių. Pabūklo naudojamus šaudmenis gamina Olin Corp. Kulkos gaminamos iš labai kieto metalo. Jos yra apdengtos plastikos apvalkalu, kuris, kulka išlėkus iš vamzdžio, nukrinta ir gale turi aliuminio dugną, kuris kulka duoda sukimąsi apie išilginę ašį. Pradžios greitis: 1100 m/sek. Kalibras: 20 mm. Taikinį naikina kulkos didelė kinetinė energija, nes sprogtamo užtaiso joje nėra. Kulka pramuša atlekiančio roboto kaunamąjį užtaisą ir jį susprogdina prieš jam pasiekiant taikinį. Kulkos pradžios greitis beveik nesumažėja iki jai robotą pasiekiant. Šių šovinių iki šio meto pagaminta dešimt milijonų.

Sistemos vertikalus šaudymo laukas yra nuo minus 25 iki plus 90 laipsnių, o horizontalus po 155 laipsniais abiem kryptim. Yra ribokliai apsau-



goti savo laivui nuo savo ugnies kluudymų.

Iš kitų artimos ugnies priešlėktuvinių priemonių Phalanx išsiskiria savo elektronine sekimo technika. Tai yra uždaro žiedo elektroninio sekimo sistema, kurios taikymo koregavimas remiasi sugebėjimu sekti tiek atlekiantį priešų sviedinius, tiek savo leidžiamą ugnį. Phalanx radaras vienu siųstuvu atlieka bendrą sekimą, taikinio suradimą, grėsmingumo įvertinimą, galutines taikinio skridimo kelio ir ugnies kalkuliacijas. Sekimo sistema savo veiksmingumo atstume gali pastebėti 1 cm diametro objektus ir yra sėkmingai sekusi 5 colių kalibro jūrų artilerijos sviedinius.

tošauda siekia 3000 šūvių per minutę. Šaudoma trumpomis serijomis. Phalanx gamintoja, General Dynamics būvė tvirtina, kad šovinių sandėlio talpa yra pakankama sunaikinti 5 taikinius. Kai tik prie ginklo esanti kompiuterių sistema apskaičiuoja, kad taikins sunaikintas, ginklas tuoj nukreipiamas į sekančią artimiausią grėsmę. Oro taikiniai šaudomi ilgesnėmis serijomis, o greit lekiantieji vandens paviršiuje — trumpesnėmis.

Iki šiol lėktuvnešiuose yra įmontuojama nuo 2 iki 4 Phalanx sistemų, kautynių laive "Iowa" 4, mažesniuose po 1 ar 2.

Nors Phalanx yra jau pilnai įvesta į laivyno ginklavimą, bet dar numatoma ateityje į sistemą integruoti elektrinius-optinius ir lazerinius tolimacius. Manoma, kad Phalanx Mk. 15 iki ateinančio šimtmečio pradžios liks pagrindinė JAV laivyno gynimosi priemonė prieš artimų atstumų orinę grėsmę.

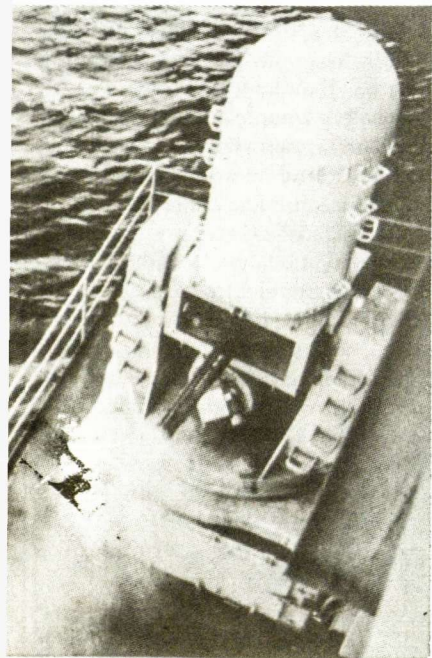
S. T.

## NAUJAS ŠVEDIJOS NARDOMASIS LAIVAS

*Machine Design* žurnalo 1987 m. vasario 12 d. numeryje pranešama, kad Kockums laivų statykloje neseniai buvo nuleistas į vandenį naujo A 17 tipo nardomasis laivas Švedijos karo laivynui. Jis yra pirmas iš užsąkytų keturių ir skirtas pirmoje eilėje bendradarbiauti su atakos lėktuvais ir paviršiaus laivais. Jis veiks pasilikdamas panėręs, judėdamas tyliai ir netikėtai puldamas prieš laivus "varomus" jo kryptimi.

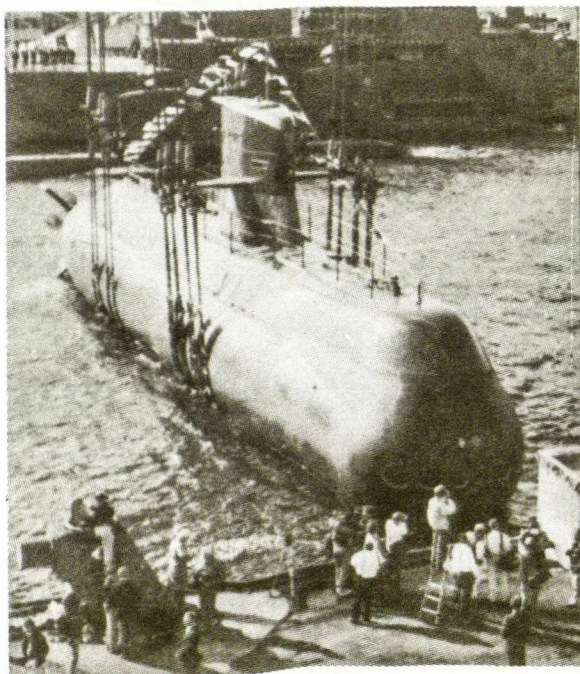
Šio tipo nardomieji laivai taip pat gali išdėlioti minas, žvalgyti, kovoti su priešų nardomaisiais laivais ir vykdyti antpuolius — reidus. Jie ginkluoti viela vairuojamomis torpedomis, minomis ir kovai su laivais skirtais sviediniais-robotais. "Minų pontonas" gali būti pridėtas nesumažinant kito ginklavimo.

S. T.



Labai efektingas 20 m m, MK 15, šešiavamzdis pabūklas

Visa sistema yra surišta su vertikaliu žiroskopine sistema, kuri kompensuoja jūros bangavimą daugiau kaip penkto Beaufort skalės stiprumo. Dauguma taikinių būtų pradėdami šaudyti pradėdant apie 1850 m atstumo. Geriausias kaunamumas pasiekiamas apie 460 m atstume. Šovinių sandėlyje telpa 1000 šovinių grei-



Švedų naujas nardomasis laivas A-17



### ŠIAM "KARIO" SKYRIUI APGINTI

Pats šio skyrelio pavadinimas rodo, kad jame minimi įvykiai ar reiškiamos nuomonės neatstovauja nei šio skyrelio bendradarbio nei "Kario" redakcijos nuomonės, bet tik stengiasi suglaustai atpasakoti kuriame nors išėivijos laikraštyje ar žurnale kuriuo nors įdomesniu klausimu pareikštas kitų autorių mintis.

Reikia apgailėti, kad kai kurie mūsų spaudos bendradarbiai nori skyrelyje atpasakotas svetimas mintis ar nuomones priskirti plačiam "K a r i o" žurnalui. Taip atsitiko, kad uolus ir rūpestingas "Draugo" bendradarbis "Horizontų" skiltyje "Kam užkliūna Baltušio duktė?" apkaltino *Karį* už žymaus Mažosios Lietuvos veikėjo M. Gelžinio "Laisvojoje Lietuvoje" spalio 2 pareikštų minčių apie Baltušio dukterį atpasakojimą.

Dar prieš pradėdamas to straipsnio atpasakojimą, skyrelio bendradarbis nurodė, kad Vakaruose iš okupuotos Lietuvos atsiradę lietuviai čia dažnai susilaukia nepasitikėjimo ir įtarinėjimų. Kai konkretus tokio įtarinėjimo pavyzdys ir buvo atpasakotas M. Gelžinio straipsnis be jokių savų komentarų ir alizijų. Tad, jei gerbiamas Horizontų autorius norėjo dėl to ką nors pabarti, tai savo nepasitenkinimą turėjo pareikšti *Laisvajai Lietuvai*, o ne *Kariui*.

*Ta pačia proga rūpi pareikšti "Horizontų" šmaikščios plunksnos žurnalistui padėką už jo teigimą, kad Karys yra ilgiau išliekantis žurnalas.*

### Tęsiame toliau A. Valiukėno pranešimus

Savo antrajame pranešime, apimantį 1941 m. gruodį iki 1942 m. kovo, autorius kalba apie įvykusį visuotinę lietuvių sukilimą ir kartu apsvylimą ir gilų nusiminimą, kad sukilimo sudarytoji laikinoji Lietuvos vyriausybė turėjo pasitraukti, ir kad krašto valdymas atiteko vokiečių civilinei administracijai. Autorius nurodo, kad apamai lietuvių tauta dabar susidariusią padėtį laikė geresne už sovietinę, kurios metu tauta turėjo pakelti iki tol neregėtas kančias.

Skirtingi šaltiniai vienodai patvirtina faktą, nušviečiant vokiečių politikos tikslus ne tik Pabaltijyje, bet ir visuose Rytuose. Vokiečių Rytų politikos pagrindai jau buvę nustatyti dar prieš paskelbiant Lietuvos respublikos suverenumo atstatymą, bet vyriausybės vadovai nebuvo vieningi, kaip Vokietija turėtų spręsti Pabaltijo valstybių problemą. Lietuvos sukilimas privertęs Vokietijos vadus iš naujo tą problemą vėl svarstyti. Esą Reicho užs. reik. min. von Ribbentropas bandęs padaryti išimti Ukrainai ir Lietuvai, bet Hitleris į tai atsakęs, kad "jokios Rytų Europos kiltys" jo nedomina. Valiukėnas teigia, kad toks principas yra būdingas ne tik dabartinei vokiečių reichio užsienio politikai Lietuvoje, bet ir bendram nacionalsocialistinės Vokietijos nusistatymui rytų Europos problemų atžvilgiu.

Nepaisant likusios pasaulio Lietuvos okupacijos nepripažinimo, Hitlerio Vokietija Pabaltijo valstybių įjungimą į Sov. S-gą laikė teisėtu, vadina, pripažino, kad Lietuva yra Sovietų

S-gos dalis. Kai Lietuvos pasiuntinys Berlyne K. Škirpa pranešė Vokietijos už. reik. m-jos aukštam valdininkui apie Lietuvoje birželio 23 d. įvykusį sukilimą, valdininkas tai pavadino negalimu dalyku, tiesiog skandalu, besikertančiu su jų politiniais tikslais.

### Vokiečių planai Lietuvoje

Vokiečių elgesys su žydais esąs neapsakomas kasdieninės kalbos žodžiais, nes yra nešmoniškesnis už patį nežmoniškumą. Lietuvos Respublikos metu žydai sudarė 8 proc. gyventojų, arba 220,000, o 1942 m. pabaigoje buvo like tik apie 30,000, taigi per 9 mėn. buvo nužudyta apie 170,000. Lietuvos žydų naikinimas šalia rasinių priežasčių turėjo ir kitų, nes 60 proc. žydų gyveno miestuose, 20 proc. viso Lietuvos eksporto buvo žydų rankose. Lietuvoje jis buvo ne tik pirklys, bet ir pramonininkas, namų savininkas ir bankininkas. Išnaikinę žydus, į savo rankas jie perimtų ir Lietuvos pramonę, prekybą ir miestų namus, kas jiems palengvintų Lietuvą germanizuoti. Lietuvių tauta tokius vokiečių planus žvelgianti ir dėlto baiminasi dėl savo ateities.

### Lietuvių inteligentų naikinimas

Vokiečiai tikėjosi, kad bolševizmas sunaikins lietuvių inteligentiją ir dėlto pasidarys lengviau likusius lietuvius suvirškinti. Sovietiniai išvežimai nesukėlė lietuvių nusistatymo į savos valstybės idėją krizės. Tai rodo 125,000 sukilėlių. Vokiečių iš Lietuvos iškeldinimo idėja pasinaudojo ir apie 30,000 lietuvių, bet pačių vokiečių pasakymu, išmoksliantiems lietuviams kelias atgal į Lietuvą yra neįmanomas. Lietuvos administracija likviduojama, taip pat ir Lietuvos pramonė. Atleisti tarnautojai ir darbininkai perkeldinami į Vokietiją.

Pagal vokiečius Lietuvoje buvę per daug inteligentų, todėl jie turi būti panaudoti Rytuose, tų kraštų atstatymui. Esą Kubiliūnas gavęs slapta planą sudaryti 10,000 valdininkų per-

keldinimui į Rytus, Ruošiami mobilizaciniai planai bent 150,000 lietuvių apginkluoti. Lietuviai verbuojami į Reicho Darbo tarnybą.

Vokiečių erdvės politiką atidengia Vokietijos toleravimą tos plačios ūkinės santvarkos, kurią Lietuvoje įvedė Sov. S-ga. vokiečių civilinė administracija tuojau panaikino laikinosios vyriausybės paskelbtus reprivatizacijos įstatymus ir Lietuvos ūkio institucijas perėmė savo žinion, o Lietuvos ūkininką padarė savo nuosavos žemės "teisėtu valdytoju."

### Vokiečių veiklos pasekmės

Tuoj pat pasirodė, kad vokiečiai pripažįsta tik vieną bendradarbiavimo būdą — vergo santykiavimą su ponu. Todėl "Lietuvių aktyvistų fronto", bendradarbiaujant su vokiečių karinėm įstaigom, paruoštas sukilimas prieš bolševikų okupaciją, norėjo lietuvių tautą teisės atžvilgiu matyti lygiu su vokiečių tauta. Todėl tolimesnis bendradarbiavimas išvirto į nesutaikomą konfliktą, bet vokiečiai tikėjosi, kad ir sustabdžius Laikinosios vyriausybės veiklą, "Lietuvių aktyvistų frontas" bendradarbiaus su vokiečiais. Norėdama dar arčiau jį prie savęs prisirišti, leido įsteigti "Lietuvių nacionalistų partiją", bet ir ji nenorėjo be sąlygų paklusti vokiečiams ir reikalavo Lietuvos suverenumo pripažinimo. "Aktyvistų frontas" buvo priverstas pareikšti griežtą nuomonę dėl vokiečių civilinės administracijos veiklos ir spalio 15 įteikė Reicho kancleriui ir feldmaršalui Brauchitsch memorandumą. "Aktyvistų frontas" buvo uždarytas, jo turtas konfiskuotas, o jo štabo v-kas Leonas Prapuolenis areštuotas ir perkeltas į Dachau. 1941 m. gruodžio 17 buvo paleista ir Nacionalistų partija.

Glaudus Britanijos bendradarbiavimas su Sov. S-ga lietuviams taip pat kelia didelį rūpestį. Todėl stengiamasi atvirai nekovoti prieš vokiečių okupaciją, bet ir nedaryti nieko, kas būtų laikoma bendradarbiavimu.

Toliau pranešime paliečiama ūkinė, kultūrinė ir socialinė padėtis.



### KAS DAROSI SOVIETŲ SAJUNGOJE

Naujasis Sovietų Sąjungos valdovas — kai kas sako: caras — komunistų partijos generalinis sekretorius Michail Sergejevič Gorbačiovas yra įdomi figūra. Įkopus į valdžią po trijų

apgriuvusių senukų — Brežnevo, Andropovo, Černenko — jis stebina pasaulį jau vien tik tuo, kad jis valdžios viršūnė — politbiurą pasiekė dar palyginamai jaunas, dar net nepasiekęs 60 metų amžiaus ir, bent iš pažiūros, geros sveikatos, o tai reikėtų, kad jis galėtų viešpatuoti net iki

Lietuvos Žemės ūkio rūmai įrodinėjo, kad Lietuvos ūkis neįstengia tiekti gen. komisaro nustatytų grūdų normų, kad ūkininkas už tai gauna labai kuklų atlyginimą ir negali įsigyti ūkiui ir jo šeimai reikalingų prekių, kad žemės ūkis neteko darbininkų dėl menko atlyginimo, kad juos reikia atlyginti natūra, kad ūkiai aprauti sunkiom darbo prievolėm, kaip kelių taisyumu, miško medžiagos vežimu ir aptarnavimu kitų įstaigų.

### Trečias pranešimas

Jis surašytas 1942 m. rugsėjo mėn. Vokietija nenaikino sovietų įvesto nusavinimų, nes jai buvo lengviau Lietuvą kolonizuoti. Jie buvo numatę į Lietuvą grąžinti 50,000 vadinamų repatriantų, įsigijusių Vokietijos pilietybę. Iš Lietuvos buvo išvykę 53,000 asmenų, o Vokietijos pilietybę gavo tik apie 40% Neturinčių Vokietijos pilietybės į Lietuvą grąžinti neleido, todėl iš 50,000 numatytų grąžinti į Lietuvą, repatriantų tarpą galėjo patekti daugiau kaip 30,000 iš Vokietijos kilusių vokiečių. Iš tikrų lietuvių, priėmusių Vokietijos pilietybę, yra buv. Klaipėdos krašto gubernatoriaus Karolio Žalkauskio brolis ir mjr. J. Pyragius. Kun. Pikturna dėl noro atsaky-

ti repatrianto liudijimo atsidūrė Dachau konc. stovykloje. Repatriantam įkurdinti sudarytas Ansiedlungs štabas, kuris grąžtančius aprūplina geresniais ūkiais, bet kitoj vietoj. **Iškeldinamieji dėl pasipriešinimo nušaudami.** Vokiečių tikslam padeda ir kai kurie mūsiškiai, kaip gen. tarėjas Kubiliūnas, Kolonizacinės komisijos pirm-kas plk. Bobelis.

Lietuvių tauta naikinama ir fiziškai. Į vokiečių karo mašiną įjungti 23 batalionai, arba apie 23,000 jaunimo. Be to, dar buvo mobilizuojama į Karo transporto tarnybą apie 9,000, kiti viliojami į Reicho darbo tarnybą, o talkininkauti vokiečių pramonei išgabenta apie 20,000 darbininkų.

Lietuvoje išeina trys dienraščiai, keletas savaitraščių ir žurnalų, bet visi prižiūrimi cenzūros. Naujų knygų nepasirodo, jei išspausdinama, tai tik anksčiau paruoštos. Kiek geriau su teatrais ir opera. Mokyklos, nors ir varžomos, bet veikia, universitetus lanko apie 4,000 studentų. Ūkininkai stengiasi verstis mainų prekyba.

Bendrai opozicija Lietuvoje auga. Bijoma, kad į Lietuvą nebūtų atgabenta SS-Waffendivision neva tvarkai ir rimčiai palaikyti.

sekančio šimtmečio, su sąlyga, žinoma, kad niekas jo prieš tai nenuvers ir nenugalabys. Gerai veikiantis sovietinis propagandos ir disinformacijos aparatas jį nupiešė visai palankiai — jis rengiasi gerai pasiūtais kostiumais, turi visai nebiaurį žmoną, mėgsta gerti Scotch etc. Šitoks tariamai malonus vaizdas sužavėjo ne vieną tų Amerikos liberalų, kurie visados linkę matyti tik gera sovietuose ir tik bloga Amerikoje, bet jų visai nedomina faktas, kad Gorbačiovas augo ir brendo kompartijoje, jos atmosferoje ir įtakoje, kad jis buvo žymiųjų komunistų vadų Suslovo ir Andropovo ypatingas globotinis, beveik, galima sakyti, numylėtinis. Šitie du partijos šulai, Suslovas ir Andropovas, buvo KGB vyriausiuoju viršininku net 16 metų (prieš tai, būdamas ambasadorium Vengrijoje, ten žiauriai malšino vengrų 1956 m. sukilimą) ir vienas jų neužmirštamų nuopelnų yra naudoti psichiatrinės ligoninės (“psichuškas”) politinių kalinių sunaikinimui. Suslovą mes lietuviai visados prisiminsime kaip tą didelį bolševiką, kuris tuoj po karo, 1945 metais, atkeliaavo į Lietuvą žudyti mūsų laisvės kovotojų-partizanų ir kuris yra pasakęs atmintinus žodžius “Bus Lietuva, bet nebus lietuvių”.

Gorbačiovas yra nekvailas ir gerai supranta pagrindinę Sovietų Sąjungos problemą: iš vienos pusės yra kariuomenė — raudonoji armija, laivynas, aviacija, raketos — kuri yra didelė, tiesiog milžiniška (apie trys su puse milijono žmonių), gerai ginkluota, gerai organizuota, aprūpinta viskuo, ko tik reikia. Jos ginklavimo technika yra gana aukštai pastatyta, beveik tokio aukščio kaip Amerikoje, nors tai visai ne dėl to, kad jie būtų gabūs ir išradingi, bet pirmoje eilėje dėl to, kad jų špionažas veikia labai gerai: sugebėjo ir tebesugeba pavogti iš Amerikos stebėtinais daug technišku ir kariškų paslapčių. KGB, kur dirba apie 300,000 žmonių, irgi labai gerai organizuota ir gerai veikia. Į tas dvi institucijas sueina geriausios gal-

vos, gambiausi mokslininkai, inžinieriai, specialistai etc. nes jie ten apmokami ir aprūpinami kur kas geriau negu bet kitur, o taipgi naudojami įvairiomis privilegijomis. Iš kitos pusės: gyvenimo ir ekonomijos civilinė pusė yra prastame, tiesiog apgailėtinaame stovyje. Ta miserija (prekių trūkumas etc.), kuri pradėjo reikštis Lietuvoje tuojau po pirmosios sovietinės okupacijos 1940 m. birželio 15 d., Sovietų Sąjungoje tebesitęsia ir dabar. Dėl kiekvieno net paprasčiausio pirkinio reikia stovėti eilėje ištisas valandas; kasdieninės būtinybės daiktai ne visados prieinami, o jeigu ir prieinami, tai jie prastos kokybės ir brangūs. Dar prisideda paprastas, bet sovietinei santvarkai charakteringas reiškinys: krautuvėse tarnautojai yra nemandagūs, tiesiog grubūs, nes jie yra visagalės valstybės tarnautojai, gauna algas, ir pirkėjai jiems visai nerūpi, tik įkyri. Vienas iš tos mizerijos daugelio ryškių pavyzdžių: Sovietų Sąjunga yra didžiausia valstybė žemės ploto atžvilgiu, valdo milžinišką plotą, maždaug vieną šeštadalį visos pasaulio žemės, apie aštuonis su puse milijonų kvadratinį mylių, atseit du su puse karto didesnį negu Amerika. Tuose sovietų valdomuose plotuose yra nepaprastai daug labai derlingos žemės, kurios užtektų maitinti pusę pasaulio žmonijos. Dėl netikusios socializmo sistemos ir valdymo, šis kraštas turi importuoti šimtus tūkstančių tonų grūdų ir kitokio maisto iš kapitalistinių kraštų — Amerikos, Kanados, etc.

Siekdama savo pagrindinio tikslo, būtent užvaldyti ir sukomunistinti visą pasaulį, visą žmoniją, ir stengdamasi padaryti teigiamą įspūdį kitoms, neutralioms pasaulio valstybėms ir jas patraukti į savo pusę, į savo orbitą, įtakos sferą, Sovietų Sąjunga tas valstybes gausiai remia ginklais ir karo reikmenimis. Štai, per pastaruosius penkeris metus Sovietų Sąjunga išdalino toms valstybėms ginklų vertės maždaug septyniadešimt penkių ne milijonų bet bilijonų dolerių. To,

žinoma, neužtenka, nes reikia daryti įspūdžio kitoms valstybėms ir civilinei, ekonomine gamyba — automobiliais, televizijos, radijo, foto aparatais etc. tačiau to sovietai nepajėgia padaryti, nes visos tos prekės yra menkos, prastos kokybės.

Prisideda dar ir tai, kad eilinis Sovietų Sąjungos pilietis vis labiau pradeda nerimauti dėl mizernos kasdienybės. Juk jam jau prieš 70 metų pats Leninas žadėjo rojų žemėje, o to rojus vis dar nėra. Tad Gorbačiovas supranta, kad reikia sutvarkyti civilinę ekonomiją ir pakelti jos kokybę ir našumą. Čia tačiau pasireiškia pagrindinė sovietų socialistinės santvarkos ir ekonomijos silpnybė: viską tvarko kompartija. Ekonomijoje privačios iniciatyvos beveik kaip ir nėra. Pramonės įmonėms, ir didelėms ir mažoms, viską — ir gamybą, ir kainas — nustato centras, Maskva, ir atskiros įmonės vadovui visai nelieka laisvės keisti arba tobulinti gamybą. Priešingai: įmonės vadovui lengviau, paprasčiau, net ir saugiau daryti tik tą, ką Maskva liepia. Tai didelis, tiesiog pagrindinis, esminis kontrastas laisvai ekonomijai, laisvai iniciatyvai, kuri vyrauja Amerikoje ir kitose laisvose, demokratinėse valstybėse, kur kiekvienas turi teisę kurti įmones, daryti išradimus etc., kas, žinoma veda prie daug aukštesnio gyvenimo standarto.

Čia išlenda pagrindinė Gorbačiovo ir visos Sovietų Sąjungos dilema. Kompartija turi duoti daugiau laisvės privačiai iniciatyvai pasireikšti. Tai, tačiau, visai natūraliai veda prie sovietinės partinės biurokratijos susilpninimo. Visa gausioji galingoji kompartijos biurokratija — vadai, bosai, vadukai, boseliai — kurių yra stebėtinais daug, džiaugiasi, didžiuojasi savo daugiau ar mažiau didele valdžia ir paniškai bijo bet kokios akcijos iš viršaus, kuri grėstų jų galiai sumažinti ar ko gero visai panaikinti. Tad štai Gorbačiovo rūpestis: duosi per mažai laisvės — ekonomija nesitaisys, liks tokia mizerna kaip ligi šiol; duosi daugiau laisvės — sukils visa kompartija

ir ko gero nuvers patį Gorbačiova. Ne tik Gorbačiovas, bet ir visi kiti žmonės sovietuose gerai prisimena garsųjį Nikitą Sergejevičių Chruščiovą, kuris irgi buvo pasinešęs įvesti įvairių pakeitimų bei reformų. Rezultate jis buvo vienintelis Sovietų Sąjungos viešpats, kurio karjera pasibaigė anksčiau, dar prieš mirtį, kai jo kompartijos sėbrai pabūgo, kad jų pozicijos ir galios gali nukentėti ir dėlto jį nuvertė. Žinoma, po Stalino mirties padėtis bent kiek pagerėjo ta prasme, kad Chruščiovas nebuvo išsiųstas į Sibirą arba sušaudytas; jis buvo tik paleistas į atsargą, su menkoka pensija, bet jam buvo leista numirti savo mirtimi.

Sovietai mėgina dar vieną būdą pakelti savo ekonomijos našumą, kuris yra gana efektyvus ir, be to, dar daug

pigesnis. Tai špiūnažas. Sovietinių agentų Amerikoje ir kitose demokratinėse vakarų valstybėse yra pilna, ir jie uoliai perka mokslinius ir techniškus žurnalus ir literatūrą, kuri Amerikoje visai laisvai prieinama. Jie perka, kur tik gali, paskutinius technikos gaminius, kaip pvz. aukštos kokybės kompiuterius, kuriuos nusiveža į Maskvą ir ten mėgina juos kopijuoti. Jie taipogi žinoma, vagia techniškas paslaptis, kur ir kaip tik įmanydami, ir jų pastangos tuo atžvilgiu yra stebėtinai.

Šia proga reikia, deja, pažymėti kad yra amerikiečių, kurie jiems uoliai padeda. Amerikoje komunistų partija legaliai veikia, nors ji, žinoma, politiniai nereikšminga, tačiau jos nariai ir taipogi simpatikai (kuriuos Leninas pavadino taikliu terminu "nau-

dingi idiotai") uoliai padeda sovietams įvairiais būdais, net ir šnipinėjimu.

Dar yra ir kita amerikiečių tarpe kategoriją padedanti sovietams. Tai kai kurie biznieri, kuriems rūpi pirmoje eilėje biznis, o ne politika, ir kurie deda dideles pastangas, net važinėja į Maskvą siūlyti bolševikams įvairių aukštos technikos gaminių. Sovietai, žinoma, tokius svečius priima su dideliu džiaugsmu, moka jiems aukštas kainas tuo, tarp kitko, dar įsigydamai sau simpatikų.

Nežiūrint visų šių pastangų, Sovietų Sąjunga vis dar tebėra atsilikusi nuo demokratiškosios vakarų ir, reikia manyti, dar ilgai tokia bus. Negalima užmerkti akių prieš faktą, kad socialistinė santvarka yra netikusi, negyvenimiška ir neturi ateities.

## Atkelta iš psl. 212

grado. Tai buvo labai daili moteris, su ja, nors ir labai suspaustame name, surasdavom kertelę palošti kortomis, vesdavom įdomius pokalbius iš jos gyvenimo Rusijoje, o taip pat ir iš mano klajūniško likimo.

Šeiminkė skundėsi, kad jau baigiasi paskutinės bulvės ir nežinia, kaip teks maitintis su keliais mažais vaikais. Aš paklausiau leningradietės, ar norėtų kareiviams baltinius skalbti. Taip, ji mieliai tai darytų. Apie tai pasakiau majorui, o jis šiam pasiūlymui pritarė. Toji leningradietė, pasiėmusi dar porą merginų, pradėjo dirbti, suradusi didžiulį puodą, kuriame išvirindavo kareivių gyvūnus. Merginos gaudavo iš virtuvės sriubos, o kareiviai už baltinių skalbinį turėjo atsilyginti kas kuo galėjo.

Kovo mėnesį pradėjo atleisti pašalą. Kolchozo pirmininkui buvo įsakytą rinkti apylinkėje lavonus ir deginti, nes žemė dar buvo įšalus ir tokia daugybei lavonų nebuvo pakankamai žmonių laidojimo darbams. Todėl, panaudodami šiaudus, padegdavo ir lavonai smilkdavo per savaites, sklei-

sdami bjaurų kvapą. Atrodė, lyg gyventume pragare...

Kitoje mokyklos pusėje gyveno finansų viršininkas savo štabu. Jo raštvedis buvo paaukštintas į viršilos laipsnį. Ta proga jis surengė "balių". To pakėlimo jis jau seniai tikėjosi, todėl tam "baliui" buvo pasiruošęs. Kitoj namo pusėj, kaip minėjau, buvo skalbykla su merginomis. Kai tame "baliuje" buvome gerokai išsigėrę, aš paėmiau nematom butelį ir nunešiau merginomis išgerti. Padaviau pro langą. Jos paprašė mane užteiti. O aš su savimi dar pasikviečiau puskarininkį iš štabo. Vos tik praėjo keletas minučių, nors ir girti "baliavotojai" tuoj pastebėjo, kad mudviejų trūksta ir pradėjo belstis į moterų patalpos duris, mat, vokiečiams buvo uždrausta su rusėmis draugauti. Mes išlindom atgal pro langą, liepdami merginomis po keletos minučių atidaryti, o mes tuo tarpu tamsiam koridoriuje prisijungėm prie besibeldžiančiųjų, o kai atsidarė durys įsiveržėliai mūsų ten nerado. Tačiau vistiek kitą dieną jie pranešė štabo viršilai, kad mudu buvome pas ruses. Mudu nubaudė 4 val. patruliuoti. Gal tai ir menkniekis, tačiau per mano septynerius su

puse metų penkiose kariuomenėse ir įvairiuose daliniuose buvų mano vienintelė bausmė...

(Bus daugiau)

## ATSILIEPIMAS DĖL "NERAMIOS NAKTIES"

1986 metų "Kario" Nr. 8, J. Abraičio atsiminimuose rašoma, kad majoras Valiuškis, buvęs 1 pėst. Gedimino pulko bataliono vadas, nušiovė. Aš buvau kitame pulke, tačiau mjr. Valiuškį mačiau pusiaukelėje į Polocką. Kas jį pažinojo, pasakojo su pasigrožėjimu, pabrėždami, kad jis buvęs tikras gediminėnas. Ir savo sūnų pakrikštijęs Gediminu, kurio krikšto tėvu buvęs gen. Karvelis. Kiek vėliau mjr. Valiuškis buvo 16-sios divizijos štabo viršininku ir buvo apkaltintas kaip tėvynės priešas. Buvo suimtas ir nubaustas 20 metų tremties. Stalinui mirus buvo amnestuotas ir grįžo į Vilnių, kur gyveno jo šeima, likusi karininkų ramovės pastatuose. Čia karo metais vienam savisaugos dalinių karininkui, perkeltam į Vilnių iš rytų fronto, praleidus

(Nukelta į viršelio 3 p.)

**PAGERBTAS LKV "RAMOVĖ"  
DETROITO SKYRIAUS P-KAS  
VYTAUTAS KUTKUS**

Lietuvos žurnalistų s-gos Detroito skyriaus iniciatyva iš Detroito ramovėnų, birutiečių, LB Detroito apylinkės v-bos atstovo, žurnalistų ir jūrų šaulių "švyturio" kuopos atstovų buvo sudarytas komitetas, vadovaujamas ramovėno, žurnalisto, muz. Stasio Sližio, suruošti pagerbimą visuomenininkui inž. Vytautui Kutkui, jo 70-tojo gimtadienio proga.

Š.m. kovo 8 d. į Šv. Antano parapijos salę susirinko sukaktuvininko vaikai: Vytautas, Birutė ir Laimutė, marti ir žentas, brolis Leonardas su žmona Emilija, parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas ir buvęs klebonas kun. Kazimieras Simaitis, svečias iš Klevelando dr. Antanas Butkus, organizacijų atstovai ir sukaktuvininko draugai. Gražiai padengti ir gėlėmis papuošti stalai sukėlė šventišką nuotaiką. Iškilmingai įvedus Vytautą Kutkų ir jo žmoną Emiliją, papuošus juos gėlėmis, jam buvo sugiedota "Ilgiausių metų." Šio minėjimo p-kas muz. Stasys Sližys pakvietė artimą šeimos bičiulį kun. Kazimierą Simaitį sukalbėti invokaciją. Apie sukaktuvininką kalbėjo dr. Antanas Butkus, baigęs tą pačią Kėdainių gimnaziją ir nuo tada Vytautą Kutkų gerai pažįstęs. Su juo dirbo LB Krašto v-boj. Abu lietuviškos spaudos bendradarbiai. Buvo iškelta sukaktuvininko žmogiškoji pusė — ilgus metus išgyvenęs su uošviais nė karto su jais nesusipyko, o jiems sergant kelerius metus juos globojo ir rūpinosi. Abiejų uošvių nuomone, geresnio žento niekas negalys turėti.

Visų svečių vardu sukaktuvininkui įteikta gražia, lietuviška dekoratyvinė lėkštė.

LB Detroito apylinkės vardu sveikino p-kė Nijolė Zelwinder. Jonas Urbonas sveikino LB Krašto v-bos vardu ir įteikė Lietuvos Krikščionybės 600 metų jubiliejinį medalį.

Buvo gauta visa eilė sveikinimų raštu. Keli sveikino žodžiu. Visi svei-

kinimai nušvietė Vytauto Kutkaus ša-  
kotą visuomeninę veiklą ir jo įnašą į  
organizacijų gyvenimą.

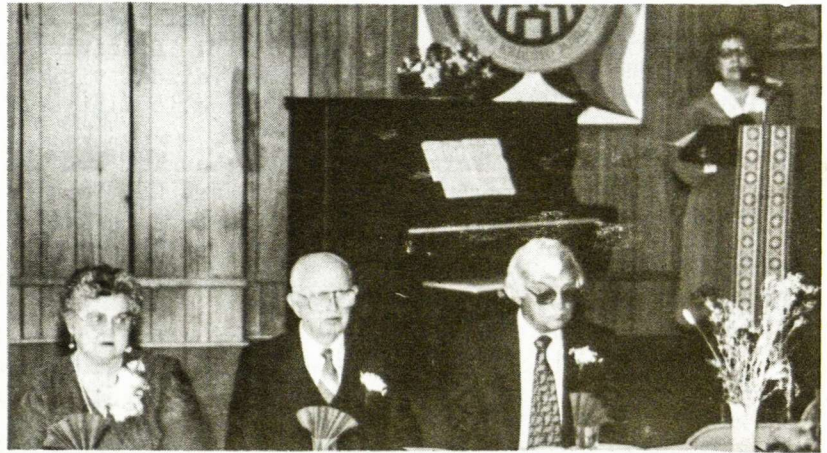
Meninėj daly "Moterų vokalinis ansamblis": Birutė Januškienė, Česlava Pliūrienė, Natalija Sližienė ir Aldona Tamulionienė, vadovaujamos muz. Sližio, padainavo sukaktuvininkui ir svečiams. Kvartetas susidainavęs, balsai gražūs, nustebino tuos, kurie pirmą kartą išgirdo, o dažniau jį girdintiems buvo maloni atgaiva.

Pietų metu buvo keliami tostai už sukaktuvininką ir dar kartą sugiedota Ilgiausių metų ir išgertos šampano taurės.

Sukaktuvininkas savo žodyje prisiminė savo jaunystę ant Nevėžio upės krantų, gražią svajojamą ateitį ir baisias okupacijos dienas, bombardavimus ir alkį Vokietijoje, savo meilę Emilijai, džiaugsmą, susilaukus sūnaus, kūrimosi dienas Detroito, dukrų gimimą, darbą Forde ir visuomeninę veiklą. Dėkojo šio pagerbimo iniciatoriams, šeimos nariams ir svečiams.

Muz. Stasys Sližys padėkojo komiteto nariams už darbą, paskaitininkui dr. A. Butkui ir visiems svečiams.

Svečiai dar ilgai nesiskirstė, vaišinosi ir dalinosi įspūdžiais.



Emilija ir Vytautas Kutkai, dr. A. Butkus,  
prie mikrofono St. Kaunelienė



Vytautas Kutkus, Algis Rugienius ir dr. Antanas Butkus



WOODHAVEN, NEW YORK 11421

P.O. BOX 85

Balandis, 1987

Mielas Tautietii!

Vis dažniau ir dažniau tenka atverti laikraštį arba užsistatyti televiziją ir pamatyti arba išgirsti žodį "NAZI". Didžiulės antgalvės, svastikos, koncentracijos stovyklų košmariniai vaizdai visi liudija, kad Antrojo Pasaulinio karo įvykiai dar gyvi daugelio mintyse.

Kai žmonės pamato antgalves, kurios šaukia, kad yra "NAZI MONSTERS IN NEW YORK" su svastikom iš abiejų pusių /žr. New York Post vas. 13 d./ ir straipsniai kalba apie lietuvius, kurie emigravo į JAV-es po karo, jiems lengvai peršasi išvada, kad daugelis emigrantų buvo naciai. O ką dar bekalbėti apie tuos su bet kokia karine tarnyba savo praeityje.--

OSI įstaigos vedamos išpilietinimo ir deportacijos bylos taip pat susilaukia plačiosios spaudos dėmesio, dažniausiai pirmuose puslapiuose. Vėliausias pavyzdys tokio dėmesio yra esto Karl Linno deportacijos byla. Bet jau šį kartą nepasisekė OSI įstaigai savo darbus nuslėpti. Deportacijos į Sovietų Sąjungą klausimas yra tapęs didžiule kontroversija spaudos ir Amerikos politinių vadų tarpe. Tačiau, tai neįvyko savaime.--

Jau penki metai, kai Americans for Due Process dirba OSI klausimu. Informacija yra suteikiama spaudai, Kongresui, televizijai, radijo programom ir t.t. Tai daroma sistematingai ir dažnai. Neužtenka vieno laiško per metus. OSI reikalas nuolat turi būti keliamas ir aiškinamas. Akcija ir reakcija turi abi būti greito pobūdžio ir tikslios.

Primename Jums, kad nors mūsų didieji fondai ir centro organizacijos remia šį reikalą moraliniai, jos jam tepaskiria tik trupinėlius metinių biudžetų, o kartais net nei tiek. JŪSŲ TIESIOGINĖ AUKA AMERICANS FOR DUE PROCESS TIESIOGINIAI EIS ŠIAI ŽŪTBŪTINEI KOVAI! TIK JŪSŲ AUKOS ĮGALINA MUS ŠĮ DARBA TĖSTI! Ateitis gal nėra visiškai šviesi, bet ir ne tokia tamsi kaip buvo prieš penkis metus. Prašome padėti mums vis stipriau žengti į šią ateitį.--

Su pagarba, *Rasa Razgaitienė*  
Rasa Razgaitienė  
Kordinatorė





# TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė  
531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216  
Šiuo adresu siųsti visą Tremties trimitui skirtą medžiagą

## MOTINOS ŽENKLAI

### BALYS GAIDŽIŪNAS

*Sena maldaknygė, įplyšę apdarėliai,  
O puslapy pirmam išpaustos josios lūpos.  
Verčiau ją daugel metų ir vartau ją vėlei—  
Tai motinos ženklai karštoj maldoj suklypus.*

*Tebegirdžiu ją meldžiant didelių malonių,  
Kad augtų javas, audros nedarytų žalą,  
Kad būtų sveiki paukščiai, gyvuliai ir žmonės,  
Kad iš vaikų girdėtų tiktai žodį gerą.*

*Sena maldaknygė, įplyšę apdarėliai,  
O turtas didelis — išpaustos josios lūpos.  
Verčiau ją daugel metų ir vartau ją vėlei—  
Tai motinos ženklai drauge su ja pabūti.*

### KUN. ALFONSO BABONO TARTAS ŽODIS MOTINOS MINĖJIME DETROITE (1986 M.)

Kalbėti apie motinas nėra lengva. Dažnai jas mes per daug išaukštiname, o kartais ir nepilnai įvertiname. Norėčiau kaip galima išlaikyti vidurį, nes žinome, kad visokių yra motinų. Bet geriau kalbėti apie tokias, kurios vertos ir užsitarnauja motinos vardo. Gal būt apie motinas geriau tiktų kalbėti pačioms motinoms, ne vyrams, o dar kunigui, nes jos pačios galėtų plačiau atverti savo širdies jausmus. Parodyti mums, ką jos išgyvena. Jų mintys nebūtų be patirties, bejausmės.

Visi žinome, kad motinos pareiga yra išauklėti ir išauginti gerus vaikus, tinkančius Dievui ir Tėvynei. Kalbant apie vaikų auklėjimą atsiranda įvairių

nuomonių. Kartą Napoleonas iškėlė šitokį klausimą savo generolams. Jis juos paklausė: “Kada reikia pradėti vaikus auklėti?” Vienas atsakė nuo 14 metų amžiaus, nes tokio amžiaus jaunuolis jau gali pats save valdyti. Kitas atsakė — nuo 7 metų amžiaus, nes tokio amžiaus vaikas jau gali protauti. Trečias atsakė — nuo 3 metų amžiaus, nes jau tokį galima pradėti auklėti. Ketvirtas kalbėjo, kad tada, kada jis dar yra vystyklusose, nes motinos pareiga auklėti nuo pradžių.

Napoleonas nusišypsojo. Kada visi išreiškė savo nuomones apie vaikų auklėjimo pradžią, jis sako: “Vaikų auklėjimas turi prasidėti šimtą metų prieš jiems užgimstant” — “Bet kaip tai įmanoma?” — paklausė nustebę generolai. Napoleonas sako: “Pradedant auklėti motinas.”

Nekalbama ape išimtis, bet iš gerų šeimų galima tikėtis susilaukti gerų patriotų ir tikinčių vaikų.

Kas yra motina? Lietuvių kalbos didysis žodynas rašo: “Motina yra moteris savo vaikams motina, motė. Gražiausias vardas pasaulyje, gražiausias žodis žmonių kalboje — motina”. Lietuvių Enciklopedijoje rašoma, kad motina yra moteris, pagimdžiusi vieną ar daugiau vaikų, moteris kuri motiniškai rūpinasi vaikais, kaime motina vadinama šiaip vyresnio amžiaus moteris. Tai reiškia, kad motina gali būti moteris, nors ir neturėdama savo vaikų, bet rūpinasi motiniškai jais. Yra žinoma, kad yra motinų, kurios duoda vaikui tik fizinį gyvenimą ir tos kurios atiduoda kartu savo meilę, įskiepinamos jiems: moralinio, religinio ir intelektualinio auklėjimo daigus. Rašytojas Bertoldas Brechtas savo veikale “Der Kaukasische Kreidekreis” vaidinime rašo: Kaukaze gyveno viena turtinga bajorų šeima. Sekmadienį šeimai išvažiavus į bažnyčią, liaudis sukyla. Bajoras su žmona, grįžę namo, randa savo dva-

lą liepsnojantį. Abu įbėga į namą stengiasi kiek galima daugiau išgelbėti turto. Bajoro žmona, žinoma, pirmiausia šoko surinkti visas savo brangenybes, nors jos mažas kūdikis miegojo degančiame name. Liepsnos ją priverčia bėgti iš namo. Sėdusi į vežimą ji iškeliauja, palikdama savo miegantį vaikų pavojuje. Vaiko auklė, matydama, kas įvyko, bėga į namą, statydama pavojun savo gyvybę ir vaiką išgelbsti. Auklė pasiėmusi kūdikį pas save, slapčia iškeliavo į kalnus ir ten jį augino kaip savo vaiką.

Pagaliau kaž kaip apie tai sužinojo bajorė, kad jos sūnus yra gyvas ir gyvena pas auklė kalnuose. Ji panoro jį atsiimti, nes jis buvo šeimos paveldėtojas ir valdžia manydama, kad veikas žuvo per gaisrą, rengėsi perimti šeimos pavaldėjimą. Pas auklę vaikas gyveno kita pavarde. Pas ją pasilikęs, jis irgi prarastų teisę į paveldėjimą. Iškilė byla dėl vaiko. Buvo teismas. Bajorės advokatas teisėjus prašė vaiką būtinai atiduoti motinai, sakydamas, kad krauro ryšys yra stipriausias iš visų ryšių ir kad negalima vaiko nuo motinos atimti. O auklė teigė, kad vaikas jai priklauso, nes ji jį išgelbėjo, auklėjo, maitino, prižiūrėjo, kad jam nieko netrūktų. Ir taip teismas tęsėsi. Teisėjas pagaliau, nežinodamas, ar vaiką atiduoti bajorėi, ar auklei, liepė ant grindų nubrėžti ratą ir jo viduryje pasodinti vaiką. Tada jis liepė moterism atsistoti šalia rato ir imti vaiką už rankos. Tikroji motina turės pakankamai jėgos ištraukti vaiką iš rato, auklė vaiko ranką paleido visai netraukdama. Teisėjas supykęs išbarė auklę, kad ji vaiko ranką paleido ir liepė moterims vėl prie rato atsistoti ir iš naujo traukti. Vėl auklė paleido vaiko ranką visiškai netraukdama. Teisėjas tada paklausė auklę, kodėl ji taip daranti? Auklė atsakė: "Aė tą vaiką auginau, manai, kad dabar jį sudraskysiu? Todėl teisėjas nusprendė vaiką atiduoti auklei.

Visiems padėtis yra aiški, kad ne visos motinos yra motiniškos. Tokios būta ir bajorės motinos, jai trūko meilės ir atsidavimo.

Lietuvių širdyje motinos garbinimas yra giliai jaugęs. Kiek gražiausių eilių joms sudėta, kiek dainų sukurta. Motinos vardą gražiausiame metų mėnesyje primena kiekvienas žiedo pumpuras, kiekvieno paukščio skridimas prie žiedo ir bitės duzgimas, lankant pirmuosius pavasario žiedus.

Mes dažnai esame įpratę įsivaizduoti motinas, kaip lietuvių liaudies dainose apdainuotas: "Motulė sengalvėlė" su galva apgaubta skarele, raukšlėtu, rūpesčių išvaguotu veidu, drebančiomis nuo darbo rankomis.

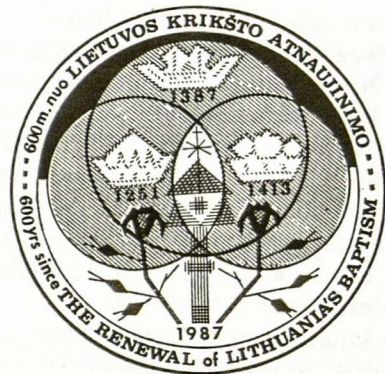
Bet šiais laikais, kažin ar atrasime tokias motinas. Keičiasi laikai, keičiasi ir mados. Daug kuo skiriasi šių laikų motinos nuo anų laikų dažniausiai atvaizduojamų kaimo moterėlių. Bet tiek senoviškos motinos su skarele ar moderniškos motinos su gražia šukuosena turi tuos pačius idealus, tas pačias pareigas auklėti dorus ir tikičius piliečius, kurie neštų garbę tėvams ir juose atsispindėtų mylinčios motinos vaizdas. Lotynų kalboje yra šitoks išsireiškimas: "Nemo dat quod non habet" Niekas neduoda kas neturi. Taigi jos, norėdamos perduoti visas šias geras ypatybes vaikams, pirma pačios turi turėti.

Todėl čia ir yra pritaikomas Napoleono pasakymas, kad motinas reikia pradėti auklėti prieš vaikams gimstant. Jos tom pareigom turi būti pilnai pasiruošusios.

Gyvenime sutinkame namaža tokių motinų, kurioms tiktų šventosios vardas. Todėl yra sakoma, kad motinos meilės ir jos pasiaukojimo nenupirksi nei už pinigus. Nors už pinigus daug ką galima įsigyti, bet motinos ne. Ji, dirbdama iš meilės ir pasiaukojimo, nejaučia nei nuovargio, nes žino, kad jos įdėtos pastangos atneš gražių vaisių. Tiesa kartais tenka nusivilti motinoms. Tokios turėtų imti pavyzdį iš šv. Monikos, šv. Augustino motinos, kuri neprarado vilties ir kantrybės per trisdešimt metų, laukdama ir nenuostodama meldusi už savo sūnų.

Šioje Motinos dienoje nenorima jų užgauti ar nuliūdinti, bet tik priminti, kokia turėtų būti motina. Tikimasi, kad iš čia esančių motinų visos stengiasi būti geros savo pareigose, kurioms jas Dievas paskyrė. Todėl ir linkime, kad jos tvirtai stovėtų šeimos sargyboje, kaip meilės ir pasiaukojimo simboliai.

Atsiuntė A. Grinius



# KODĖL PAMIRŠTAMOS MOTERYS?

ALFONSAS MIKULSKIS

*Vaikai ir moterys kovoje remia,  
Kad ant rubežiaus lūžtų svetimi.*

*B. G a i d ž i ū n a s*

Neseniai atšventėme Lietuvos Nepriklausomybės šventę. Meldėmės bažnyčiose. Iškilmių programose salėje prisiminėm žuvusiuosius savanorius-kūrėjus, šaulius, partizanus ir Klaipėdos vaduotojus. Gyvuosius kaip įmanydami pagerbėme. Tai begalo gražu. Kuo gi tauta gali išlikti tvirta ir didžiutis, jei ne savo didvyriais bei kūrėjais. Tačiau atsimenančiam Lietuvos kūrimo metą, suskausta širdį, kodėl užmiršamos nepriklausomybės kovų metu gausiu įnašu prisidėjusios, pasiaukojusios, net savo gyvybe rizikavusios moterys?

Atsimenu iš žalios vaikystės, kai mūsų Pušaloto valsčių valdė komunistų sudarytas komitetas ir milicija. Ankstyvą pavasario sekmadienį po pamaldų atvažiavo dažnas mūsų svečias, tėvelio žvejonių partneris, buvęs caro armijos kapitonas Jonas Jaskevičius, žemaičių bajoras. (Jį kariai savo tarpe vadindavo Jonu kapitonu). Atjojo jaunas leitenantas Antanas Michelevičius, atvažiavo kaimynas dvarininkas Antanas Repčys ir iš Joniškėlio valsč. kapitonas Antanas Stapulionis. Papietavę svečiai su tėveliu ir broliu Aleksandru perėjo į mažąjį salioną, kur svetimos ausys kalbų neišgirs. Man, devynmečiui, tėvelis davė saują saldinių, liepė šiltai apsirengti ir būti kryžkelėje, kur susikerta kelias nuo Pušaloto-Panevėžio ir Joniškio. Pamačius ginkluotus vyrus, pėsčius ar važiuotus, tuojau pranešti. O pritemus žiūrint, kad niekas palangėse neslankiotų. Pagalvojau, kad tėvelis saugosi bolševikų milicijos, kuri prieš savaitę įsakė tėveliui savaitei atsipilti grūdų pašarui ir miltų ir atėmė svirnų raktus. Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo pirmas posėdis, kuriame buvo sutarta steigti partizanų kuopą, kurios vado pareigas pasiėmė ltn. A. Michelevičius.

Pušaloto bolševikų kariuomenė tuo metu nebuvo užėmusi, tik žiemą kartais rogėmis atvažiuodavo iš Pumpėnų valsčiaus. Apiplėšdavo monopolį, žydelių krautuves, pasigerdavo, patriukšmaudavo ir grįždavo. (Mums, mokyklos vaikams, paberdavo

savo rusiškų kapeikų, kurias iš žydelių buvo atėmę), Orui atšilus, upei ledus išnešus, jie per Levenį persikelti nebegalėjo, nes Pušaloto-Pumpėnų tiltas Pirmojo karo metu buvo nugriautas, o kiti tiltai buvo toli. Tad Pušaloto bolševikų komitetas, Kapsuko paskirtam pušalotiečiui studentui Jonui Dūdoniui dingus, nustojo veikęs. Tuojau buvo sudarytas nepr. Lietuvos valsčiaus komitetas, pakviestas senas, patyręs sekretorius, milicijos pareigas sutiko eiti ta pati bolševikų sudaryta milicija.

## Pušaloto Partizanų Mirties Kuopa

Dingus bolševikiniam valsčiaus komitetui, tą sekmadienį klebonas pasakė karštą patriotinį pamokslą ir įspėjo po pamaldų nevažiuoti namo, bet rinktis aiškštėje prie Vartotojų b-vės prieangio. Klebonas Jaskevičius buvo nepaprastai puikus administratorius, gaspadorius. Su visais — dideliais ir mažais, ponais, ūkininkais ir darbininkais draugiškas. Jis turėjo didžiausią žmonių pasitikėjimą. Jo žodis žmonėms buvo šventas. Todėl visi žmonės susirinko į aikštę. Į aukštą prieangį išėjo klebonas su ltn. Michelevičium. Čia klebonas pasakė patriotišką kalbą, labai įtikinančią, kad esą negarbinga būti svetimųjų valdomiems, kaip vergams svetimųjų įsakymų klausyti ir jiems tarnauti, o jie, savanaudžiai, mūsų kraštą medžiaginiai nualino ir dvasiniai skriaudė. Tad reikia patiems susiburti, sukurti kariuomenę, išvyti iš krašto priešus ir patiems, laisviems, kurti savo ateitį. Ltn. Michelevičius nekalbus, bet labai išsilavinęs ir veiklus, keliais sakiniais priminė, kad Nepriklausomybė paskelbta ir reikia organizuotis į karinius dalinius, ginkluotis ir varyti priešus iš krašto. Atidarė knygą, įrašė savo pavardę, po jo klebonas, jis sutiko eiti kapeliono pareigas ir kvietė vyrus ateiti, įrašyti savo pavardes. Pirmiausia ėjo vyrai su kuriais jau buvo slapta susitarta. Vienas iš pirmųjų ir mano vienintelis brolis Aleksandras. Tą sekmadienį įstojo į partizanų kuopą daugiau kaip 30 vyrų. Buvo įdomu,

kad du iš trijų bolševikų komiteto milicininkų įstojo į partizanus.

Klebonas, kaip spiritus movens, pasidžiaugė gausiu būriu jaunų ir vyresnio amūžiaus vyrų, kreipėsi į tėvus ir motinas: “Va, gražus būrys vyrų — partizanų. Jiems reikia arklių, ne visi juos turi, taip pat ginklų. Taip pat reikia pirštinių, kojinių ir baltinių. Tuojau siūlykite, kas gali padovanoti arklį”. Laikina tyła. Išėina mano tėvelis ir taria: — “Jei daviau sūnų, tai duodu jam arklį, balną ir kardą (šautuvą jis pats turėjo) ir sau viską turiu.” Po jo išdrįso ir kiti ūkininkai. Buvo padovanoti dar 3 - 4 arkliai.

Vėl klebonas: — “Ateinantį sekmadienį bus partizanų priesaika. Mergaitės, išpuoškite vainikais bažnyčią, atvežkit kojinių, pirštinių ir rankšluosčių, o jūs, mamytės, pasiūkit švelniausios drobės baltinių, paklodžių ir antklodžių. Po priesaikos mano sode bus pietūs, atsivežkite...” Klebono žodžiai buvo — kaip Dievo žodžiai. Kelias dienas merginos pynė ankstyvų gėlių ir berželių vainikus, išpuošė bažnyčią nuo lubų iki grindų. Į kuopą įstojo dar apie 20 vyrų ir sekmadienį vyko priesaika. Į išpuoštą, berželiais kvepiančią bažnyčią įžygiavo jau rikiuotės pramokę partizanai. Prie altoriaus vartelių ant stalo šventas raštas ir sukryžiuoti kardai. Už stalo du kunigai ir vadas. Vyrų — kariai pakėlė dešines, kartojo priesaikos žodžius ir tvirtu žingsniu žengė prie stalo, bučiavo šventą raštą ir kardus. Alpo motinos ir ašaromis prausėsi seserys bei mylimosios. Bet tai buvo ne vien gailėsčio, bet ir džiaugsmo ašaros. Taip gimė ir buvo pakrikštyta Pušaloto Partizanų Mirties Kuopa.

Mergaitės ir moterys savo pastangomis ir došnumu kuopos gyvenime, ypač pradžioje, padarė nepaprastai didelę paslaugą. Minėtą priesaikos sekmadienį suvežė tiek daug pirštinių, kojinių, antklodžių ir paklodžių, kad jų kuopai užteko visiems metams, kol gavo karišką aprūpinimą. Bet ir kariškas aprūpinimas buvo dar gana menkas, tad nuolat ir nuolat klebonas primindavo merginoms ir moterims, kad fronte kariai šąla ir persišaldo, neturėdami pakaitai baltinių. Tad didžiulės siuntos buvo siunčiamos į frontą, kol nepriklausomybės karas pasibaigė. Nemažiau moterims teko suaukoti ir negendančio maisto, kurio didžiulės siuntos nuolatės ėjo į frontą.

Kai vėliau — pavasarį pajudėjo frontas, teko surinkti žinias apie bolševikų karių skaičių ir išsidėstymą Naujadvario ir Niurkonių kaimyniniuose dvaruose, kitoj pusėj Lėvens. Tą pareigą teko atlikti

merginoms. Persikeldamos keltu per Lėvenį, bolševikų sargybai-milicininkams paaiškino, kad važiuoja pas felčerį vaistų. Kai merginos, jų tarpe ir mano sesuo Elžbieta, buvo įtartos ir gauta žinia joms nebesirodyti anoje pusėje upės, teko ir man tą pareigą atlikti, nes buvo gautos žinios, kad atžygiavo naujos bolševikų pajėgos, o jau artėjo laikas juos pulti, tad būtinai reikėjo gauti tikras žinias. (Pareigas atlikti pavyko, bet mane atpažino mūsų gyvulių šeriko žentas ir suėmė. Vedė tardymui naktį į gerai žinomą miškelį ir pasprukau).

Atėjo įsakymas iš štabo Pušaloto Mirties Kuopai pulti Panevėžį iš vakarų pusės. Vėl mano sesė su pussesere Ona Gusčiute vaikštinėjo po Rėklių, Bernatonių ir kitus kaimus pasisiūlyti tarnauti pas ūkininkus. Panevėžy pas gimines Mikulskius sužinojo apie bolševikų pajėgas bei jų išdėstymą Panevėžy ir apylinkėse. Abi dalyvavo mūsų Rėklių laukuose kaip gailėstingosios seserys su klebono parūbintais medikamentais.

Daug merginų važiuo artyn fronto ir pėsčios bėgo su nešuliais maisto į fronto linijas, nes vienu metu buvo sutrikęs maisto tiekimas. Buvo gautos iš karių žinios, kad kelios paros, kai tegausa į duonkrepšį tik kelias saujas žirnių.

Karių tarpe buvo prasidėjęs bruzdėjimas. Merginos-seserys rizikavo gyvybe, kad aprūpintų beveik badaujančius karius kovos lauke.

Kaip žinome tuo metu trūko išmokslintų gailėstingųjų seserų, tad tas pareigas atlikti savanoriškai ėjo šaulės, baigusios sanitarinius kursus. Ir kiek jų žuvo greta šavanorių ir karių?! Kiek žiauriai nukankino bolševikai paėmę į nelaisvę. Tikrų skaičių duoti negaliu, nes prisiklausiau iš brolio ir kitų savanorių pasakojimų. Buvo, tiesa, tokioms moterims pripažinti savanorių-kūrėjų titulai bei garbės ženklai. Bet kai žinios atėjo į provincijos vietas, jau buvo vėlu Generaliniam štabui suteikti žinias ir tokį pripažinimą gauti.

### Moterys moraliniu pažiūriu.

Kiek motinos, seserys ir mylimosios iškentėjo besirūpindamos dėl fronte kovojančių? Kiek motinų prarado sveikatą ir per anksti, nesulaukusios grįžtančio sūnaus, atsiskyrė ir iškeliavo iš šio pasaulio. Kaip alpo motinos, sesės ir mergelės, sulaukusios iš fronto savo mylimųjų lavonus... Ar tie faktai neįpareigoja prisimenant kovotojus, prisiminti ir moteris, ypač motinas. Kodėl nepastatėm paminklo kario ar partizano motinai?

41-jų metų sukilimo metu merginos, net jaunutės gimnazistės talkino partizanams — laisvės kovotojams ir kartu žuvo. O antros bolševikų okupacijos metu daugiausia merginos nešė partizanams maistą, medikamentus ir žinias — pranešimus į miškus. Kiek jų palaidota greta partizanų po samanom miškuose?

Aišku, tas užmiršimas moteris karžyges prisiminti yra be blogos valios, tik gal įpratimo reikalas. Tad čia be priekaištų noriu priminti kalbėtojams ir rašytojams šį neigiamą moterų karžygių pamišimą, einant į tribūną ar rašant kalbą reiktų turėti omenyje.

### Vaikų talka mūsų kariams.

1918 m. subūrus vyrus į Pušaloto Partizanų Mirties Kuopą, kaip minėjau, reikėjo iš kur nors gauti ginklų ir šaudmenų. Čia mums, vaikams, tuo pačiu ir kariams, padėjo laimingas sutapimas. Arti Pušaloto mūsų nuomotas didelis Kauklių dvaras turėjo milšiniškus akmens mūro tvartus — pilies formos, su storom sienom, dideliu kiemu vidury ir šuliniu. Čia pat buvo mūro dviejų aukštų su erdviais rūšiais svirnas. Taip atrodo, kad caro rusai prie to dvaro ruošėsi pasipriešinti vokiečiams. Tad, prie lauko ribos, gretimo Šedekonių kaimo miško pakraštyje paliko daug apkasų ir šaudmenų. Mes, vaikai, ten eidavom uogauti, grybauti ar riešutauti ir matydavom, bet tėvų buvo uždrausta liesti ir nešti namo. Dabar išgirdęs iš paties klebono lūpų, kad reikia kariams šautuvų ir šaudmenų, prisikišęs kišenes pyragaičių ir saldainių, pasikviečiau draugus, kumečių vaikus, šovinių rinkti. Taip per kelias dienas pririnkom gerą pusmaišį rusiškų šovinių ir keliolika rankinių granatų, už kurių parnešimą gavau gerokai barti. Ateityje, radus granatų, liepė pažymėti ir vienam iš jų parodyti. Radome ir apie tuziną karinių kustuvelių, sumestų linų markon, kelis šautuvus ir kardą. Už tuos radinius turėjau malonumo kumečių vaikams padalinti pinigų, pyragaičių ir saldainių. Tad ekspedicijos pavienių draugų ir būrelių dar ilgai nepasibaigė ir vis po maišelį šovinių man parduodavo. Suradau ir kelias granatas.

Iš klebono ir kuopos vado, kurie mūsų namuose dažnai lankydavosi, gavau pagyrimą ir mažosios armijos generolo titulą. Nutariau savo veiklos nenutraukti, nes vadas su klebonu skundėsi, kad bernai nenoriai atiduoda rastus šautuvus, nors policija ir klebonas įspėjo sunešti į valsčiaus raštinę, kitaip bus nubausti. Bet tuomet žmonės nebuvo įpratę valdžios klausyti. Tik kada policija sužinodavo, tai konfiskuo-

davo. Bet sunku buvo sužinoti, o atsirado daugiau partizanų ir trūko šautuvų. Nors Baden Powelio metodo dar nežinojau, kad vaikai gali padaryti tai, ko nepadaro suaugusieji, nusistačiau toliau tęsti mažosios armijos generolo darbą. Prasidėjo ganymas. Mūsų trys piemenys suvarydavo bandas su gretimų kaimų piemenimis. Daviau “avanso” pinigų ir saldainių ir paprašiau, kad paklausinėtų piemenų, kurie vyrai jų kaime turi kariškus šautuvus. Kuris sužinos ir pasakys, gaus pinigų arba naują, gražų peiliuką. Tie piemenys paprašė dar kitų piemenų ir gavau žinias beveik apie viso kaimo vyrus, turinčius karinius šautuvus. Policija tuos šautuvus surinko ir kuopos vadovybė vėl man buvo dėkinga. Teko išmokėti nemažai tėvelio pinigų. Su peiliukais buvo blogiau, visų norinčių aprūpinti negalėjau, nes Pušaloto žydelio krautuvėse gavau vos kelis.

### Vaikai išgelbėjo Pušaloto Mirties Kuopos raitelius.

Įpavasarėjus, sėjos pradžioje bolševikai, prieš pradėdami puolimą, pradėjo Pušalotą apšaudyti iš patrankų padegamaisiais sviediniais. Sudegė keli namai. Kad miestelio nesudegintų, kuopos vadovybė nutarė iš miestelio pasitraukti ir 22 raiteliai apsistojo mūsų dvare, o pėstininkai gretimame Valmonių dvare. Buvo pats sėjos laikas. Bolševikai nepuola, tad raiteliai išjojo į namus tėvams padėti, nes arklys ūkyje labai reikalingas. Likusieji 8 kariai su tėveliu ir broliu sugriuvę ant sėklų — grūdų vežimų išvažiavo į galulaukę — už kilometro nuo dvaro pabandyt sėti, pažiūrėti, kaip aria, drapakuoja. Čia ir “trigartę” statinukę aukštaitiško alaus tėvelis įmetė sušilus atsigavinti. Diena iš tūkstančio dienų. Dvaro šone, prie kryžkelės paliko apkase ant šiaudų išsitiesęs sargybinis ir raitelių vachmistras bajoras Antanas Norvaiša. Dingtelėjo mintis eiti į tą patį Šedekonių kaimo mišką žemuogių pasiugauti. Prisidėjęs pyragaičių, užėjau į artimąjį kumetyną, pakviečiau draugus pauogauti. Trejetas sutiko. Įėjome juokaudami į mišką. Žiūriu, miško pakraštyje per keliuką šoka į ribos krūmais apaugusį griovį, su pilna apranga ir visais ginklais bolševikų kariai. Tuoj sprukau į mišką ir namo. Uždusęs vos ištariau motinai, kad Šedės miške daug bolševikų karių. Motina tuojau praneštė vadui Norvaišai. Jis artimas kaimynas, bet motinai mandrai atšovė: “Čia ne moterų reikalas”.

Tuomet jau prišokau aš ir ėmiau susijaudinęs rekti, kad pilnas miškas bolševikų karių. Jis pagreitino žingsnius prie sargybinio, žinoma, ir aš, kaip

šunelis iš paskos, paklausė ar nieko nepastebėjęs. Sargybinis apsnūdęs nieko nepastebėjęs. Vachmistras pačiuopo žiūronus ir sukeikęs sargybinį, ko jis snaudžia ir nieko nestebi. Jau bolševikai už kelių kilometrų nuo dvaro daro perbėgimus, o arčiau dvaro kasasi apkasus. Tuojau į mane: — Alfuk, imk arklių ir dumk į galulaukę, pranešk broliui ir visiems partizanams tuojau atsirast dvare”. Taip ir padariau. Brolis įsakė darbininkams iškinkyti arklius ir duoti kariams joti į dvarą. Paklausė ir kiek dvare karių. Du. O bolševikų mačiau labai daug. Jis kreipėsi į darbininkus: — “Kurie iš jūsų mums padėtumėte” Sutiko buvęs caro karys Ignas Norvaiša ir kumetis Jonas Babuška. Kiti buvo jauni, nemoką su ginklu apsieiti, atsisakė. Žaibo greitumu, kiek arkliai išbėga, atsirado dvare. Tas padėties vadas, vachmistras A. Norvaiša jau buvo sudaręs ne gynimuisi, bet puolimo planą. Kariai ima ginklus ir skundžiasi vadui, kad pėstininkai nusivežę daugumą šaudmenų, mažai šovinių. Vėl man nušvito laimė, buvau broliui neperdavęs apie pusmaišio mūsų — vaikų surinktų šovinių. Tuojau juos atitemčiau ir kariai išgelbėti.

Brolis, žinodamas aplinką, miškus, krūmus ir kaimus, net griovius, padėjo Norvaišai paskirstyti karius po du ir pulti apsupimo taktika. Sumušti, sako, gal nesumušime, bet mes juos nuo Kauklių nuvysime. Išgirdę susišaudymą, atsiras raiteliai ir atskubės pėstininkai (kuriems pranešti jau buvau išjojęs), tuomet mes juos sumalsime. Bet kariai ima ginklus ir skundžiasi. Taktinis puolimo planas buvo sėkmingas. Saujelė — 12 mūsų karių, puldami iš

trijų pusių, bolševikus sumaišė ir pabūgę apsupimo atsitraukė į mišką. Miške laikytis nedrįso. Lauke, tarp miško ir kaimo, buvo bloga, nesaugi padėtis.

Mūsiškiai miško pakrašty, kuris kaimą supo iš dviejų pusių, turės gerą priedangą, tad jie atsitraukė į kaimą. Mūsiškiai pamiške, pakrūmėm, grioviais priartėjo prie kaimo, jų apsupimo ugnis sutirštėjo. Žinodami kaimo trobesius, jų priedanga apsupimo žiedą suslaudė, granatom nutildė kulkosvaidžius ir ūkininkams sukrovę užmuštus ir sužeistus, pavarė vežti į Pušalotą, nes mūsiškiai į juos nešaudys, patys spruko Žoselės upelės slėniu į Pušalotą. Grįžo į Kauklius su vienu sužeistu belaisviu, vieną žuvusį, prieš nepastebėtą, paprašė kaimo gyventojus nuvežti į Pušalos kapines ir palaidoti. Parsivežė grobį — sunkųjį kulkosvaidį. Į galą kautynių atsirado keli pėstininkai, nes ir jie buvo išvaikščioję į namus ar pas pažįstamus, taip pat pora raitelių, bet į kautynes įsijungti, nežinodami padėties, nebedrįso. Grįžo ir vadas Michelevičius. Iš klausęs pasakojimų, kaip atsitiko ir kad 10 karių su dviem talkininkais, be kulkosvaidžio, atmušė bolševikų kuopą ir paėmė grobio kulkosvaidį. Po to sekė šaunios vaišės. Kariai puotavo ir džiaugėsi, kad nei vienas net sužeistas nebuvo. Tik vienas kumetis Barbuška sėdėjo nusiminęs. Jo šautuvas nuo surūdijusio šovinio užspringo ir daugiau nebegalėjo šaudyti. Galėjau tik loti kaip šuva, kuo Kaukliai buvo garsūs.

Tą mūšį, kuris herojiškumu ir genialia taktika išskirtinas iš kitų normaliai paruoštų mūšių, kažkodėl į karo istorija nepateko. Gal ją traktuoja kaip lokalinį apsišaudymą.

## DETROITO ŠAULIŲ PADANGĖJE

Švyturio jūrų šaulių kuopos valdybos posėdis įvyko vasario 21 d. kuopos pirmininko Broniaus Valiukėno namuose. Pradėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir perskaitė darbotvarkę, kuri be pataisų buvo priimta.

Metinio kuopos susirinkimo protokolą perskaitė Albinas Grigaitis, finansinį kuopos stovį apibūdino Romas Macionis.

Valdyba pareigomis pasiskirstė taip: Bronius Valiukėnas — kuopos pirmininkas, Mykolas Abarius — vicepirmininkas, Romas Macionis —

sekretorius, Albinas Grigaitis — išdininkas, Algis Macionis — parengimų vadovas, Liudas Selenis — parengimų vadovo padėjėjas, Stasys Sližys — kultūros vadovas, Balys Telyčėnas — Pilėnų stovyklos administratorius, Antanas Šiurkus — Pilėnų stovyklos administratorius, Antanas Šiurkus — Pilėnų stovyklos stovybos vadovas, kun. Kazimieras Simaitis — kuopos kapelionas.

Ona Selenienė — kuopos moterų vadovė, Stefanija Telyčėnienė, Sofija Sirutienė, Salomoja Grigaitienė ir Elena Bražiūnienė moterų vadovės

padėjėjos, Liuda Macionienė — svečių kambarių prižiūrėtoja. Nutarta: Pilėnų stovyklos atidarymą rengti gegužės 31 d., o liepos 4 - 5 d. Pilėnuose minėti kuopos dvidešimtmetį.

Dvidešimtmečio proga numatomas išleisti leidinukas. Liepos 12 d. kuopos šauliai dalyvaus Daukanto jūrų šaulių kuopos ruošiamoje Jūros dienoje Union Pier.

Kuopa Lietuvos krikšto jubiliejui paskyrė 25,00 auką ir į kuopą priėmė naują narią — Ona Abarienę.

Kuopos revizijos komisija: Albertas

Misiūnas, Petras Bitlelis ir Bronė Valiauskienė.

Posėdį sklandžiai pravedė Bronius Valiukėnas, sekretoriavo Romas Macionis. Posėdyje dalyvavo virš paminėti asmenys ir korespondentas Antanas Grinius.

Po posėdžio Grace ir Bronius Valiukėnai posėdžio dalyvius pavaišino.

A. Gr.

## DETROITO LIETUVIAI

### PASIKALBĖJIMAS SU LIŪTU GRINIUMI

Vasario 14 d. Šv. Antano parapijos salėje įvyko su Vliko vicepirmininku Liūtu Griniumi pasikalbėjimas su vaišėmis.

Pasikalbėjimas ir vaišės, pradėtos kun. Alfonsui Babonui sukalbėjus maldą. Į pasikalbėjimus buvo įsijungę: Vytautas Kutkus, Albertas Misiūnas, Antanas Norus, Algis Barauskas. Pasikalbėjimai lietė Lietuvos Bendruomenę, Vilniaus vyskupiją, Vliką, O.S.I. ir kitus svarbius lietuviams reikalus. Vaišes parengė Angelė ir Petras Bukšniai.

### PAMINĖTA NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTĖ

Vasario 15 d. 10:30 val. r. šv. Mišios už žuvusius, mirusius ir gyvus Lietuvos laisvės gynėjus buvo aukojamos visose trijose lietuvių parapijų bažnyčiose: Dievo Apvaizdos, Šv. Petro ir Šv. Antano.

Šv. Antano parapijos bažnyčioje, „Švyturio“ kuopos pirmininkui Broniui Valiukėnui vadovaujant, buvo įneštos 6 vėliavos. Kun. Alfonsas Babonas pasakė jautrų, išsamų, liečiantį Lietuvą ir kovas dėl jos, pamokslą. Po Mišių sugiedotas Lietuvos himnas.

Pagrindinis minėjimas buvo praveistas Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros centro salėje. Atidarė 12:30 valandą. Valdybos pirmininkas dr.

Algis Barauskas. Programai vesti pakvietė Liną Orentą, kuris į garbės prezidiumą pakvietė: kun. Alfonsą Baboną, Liūtą Grinių, Algį Barauską ir 14th distrikto kongresmano Dennis Hartel atstovę Maureen De Setler.

Broniui Valiukėnui vadovaujant įnešta į salę 10 organizacijų vėliavų. Moterų vokalinis kvartetas, vadovaujamas Stasio Sližio, sugiedojo Amerikos himną, kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo invokaciją.

Pristatyti Detroito gyvenantys kūrėjai-savanoriai: Petras Koncė, Kostas Mykolaitis, Stasys Šimoliūnas ir Vincas Tamošiūnas. Paskutiniams dviem prisegta po gėlę, pirmieji sirgo ir minėjime nedalyvavo.

Michigano valstijos gubernatoriaus proklamaciją paskaitė Alma Lelytė. Southfieldo ir Detroito miestų burmistrų proklamacijos buvo priklijuotos lentoje. Atsistojimu ir tylos minute pagerbti žuvę dėl Lietuvos laisvės. Estijos atstovas Raimond Tralla tarė žodį. 14th distrikto kongresmano Dennis Hertell laišką paskaitė atstovė Maureen De Setler.

Vliko vicepirmininkas Liūtas Grinius, pagrindinis kalbėtojas, savo kalboje išvardino paskutinius svarbesnius Vliko atliktus darbus: Kopenhagos Tribunolą, kelionę laivu į Skandinaviją, Vienos konferenciją, kurioje lietuviai gerai pasirodė suruoštos demonstracijose ir Vliko seimą Anglijoje. Paminėjo, kad mūsų dabar padėtis yra geresnė, negu ji buvo caro laikais. Baigdamas, pasakė: tikiu, kad Lietuva yra gyva ir bus laisva.

Linus Orentas padėkojo jam už paskaitą ir įteikė dovaną — knygą. Taip pat knygą įteikė kongresmano atstovei Maureen De Setler ir Almai Lelytei.

Linus Orentas perskaitė paruoštą Michigano Gubernatoriui ir 25 kongresmanams rezoliuciją, kuri vienbalsiai buvo priimta.

Meninę dalį atliko Detroito Moterų vokalinis kvartetas, vadovaujamas muz. Stasio Sližio padainavo 4 dainas, tautinius šokius šoko „Audinys”,

Rusnės Kasputienės vadovaujamas. Akordeonu grojo Linas Orentas, kuris programą pravedė.

Kvartetas ir visi dalyviai sugiedojo Lietuvos himną. Algis Barauskas padėkojo visiems prie šios šventės pravedimo prisidėjusiems. Jaunos mergaitės Kristina Barauskaitė ir Dailytė Kaunelytė, Rusnei Kasputienei, Stasiui Sližiui ir kitiems programos dalyviams įteikė gėlių. Išneštos vėliavos.

Algis Vaitiekaitis salės gale buvo įrengęs turtingą parodą, kurioje buvo pavaizduota a.a. Jurgio Juodžio kūryboje Lietuvos praeitis ir pavergtoji Lietuva.

Šiais metais minėjimui paruošta programa susidėjo net iš 4 lapų. Ją paruošė Antanas Norus.

Į minėjimą atsilankė apyplinė salė. Parapijose ir prieš minėjimą buvo renkamos Lietuvos laisvinimo reikalingams aukos.

Antanas Grinius

### VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI DETROITO WAYNE STATE UNIVERSITESTO LIETUVIŲ KAMBARYJE

Kad daugiau lietuvių turėtų galiomybės pasidžiaugti Lietuvių kambariu, pagyventi Vasario Šešioliktosios nuotaikom ir supažindinti kitataučius su ta mums tokia brangia diena, Lietuvių kambario k-tas suruošė Vasario Šešioliktosios šventę savo kambaryje. Kadangi mūsų kambarys yra auditorija, kurioje skaitomos paskaitos, dėstomos svetimos kalbos ir t.t., reikėjo dalį paskaitų perkelti kitur.

1987 m. vasario 16-tą dieną komiteto nariai jau nuo pirmos valandos p.p. prie įėjimo į kambarį, vestibulų, pastatė dideles, gražias JAV ir Lietuvos vėliavas. Komiteto narys, Stasio Butkaus, šaulių kp. valdybos narys Algirdas Vaitiekaitis vestibulų, priešais Lietuvių kambarį įruošė parodą. Ant didelių plokščių buvo įvairios iškarpos, iliustracijos ir nuotraukos.



Vasario Šešioliktoji Wayne State universitete, Lietuvių kambaryje. Rengėjai su grupele svečių. Sėdi iš k. į d.: Antanina Jonynienė, Rožė Bilaitienė ir Antanas Norus. Stovi Lietuvių kambario komiteto sekretorius Vincas Tamošiūnas, narė Johnsonienė, stud. med. Manvydas Šepetys, estas Raymond Tralla, universiteto atstovė Eileen Raider, Lietuvių kambario komiteto pirmininkė Stefanija Kaunelienė, vengrų kilmės studentas ir studentė, Eugenija Bulotienė ir Algirdas Vaitiekaitis, vestibulyje suruošęs parodą. Nuotrauka Kazimiero Sragausko

kos, vaizduojančios mūsų istorijos įvairius įvykius ir svarbius momentus. Pirmoj plokštėj Vasario Šešioliktosios aktas, mūsų herbai, Algirdo Gustaičio išleisti, ir aprašymai anglų kalba.

Kitoj plokštėj okupantų aukos — mūsų politiniai kaliniai. Kitose plokštėse pavaizduoti kiti svarbūs momentai, kurie domintų jaunos studentus. Išdėstyti Tautos fondo ir Lietuvių Bendruomenės lankstinukai bei kita literatūra apie Lietuvą, kurią kiekvienas lankytojas galėjo pasiimti ir namuose išstudijuoti. Pats Algirdas Vaitiekaitis studentams ir profesoriams bei lektoriams aiškino ne tik

apie plokštėse išstatytą medžiagą, bet ir apie Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį, garbingą istoriją, pasiekimus įvairiuose srityse. Tai buvo žinios daugumai nežinomos.

Kambary ant lietuviškais medžio ornamentais papuoštos lentos buvo iškabinti šeši Antaninos Jonynienės gintaro ir šiaudelių paveikslai. Aušros Vartų Marija, Lietuvaitė, suklypusi prie kryžiaus, Kenčiančio Kristaus galva, Trakų pilis, Lietuvos pajūris ir Lietuvos piemenėlis.

Ant lietuviško lino staltiese, juosta, Jonynienės vaza su gėlėmis, vėliavėlėm papuošto stalo skoningai išdėstytos vaisės. Prie durų ant sta-

liuko svečių knyga. Manvydas Šepetys. Jis, turėdamas valandėlę laiko, dažnai užsuka į Lietuvių kambarį.

Sekė Eileen Raider, universiteto Etninių kambarių reikalams direktorė. Ji dar tik dveji metai tose pareigose, tai susitikom pirmą kartą, kontaktą palaikėm telefonu ir laiškais. Broliškos tautos atstovas, žymus estų veikėjas Raymond Tralla, prieš devynerius metus dalyvavęs kambario atidaryme, atėjo pasveikinti susirinkusius Vasario Šešioliktosios proga. Kai kurie studentai buvo gana gerai susipažinę su Lietuvos praeitimi ir dabartine padėtimi. Kada kambarys laisvas, jie ten studijuoja, nes jiems



smagu mokytis gražioj aplinkoj.

Greit kambarys buvo pilnas stovinėčių ir sėdinčių. visi grožėjosi a.a. arch. Jono Muloko suprojektuotu kambariu, kurio dvi sienas — nuo grindų iki lubų puošia Vilniaus ir Kauno žymesnieji pastatai, paminklai, į mus žiūri Lietuvos kunigai-kščiai, padange skrieja M. K. Čiurlionio Vytis, Karalių pasaka, Žemaitijos kryžiai. Kur ekspozicijų spintoj meniškai išdėstyti medžio dirbiniai, audiniai, knygos ir t.t. Labai gražiai kambarį apibūdino viešnia iš Lietuvos. — “Čia jaučiuosi tartum eičiau Vilniaus gatvėmis, kur jauti garbingą Lietuvos praeitį.”

Per keturias valandas svečių perėjo daug. vieni lankosi čia dažnai, kiti atėjo pirmą kartą. Buvo svečių iš Detroito, jo priemiesčių ir Ann Arbor.

Daugumas kitataučių teiravosi, kaip dažnai ruošiamė tokius priėmimus, ar pasimatysime Vasario Šešioliktąją vėl Lietuvių kambaryje.

Parodos vaizdai, paskleistas žinios, Lietuvių kambario k-teto noširdumas ir vaišingumas, tikiu, davė daugiau nei ilgos kalbos ne tik to universiteto studentams ir profesoriams, bet ir atsilankiusiems lietuviams. O juk toks ir buvo Komiteto tikslas — lankytojams byloti apie garbingą Lietuvos praeitį, žiaurią dabartinę padėtį ir mūsų ryžtą vėl būti laisviems.

#### **DR. VINCO KUDIRKOS ŠAULIŲ KUOPA WORCESTER, MA, METINIS SUSIRINKIMAS**

Kovo 7 d. Maironio Parko patalpoje įvyko Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopos metinis susirinkimas. Pradėjo kuopos pirm. g. š. A. Zenkus. Perskaitė šaulių maldą. Susikaupimo minute pagerbtos praėjusiais metai mirusios šaulės: V. Case ir I. Bulgarauškaitė. Atsiklausė susirinkimo, kadangi šie metai ne rinkiminiai, ar susirinkimą darysime iškilminga forma, ar paprastu būdu vadovausimės. Susirinkimas vienbalsiai sutiko — paprastu.

Pirmininkas perskaitė susirinkimo dienotvarkę, sekretorė J. Miliauskienė protokolą. Priimta. Šiais metais valdyba renkama, todėl susirinkimui vadovavo pirmininkas. Pranešė apie praėjusių metų veiklą ir painformavo apie ateities darbus. Kuopos veikla aprašoma spaudoje. Prašė uoliau lankyti susirinkimus.

Kuopos pirm. g.š. A. Zenkus praėjusiais metais buvo išrinktas Trakų šaulių rinktinės pirmininku, todėl atsisakė iš Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopos pirmininko pareigų, bet kadangi šie metai ne rinkiminiai, kuopos pirmininko pareigas perėmė pirmasis vicepirm. g.š. Kazys Čėsna.

Kitus veiklos pranešimus atliko pirmasis vicepirm. g. š. K. Čėsna, sekretorė, paminklo prižiūrėtoja ir koresponentė J. Miliauskienė, išdėstė F. Spirauskienė. Sporto vadovas — A. Šarkauskas.

Praėjusiais metais Bostone mirė Sibiro tremtinė-kankinė, Jono Vanaigaičio šaulių kuopos narė a.a. E. Juciūtė. Šaulės: sekr. J. Miliauskienė, A. Abramavičienė, O. Pajėdienė, I. Parulienė dalyvavome laidotuvėse, Reprerentavome kuopą.

Rinktinės pirm. g.š. A. Zenkus už nuopelnus Lietuvai ir Šaulių Sąjungai kuopos garbės šaulį, savanorį-kūrėją, K. Kriaučiūną apdovanojo Šaulių Žvaigždės ordinu, prisegė, pasveikino ir priminė, kad nė vienas minėjimas, nė viena šventė neapsieina be g. š. K. Kriaučiūno, bet ir aukomis yra uoliausias kuopos narys (ir per šį susirinkimą įteikė auką — 100 dol.) Jis gyvena Providence, R. I., tik atvažiuoti į Worcesterį yra 40 mylių, bet nežiūrint jo amžiaus naštos, praėjusiais metais turėjusio sunkią operaciją, bet tą kelionę atlieka su malonumu.

— Džiaugiuosi, kad apdovanojami savanoriai-kūrėjai, kariai, Šaulių Sąjungos nariai, buvę Nepriklausomoje Lietuvoje ir ne tik dirbę joje, bet šauliškas idėjas pernešę per Atlantą ir čia atkūrus LŠST, ne tik įsijungę į jos gretas, bet vadovauja, padeda darbu, patarimais.

Buvęs kuopos pirmininkas g. š. A. Zenkus (dabar rinktinės), būdamas Amerikos karys, kovojo prieš tą baisiausią pasaulio priešą bolševizmą, nuo kurio mes bėgome, tik kitame pasaulio kontinente prieš juos visus su pagarba lenkiu galvą. Jie tikrai verti aukščiausių apdovanojimų, tik ne tie, kurie sako, kad priklausė Šaulių Sąjungai Nepriklausomoje Lietuvoje, o čia nenori pakartoti garbingą šaulio priesaiką.

Remiame lietuviškus laikraščius, knygų leidimą, daug jų užsakome. Praėjusiais metais atšventėme kuopos 15 metų įsteigimo sukaktį. Tai jauna savo amžiumi, bet pasižymi aktyvia, tautine, kultūrine, plačios apimties veikla. Gauname daug laišku su prašymais finansinės paramos. Prašymus stengiamės patenkinti. Turime ir liūdnesnių reiškinį. Per 15 metų netekome daugiau kaip 30 narių. Vieni mirė, kiti išsikėlė į kitas kolonijas, ypatinai Floridą, ten mūsų kuopos, ne tik auklėtiniai, bet ir įsteigėjas g.š. A. Mateika, kuris su Brocktono šaulių kuopos buvusiu pirmininku (dabar LŠST garbės šaulys) inž. J. Stašaičiu mūsų kolonijoje pasėjo tą šaulišką idėją, iš kurios išaugo Dr. Vinco Kudirkos šaulių kuopa. Ten ir buvęs kuopos pirm. V. Gedmintas pirmininkas šiuo laiku yra Romo Kalantos šaulių kuopos. Didžiojamės jais, bet paliktas mūsų kuopoje tuščias vietas užpildė tik labai, labai nežymus skaičius, o kitos laukia... Kviečiame į mūsų kuopos šauliškas gretas vyrus, moteris, jaunimą. Turime čia gimusių lietuvių F. Spirauskienę, kuri keliolika metų pavyzdinai eina išdėstinė pareigas. Kita, ne lietuvių kilmės moteris B. Meiluvienė. Ateikite ir jūs. Būsime visi kartu broliai, seserys šauliai-ės ir bendrai dirbsime dėl mūsų pavergtos tėvynės laisvės. Kiekvienas šaulys-lė prenumeruokime žurnalą “KARYS”, kuris tikrai duoda daug tautinio ir dvasinio peno. Jame rasime ir šauliams skirtą dalį “TREMIES TRIMITAS” su šauliškais žiniomis,

tarp jų ir mūsų kuopos. Prenumeruokime ir kitus laikraščius, nes kas išlaikys lietuvišką spaudą, jei ne mes patys, o jos neturint visa mūsų veikla pasiliktų tik tarp salių sienų. Prenumeruokime ir nedejuokime, kad brangi prenumerata. Tie kurie dejuoja, tepasitikrina prenumeratų kainas amerikietišku laikraščiu ir žurnalu.

Skaitykime, pirkime knygas, kurias lietuviai rašytojai, aukodami savo laisvalaikį, daugiausia rašo, o tas nesusidaro jų pragyvenimo šaltinį. Jie rašo mums, bet mažai pirkėjų atranda. Taip ir laukia lietuviškos knygos, sudėtos lentynose, skaitytojų, tarsi sakydamos: "Imk ir skaityk mane". Neįsivaizduoju, kaip gali atrodyti lietuvių namai, ypačingai šaulių, be lietuviško laikraščio ir knygos.

Broliai, sesės, nepasiduokime pesimizmui, kad mūsų gretos retėja, kad per 15 metų LŠST pirmininkas ar jo paskirtas atstovas mūsų neaplinkė, būkime optimistai. Eikime toliau drąsiai ir tiesiai Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio mums nurodytu keliu. Jis buvo pasirinkęs tikrąjį lietuvišką kelią, kuriuo jis ėjo visą gyvenimą, nors tas gyvenimas buvo trumpas, bet pašvęstas Lietuvai ir Šaulių Sąjungai.

Janina, M.

### KLAIPĖDOS KRAŠTO ATVADAVIMO MINĖJIMAS

Klaipėdos krašto sukilimo ir išsivadavimo sukaktis paminėta š. m. sausio mėn. 25 d., sekmadienį, 3 val. p.p. Kultūros židinio mažojoje salėje. Orui esant labai nepalankiam susirinko apie 60 drąsuolių atžymėti tą tautos istorinį įvykį.

Minėjimą ruošė Niujorko šaulių kuopa ir šauliams draugiškos organizacijos: K.V.S. "Ramovės" skyrius. L.K.K. Birutės draugija, Niujorko skyrius, Mažosios Lietuvos bičiulių draugija ir Mažosios Lietuvos rezistencinis sąjūdis.

Minėjimą pradėjo šaulių kuopos

pirmininkas Kęst. Miklas, trumpu žodžiu pasveikinęs svečius. Įnešamos vėliavos. Jas įneša šauliai: Algis Jankauskas, Albinas Sakalas. Sugiedamas tautos himnas, pagerbiami žuvusieji, pasveikintas sukilimo dalyvis kpt. Jonas Jankus. Pakviečiamas kuopos kapelionas tėv. Leonardas Andriekus, O.F.M., paskaityti invokaciją. 1923 m. sukilėlių manifestą perskaitė sesė Vida Jankauskienė, kuri ir pravedė programą.

Pirmas pakviestas tarti sveikinimo žodį, L. G. konsulas New Yorke Aniceta Simutis, priminė, koks buvo lietuviškas Klaipėdos kraštas, kad išsilaukė lietuviškas žodis, kuris slapta keliavo į Didž. Lietuvą. Klaipėdos krašte net valdžios aktai buvo rašomi lietuvių kalba. Priminė, kad tokie minėjimai yra reikšmingi, nes vis primena, kad Mažosios Lietuvos kraštas buvo ir yra lietuviškas ir priklauso Lietuvai.

Po sveikinimo vėliavos statomos į stovus, nuimama Garbės sargyba.

Programos vedėja sesė Vida Jankauskienė pakviečia tos dienos pagrindinį paskaitininką prof. dr. Bronių Nemicką skaityti paskaitą. Jis savo paskaitoje kalbėjo apie Klaipėdos krašto politinę teisinę ir ekonominę padėtį. Paskaita buvo įdomi, gerai išmąstyta, klausytojų su įdomumu išklaudyta. Atsidėkojant dalyvių buvo stipriai ir ilgai paplota.

Toliau Maironio šeštadieninės mokyklos mokinys Aleksandras Maldutis puikiai su aiškia drąsa ir tarsena paskaitė eilėraščius — Žukausko — Vabalio ir Giedriaus — Palikimas, kur kalba apie Mantautų sukilimą. Vida Jankauskienė paskaitė prozas — Jaškauko prisiminimus, kaip į Klaipėdos krašto atvadavimą buvo įsijungę šauliai. Tie pasakojimai buvo neperdėti ir mielai dalyvių išklaudyti. Aleksandras Maldutis dar paskaitė eilėraščius: Kristupo Lėkšto apie Rambyną ir Jono Šmilgelskio apie žiemą Palangoje.

Pabaigai nuoširdų padėkos žodį tarė kuopos pirmininkas Kęst. Miklas

dalyviams už atsilankymą, nepabūgus žiauraus oro, Pauliui Jurkui už salės skoningą papuošimą ir visiems bent kokių darbu prisidėjusiems prie sėkmingo minėjimo paruošimo. Iškvietus garbės sargybą, išnešamos vėliavos, dalyviams gerbiant atsistojimu. Minėjimas buvo trumpas, nevarginantis dalyvių, trukęs apie pusantros valandos.

Po programos visi dalyviai pirmininko paprašyti pasisvečiuoti, pasivaišinti, pabendrauti prie kavutės ir sausainių, kuriuos paruošė birutietės ir sesės šaulės.

/skb/

### DLK ALGIRDO KUOPA HAMILTONE, KANADOJ

#### METINIS KUOPOS SUSIRINKIMAS

DLK Algirdo kuopos metinis, visuotinis narių susirinkimas įvyko 1987 m. kovo mėn. 15 d. 5 val. p.p. Jaunimo centre, 48 Dundus Str., N. Hamilton, Ontario, Susirinkime dalyvavo 48 šauliai ir 8 svečiai. Pagerbta įnešama kuopos vėliava ir tylos minute mirę šauliai. Maldą sukalbėjo tėv. J. Liauba, OFM.

Kuopos pirm. P. Kanopa paprašė susirinkimo sudaryti mandatų komisiją ir susirinkimo prezidiumą. Į mandatų komisiją pasiūlyti: Marija Borusienė, Vytautas Svilas ir Robertas Kontenis. Į prezidiumą: Alfonsas Patamsis pirmininku ir Adolfiną Petraitienė sekretore.

Prezidiumo pirm. A. Patamsis padėkojo už pasitikėjimą ir perskaitė susirinkimui pasiūlytą darbotvarkę: 1. susirinkimo atidarymas, 2. Vėliavos įnešimas. 3. Mirusiųjų kuopos narių pagerbimas. 3. Mandatų komisijos ir prezidiumo sudarymas. 4. Praeito susirinkimo protokolo skaitymas ir jo priėmimas. Pranešimai: a. pirmininko, b. kasininko, c. moterų vadovės, d. jaunimo vadovo, e. sporto vadovo, f. revizijos komisijos, g. garbės teismo. 6. Diskusijos dėl pranešimų. 7. Šaudymo laimėtojams

taurių įteikimas. 8. Naujos valdybos rinkimai, 9. Klausimai ir sumanymai. 10. susirinkimo uždarymas. Tautos himnas, Vėliavos išnešimas. Darbotvarkė priimta be pataisų.

Praeitų metų visuotinio susirinkimo protokolą perskaitė sekretorė A. Petraitenė. Protokolas priimtas be pataisų.

Kuopos pirmininkas P. Kanopa pranešė, kad šių metų sausio 22 d. kuopai suėjo 20 metų. Kuopos narių skaičius 89 (66 vyrai ir 23 moterys). Praeitais metais buvo 3 parengimai: Vilniaus šaulių rinktinės Kanadoje kuopų atstovų suvažiavimas su posėdžiais, koncertu, banketu ir šokiais. Sekmadienį visi suvažiavimo dalyviai su savo vėliavomis dalyvavo mūsų šventovėje pamaldose. 7v. mišias aukojo ir tai progai pritaikytą, prasmingą ir gražų pamokslą pasakė tėv. J. Liauba, OFM.. Po pamaldų Jaunimo centre buvo atsisveikinimo pusryčiai.

Tradicinės Joninės kiekvienais metais ruošiamos Medžiotojų ir Žuvautojų klubo "Giedraitis" patalpose. Daugumoje kuopos nariai yra kartu ir klubo nariai.

Kariuomenės šventė buvo suruošta Jaunimo centre su trumpa oficialia dalimi, Toronto vyrų choro "Aras" koncertu ir linksmais šokiais, grojant šaulio Kazimiero Deksnio vadovaujama orkestrui.

Šiais metais numatyta Joninių piknikas birželio 28 d., Kariuomenės šventės minėjimas lapkričio 21 d. Programas nustatys naujoji valdyba.

Pirmininkas perskaitė Centro valdybos aplinkraščių, kuriame kuopos prašomos ir raginamos paremti "Karį". Taip pat Vilniaus šaulių rinktinės aplinkraščių, liečiantį žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo statymą Anapilio kapinėse. Baigdamas savo pranešimą, priminė, kad jo ir valdybos kadencija baigiasi ir prašė susirinkimą išrinkti naują pirmininką ir valdybą.

Iš kasininko pranešimo paaiškėjo, kad kuopa finansiniai stovi gerai.

1985 - 1986 metais moterų sekcija

vadovės nebuvo išsirikusi.

Sporto vadovas Anicetas Povilauskas pranešė, kad šaudymai praversti, visos taurės laimėtos. Pageidavo, kad moterys aktyviau įsijungtų į šaudymo sportą. Šiemet taurių skaičius padidėjo, nes gauta šaulės Sofijos Rakštienės dovana.

Revizijos komisijos pranešimą padarė p-kas Juozas Grigalius. Kuopos kasa rasta tvarkoje, turto stovis nepasikeitė.

Garbės teismo pranešimą padarė Juozas Krištolaitis. Praeitų metų bėgyje jokių skundų negauta. Diskusijų dėl pranešimų nebuvo.

Sporto vadovas A. Povilauskas laimėtojams taures įteikti pakvietė tėv. J. Liaubą, OFM, ir kuopos p-ką Povilą Kanopą. Taures laimėjo: Monika Svilienė, Algis Aušrotas, Stasys Senkus, Jonas Povilauskas, Antanas Jusys ir Ričardas Svilas.

Naujos valdybos rinkimai: pirmininku pasiūlytas Povilas Kanopa, į valdybą: Petras Šidlauskas, Jonas Deveikis, Alfonsas Patamsis, Adolfiną Petraitenė, Vladas Saulis, Anicetas Povilauskas, Antanas Jankauskas. Į revizijos komisiją: Juozas Grigalius, Antanas Lukas, Motiejus Jonikas. Į garbės teismą: Juozas Krištolaitis, Sofija Rakštienė ir Jonas Tarvydas.

Balsavimų nebuvo, nes nebuvo per daug kandidatų.

20-ties metų kuopos sukaktį paminėti palikta kuopos valdybos nuožiūrai.

Čia pat susirinkusios šaulės išsirinko moterų sekcijos vadove Stasę Kanopiene, jos pavaduotoja Genovaitę Grajauskienę.

Sugiedotas Tautos himnas, išnešta vėliava. Susirinkimas baigtas 6:30 val. vakaro. Po susirinkimo šilta vakarienė paruošta sesių šaulių.

P. K.

## MONTREALYJE

Lietuvos Karaliaus Mindaugo šaulių kuopos Montrealyje visuotinas metinis kuopos narių susirinkimas

įvyko 1987 m. kovo 1 d. Aušros Vartų parapijos salėje.

Susirinkimą atidarė kuopos p-kas Augustinas Mylė 12:15 v. Po įžangos žodžio pakviečiami į Garbės prezidiumą: inž. J. V. Danys, kun. J. Arnauskas, SJ, kun. S. Šileika, SDB, M. Grinkuvienė, J. Šiaučiulis, Ig. Petrauskas, Pr. Tekutienė, A. Vazalinuskas ir L. Balaišis.

Pakviečiama vėliavų tarnyba įnešti vėliavas. Susirinkimo atidaryme dalyvauja ir Jūros šaulių "Neringa" kuopos šauliai—lės. Įnešamos vėliavos LŠST Vilniaus Šaulių rinktinės Kanadoje. L. K. Mindaugo ir Jūros šaulių "Neringa" kuopos.

Laikiniai einantis L. K. Mindaugo šaulių kuopos kapeliono pareigas kun. S. Šileika, SDB, perskaitė šaulių maldą: "Mūsų brangioji Tėvynė Lietuva! Mes šauliai, kurie buvome priversti Tave apleisti, visuomet prisimename Tave, dvasiniai pergyvendami Tavo kančias.

Mes visuomet turime Tau amžiną meilę ir pasiryžimą vieningai dirbti ir aukotis, siekiant laisvės rytojaus. Mes prašome Aukščiausiųjį suteikti likusiems tėvynėje ir ištrėtimuose lietuviams stiprybę jų kančiose iki laisvės atgavimo. Telydi mus šaulių idėjos".

Susikaupimo ir tylos minute pagerbiami mirę šauliai, šaulės.

Susirinkimą sveikino Garbės prezidiumas. Gautus raštu sveikinimus perskaitė Augustinas Mylė. Iš Anglijos prisiuntė sveikinimą A. Jakimavičius, iš Čikagos kun. Kazimieras Raudeliūnas, SJ, ir iš Ottawos (Kanados sostinės) Klemensas Čeputis.

Kuopos p-kas, baigdamas susirinkimo atidarymą, pabėrė Šaulių sąjungos įkūrėjo Vlodo Pūtvio-Putvinsko pareikštų minčių apie šaulio reikšmę tautos gyvenime.

Jūros šauliams—lėms išvykus į kuopos būstinę, taip pat jų visuotiniam susirinkimui, sudaromas darbo prezidiumas. J. V. Danys pirmininkas ir A. Vazalinuskas sekretorius.

Pagal susirinkimui pateiktą darbotvarkę, seka praėjusio susirinkimo

protokolo priėmimas. Protokolą perskaitė P. Gabrys. Protokolas priimtas be pastabų.

Atidžiai išklausomi valdybos ir revizijos pranešimai. Pareiškiami nuoširdi padėka kuopos bibliotekos vedėjui Augustui Kalvaičiui už penkių tūkstančių dolerių auką, skirtą kuopos išdui papildyti.

Taip pat buvo papildytas ir kuopos narių skaičius: priimtas į šaulių eiles ir atliko šiandien šaulių priesaiką Išganaitis.

Valdybos pristatytas ilgametis kuopos pirmininkas Augustinas Mylė. Jis už nuopelnus kuopai, Šaulių Sąjungai ir Tėvynei mūsų Lietuvai, pakeltas kuopos garbės šauliu.

Apdovanojamas prezidiumo p-kas inž. J. v. Danys. Kuopos pirmininkui asistuojant, Šaulių Žvaigždės ordiną jam įteikė Vilniaus Šaulių rinktinės Kanadoje pirmininkas J. Šiaučiulis.

Priėmus 1987—tiems metams veiklos planą, baigiamas susirinkimas.

Grįžta iš kuopos būstinės užbaigę susirinkimą ir šauliai-jūreiviai.

Sugiedojus Lietuvos himną, išnešamos vėliavos. Susirinkimas uždaromas. Seka abiejų kuopų bendri ta proga pietūs-vaišės.

Petras Gabrys

## **S V E I K I N A M E**

Už nuopelnus Lietuvai ir Lietuvos Šaulių Sąjungai Tremtyje apdovanosios:

### **ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖS ORDINU**

Vladą Gedmintą — Romo Kalantos š. kuopa

Stasį Lipčių — L. kunigaikščio Margio šaulių rinktinė

kun. Joną Kuzinską — Vytauto Didžiojo š. rinktinė

Stasį Juodį — Vytauto Didžiojo š. rinktinė

Sofiją Tamulevičiūtę—Ferro — Vytauto Didžiojo š. rinktinė

Juožą Pažera — Juozo Daumantų š. rinktinė

Norą Braziulienė — Čėčienę — Žalgirio š. kuopa

Angele Šukienę — Jūrų š. kuopa Palanga

Verą Budrikiene — Jūrų š. kuopa Palanga

### **ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖS MEDALIŲ**

Joną Raškauską — Žalgirio š. kuopa Teodorą Simanavičių — Vytauto Didžiojo š. rinktinė

Anelę Raštienę — Vytauto Didžiojo š. rinktinė

Juožą Narkevičių — Juozo Daumantų š. kuopa

sveikiname ir linkime su dar didesne energija ir pasišventimu dirbti pavergtos tėvynės, LŠST ir savo dalinių gerovei. Savo pavyzdžiu patraukti kitus ir visad būti vertiems segtis tuos žymenius prie savo krūtinės.

## **DOMUKO JOTYNĖ**

### **BALĖ VEIVORYTĖ**

Dažnai girdime nusiskundimų, kad mūsų jauniems nėra tinkamų skaitinių. Todėl su džiaugsmu pasitinkam Balės Vaivorytės "Domuko Jotynės", Jaunimo Bibliotekos leidinys R. N. 35, 1986 m. Saleziečių spaustuvė, Roma. Iliustravo J. Kiburas, Spalvotas viršelis, geras popierius, gražios iliustracijos. Malonu paimti į rankas, pavartyti.

Turinys — Barvainių atžalyno: Augutės, Valytės, Kastelio ir Domuko vasaros pramogos ir nuotykių. Jiems gyvenimas smagus, ypač kai šilta, nereikia troboj lindėti, gali "straksėti sau po kiemą, sode ar aplink tvorą". Berniukai sliugia į medžius. Mergaitės — Augutė lanksto su katinėliu, Valytė amžinai triūsia su lėlėmis.

Visus nudžiugina žinia. Sekmadienį atbildės mylimi svečiai. Dėdė su dėdiene iš Vilniaus. Dėdės dosnūs. Dovanos gražios, o gardumynai burnoj tirpsta.

Daug ko dar dalina dėdžiai: margų

birbynių, dryžių sviedinukų, rausvų lėlyčių, paveikslukų ir kitko.

Laimingi vaikai vis sliūkinėja aplinkui. Greitai skrieja linksmos dienos ir artėja viešnagės galas. Mama paragina vaikus suruošti dėdėms gražią padėką. Pasitarę su pusherniu Rimantu, pasiruošė.

Susėdus svečiams ir tėveliams po guosniu, Domukas pasveikina ir už dėdžių gerumą ir dovanas žada pasirodyti.

Mažiausioji Augutė nedrąsi, bijo pradėti, bet išsigandusi Domuko žvilgsnio, sesutės pastūmėta, pradeda deklamuoti. Jai sutrukdė katinukas, pasižiūrėjusi į jį, ji pamiršta žodžius... Išgelbsti dėdiene.

Valytė pradeda dainą. Plonu balse liu traukia, bet po antro posmo dainą nutraukia garsus gaidžio karikūū!...

Kastelis pademonstruoja savo vikrumą. Lyg didžiulis ratas, vien rankų ir kojų galais atsispirdamas ritasi per pievą. Jo numerį nutraukė jo mylimasis Balčiukas. Iššokęs iš pastalės, jis pradėjo laižyti bernaičio skruostą.

Paskutinis pasirodė Domukas, visi žinojo jo dygias išdaigas, todėl nekantriai laukė. Prie tvartų pasičiuopęs veršį, šoko jam ant nugaros ir prasidėjo jotynės. Laisvė mylis veršis bandė numesti jojiką. Skraidė po diendaržį ir kiemą, norėdamas numesti jojiką, bet jo visos pastangos buvo veltui. Sukaito ir veršiukas ir jojikas. Pagaliau teliukas pamatęs žemą darželio tvorele, šoko per ją, stačiai į mergų darželį ir sukniubo į gėlių lysvę. Jojikas nuslydo nuo nugaros į vidurį rūtų.

"Domuko Jotynių" kalba labai turtinga, išsireiškimai originalūs, palyginimai taiklūs. Įdomu skaityti. Pasakojimas gyvas. Graži autorės dovana jauniems skaitytojams.

### **VLADO PŪTVIO PAMINĖJIMAS**

Vytauto Didžiojo Šaulių rinktinė Čikagoje, šių metų kovo mėn. 8 d. suruošė Šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio (1873 Rygoje — 1929.III.5 Kaune, palaidotas Kelmės kapinėse)



Š. m. vasario 15 d. Lietuvos nepriklausomybės atgavimo minėjime Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės šaulius su vėliavomis veda į Šv. Marijos bažnyčią LŠST centro valdybos vicepirm. J. Gurevičius. Nuotr. G. Genučio

paminėjimą. Sąjungos įkūrėją pagerbti, pasididžiuoti jo nuveiktais darbais ir pasisemti stiprybės ir ištvermės prisirinko pilna Šaulių salė. Šaulių tarpe matėsi ir svečių. Įkūrėjo paveikslas, papuoštas gėlėmis, nuo scenos žvelgė į salę.

Paminėjimą atidarė ir jam vadovavo rinktinės pirm. Vladas Išganaitis. Atidarymo kalboje kvietė ne tik gerbti Sąjungos įkūrėją, bet sekti ir dirbti jo pavyzdžiu bei jo skelbtomis idėjomis. Buvo įneštos ir pagerbtos vėliavos, sugiedotas Tautos himnas. Invakciją sukalbėjo kun. Fabijonas Kireilis.

Už nuopelnus Šaulių Žvaigždės ordino tarybos nutarimu, apdovanojami ordinu kun. Jonui Kuzmickui, Sofijai Tamulevičiūtei-Ferro ir Stasiui Juodžiui, ordinus ir medalius prisegė ir pažymėjimus įteikė Sąjungos

centro valdybos 1-masis vicepirm. garbės š. Vladas Išganaitis, asistuojant Šaulių Žvaigždės ordino tarybos narei Birutei Jasaitienei. Taip pat buvo įteikti pažymėjimai Šaulių sąjungoje išbuvusiems 50 metų Alfonsui Paukštei, Alfonsui Čalkauskui ir Antanui Lembergui. Naujai stojusius į rinktinę narius prisaikdino kun. Fabijonas Kireilis.

Minėjimui pritaikintą paskaitą apie sąjungos įkūrėjo Vlado Putvio idėjas ir darbus skaitė Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos pirm. Edmundas Vengianskas.

Po paskaitos buvo išneštos vėliavos ir vadovavęs Vl. Išganaitis meninei daliai vadovauti pakvietė rinktinės 1-mą vicepirm. Alf. Paukštę. Vyt. Didž. šaulių rinktinės dainininkių vienetas, vadovaujamas muziko Juo-

zo Sodaičio, padainavo: Tėvynė Lietuva — Brazinsko, Ko liūdi sesele — St. Šimkaus, Anoj pusėj Nemuno — J. Stankūno, Tykus buvo vakarėlis — J. Strolios, Jau pražydo — Kl. Griauzdės ir Nežinomam kariui (surtartinė). Dainavo: Marytė Radzevičienė, Filina Braunienė, Elena Aleknienė (ir muzikos vadovo talkininkė), Stasė Rudokienė ir Julija Paškevičienė.

Alf. Paukštė padėkojo vadovui ir dainininkėms už programos atlikimą, o susirinkusius kvietė dar pasilikti ir pagyventi šventinėmis nuotaikomis. Moterų vadovė M. Dabkienė ir jos pagalbininkės S. Tamulevičiūtė-Ferro ir M. Gudaitienė ir kt. pavaišino visus šaltais užkandžiais, pyragaičiais ir kava.

A. Balėytis

# VLADAS PUTVINSKIS - PUTVIS

## E. VENGIANSKO PASKAITA

Kiekvieną kartą, mums susirenkant į Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo Vlado Pūtvio metinį mirties paminėjimą, mes, galime sakyti, renkamės kaip į metines šauliškosios ideologijos-šaulių dvasinio atsinaujinimo rekolekcijas. Susirenkame kartą metuose atiduoti pagarbą nepamirštamam Lietuvos Šaulių Sąjungos tėvui ir bent prabėgomis peržvelgti, ant kokio ideologinio pagrindo mes šaulės ir šauliai stovime, kuo mes savą veikloje čia, iševijoje, toli nuo tėvynės Lietuvos, darbuose, kovoje dėl jos šviesesnio rytojaus turime vadovautis.

Žinau gerai, kad nieko naujo nepasakysiu, pasinaudojęs sąjungos išleistais leidiniais, Vlado Pūtvio monografiniais raštais ir kitais prieinamais šaltiniais, pakartosiu ir mėginsiu priminti tai, kas minint Lietuvos Šaulių Sąjungos įkūrėjo 56-sias mirties metines, kiekvienam šauliui-šaucei, žengiant šauliškos veiklos keliu iševijoje, turėtų būti nepamirštama.

Šiandieną susirinkome pagerbti senosios žemaičių bajorų giminės sūnų, mūsų sąjungos įkūrėją, neeilinį ir nepaprastą žmogų, šviesią, kilnią ir didingą asmenybę. Jo asmuo, jo darbai, gal būt, dar ir šiandien nėra pakankamai įvertinti, ar net suprantami. Nuo Vlado Pūtvio mirties praėjo netoli 60-ties metų, tačiau jo gilios mintys, darbai ir siekiai, vis dar nėra pamirštami, bet gal dar daugiau suprantami ir reikalingi.

Lietuvių tauta, nors ir maža, išugdė daug asmenybių. vienus paskolinome ar atidavėme kitiems, antrus nusavino kaimynai, gi tretieji pasiliko savo tėvų žemėje kelti, žadinti tautą iš tamsos, kovoti dėl tautos laisvės ir, ją atgavus, vesti tautą pirmyn šviesos ir kultūros keliu. Vladas Pūtvis, kaip tik ir yra viena tų didžiųjų asmenybių, kuri nepaklydo ir nenuėjo tarnauti kitiems, svetimiesiems. Jis pasiliko, kovojo už lietuvių tautos laisvę, vesdamas tautiečius kultūringo ir garbingo lietuvių keliais.

Pūtvio laikais (19 amž. pradžioje) bajorai, sudarantieji Lietuvos šviesuomenę, buvo sulenkėję, tarpusavyje kalbėjo lenkiškai, kai kada net ir prancūziškai. Prasidėjus tautinio atgimimo sąjūdžiui, kuris kilo ne iš Lietuvos šviesuomenės-bajorijos, bet į šviesą ir mokslą prasiveržusių Lietuvos ūkininkų-

mužikų vaikų, bajorų Pūtvių šeimoje įvyko lūžis. Jie pasijuto esą lietuviais ir tokiais išliko iki mirties. Sulenkėję draugai bajorai jų atsižadėjo. Pūtviai buvo išjuokiami, vadinami litvomanais, ižeidinėjami ir už darbus Lietuvai buvo skundžiami caro valdžiai. Nežiūrint to, Pūtviai pasiliko lietuviais patriotais, jie dirbo lietuvių tautos labui, aukojosi ir jai visas jėgas atidavė.

Pūtvių dvarai tapo knygnešių centru. Juose veikė nelegalios mokyklos. Čia pastogę ir prieglobstį radavo tautos žadintojai. Čia Višinskis redagavo "Varpą". Čia Jonas Jablonskis rašė lietuvių kalbos gramatiką. Čia vyko žymesnių lietuvių veikėjų suvažiavimai, suėjimai ir pasitarimai. Aišku, visa ši veikla nepatiko sulenkėjusiem dvarininkams ir rusų caro valdžios pareigūnams. Dėl lietuviškos veiklos dvarininkai apšaukė Pūtvi pamišėliu, o rusų valdininkai — skaitė jį pavojingu Rusijos valstybės revoliucionierium. Ir čia caro valdžia neklydo, nes Pūtvio didžiausia svajonė buvo rusus išvyti iš Lietuvos. Už lietuvišką veiklą, nukreiptą prieš valdžią, Pūtvis sėdėjo kalėjime, buvo ištremtas į Krymą ir grįžo į Lietuvą tik 1918 metais, audringu mūsų tautai laiku — Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo metais.

Tuo metu, nors Lietuva ir buvo paskelbusi savo nepriklausomybę, jos kaimynai — lenkai, rusai-bolševikai, bermontininkai, net ir broliai latviai, tiesė savo grobuoniškas rankas į Lietuvos žemes. apsisaugoti nuo tų užmačių atskirose Lietuvos vietovėse spontaniškai organizavosi lietuvių partizanų būriai. Vladui Pūtviui, šiam žemaičių kovotojų giminės atsivertusiam lietuvių palikuoniui, tautos atgimimo veikėjui, varpininkui ir knygnešiui tada ir kilo mintis sukurti nuolatinę, visuomenišką pusiau karinio pobūdžio organizaciją, apimančią visą Lietuvos teritoriją. Jo uždavinys — ne tik talkininkauti kariuomenei, bet visą Lietuvą perauklėti tėvynės meilės, jos gynimo, riteriško ir sąmoningo pilietiškumo pagrindais.

Antanas Žmuidzinavičius, kuris su Vladu Pūtviu Kaune tuo metu gyveno viename kambaryje, štai kaip prisimena 1919 m. Vlado Pūtvio jam vieną rytą dėstytas mintis:

“Ar žinai, kad mes galime turėti Lietuvą neįveikiamą, galingą. Tokią, kaip Vytauto Didžiojo laikais. Ir dar galingesnę.” — kalbėjo Pūtvis.

“Lietuvių tautos dvasia yra labai susilpnėjusi. Vie-niems inponuoja lenkai, kitiems vokiečiai ar bolševikai. Savo gi turimos jėgos nemato. Įsivaizduok sau tokį paveikslą — mūsų tauta pasiruošusi kariauti ir gintis. Užaina stiprus priešas. Susiremia mūsų kariuomenė. Pakol mūsų kariuomenė grumiasi su užpuoliku, visa tauta jai visokiais būdais padeda: naikina krašto viduje šnipus, demoralizuoja priešą užnugarį, rūpinasi tvarka, sužeistaisiais, maitinimu.

Tegu pagaliau priešą kariuomenė, karo lauke, ir nugalėtų mūsiškę. Tegu ir kraštą užimtų. Kas iš to? Kiekvienam užkampyje, kiekvienoje gatvelėje jis rastų mirtiną pasipriešinimą. Kiekvienas krūmas, kiekvienas šulinys galėtų būti užpuolikai mirties nešėjas. Praeitų gal ir ilgi metai, o tauta vis gyva paliktų ir, progai ištikus, ji vėl galingai priešą nusikratytų. Bet neduok Dieve, jeigu priešas nuslopintų tautos sielą. Tauta tuomet žuvusi.

Dabar, gi, toks pavojus yra. Kai dabar žmonės klausia — kažin kas mus valdys? Vokiečiai, rusai, o gal, neduok Dieve, lenkai, bet užmiršta, kad mes patys galime savo krašte valdytis ir privalome — tai jau vergų protavimas. Taip jau negalima!

O, kad mes taip visus Lietuvos vyrus pakeltume ant kojų! Ką mums tada kolčakai, ką bolševikai ar lenkai galėtų padaryti. O, kad visi vyrai mokėtų valdyti ginklą, kad būtų šauliai! Girdisi, kad dabar patys kaimiečiai sudaro būrius, kurie pravaro vokiečius ir rusus-bolševikus. Įsivaizduok sau tikstančius tokių būrių, surinktų į vieną organizaciją!”

Taip Vladas Pūtvis kalbėjo ir galvojo 1919 m. pavasarį, o rudenį jau buvo neginčijamas faktas. Jo rūpesčiu ir atkaklumu Lietuvoje veikę atskiri partizanų būriai buvo sujungti į vieną organizaciją — į gyvenimą stoji LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGA.

Įkūręs Lietuvos Šaulių Sąjungą, Vladas Pūtvis atsisakė geros valdiškos tarnybos, visas savo jėgas ir visą gyvenimą pašvęsdamas Šaulių Sąjungai. Sąjungos rėmuose jis norėjo perauklėti lietuvių tautą, kad tauta būtų blaivi, kultūringa ir tautiniai atspari. Sąjungai Pūtvis davė idealą, kurio šviesa viliojo kiekvieną savo tautai geresnio rytojaus trokštantį tautietį. Vlado Pūtvio vizijoje Lietuvos Šaulių Sąjunga turėjo būti visuomeninė organizacija, apimanti visą Lietuvą ir visus lietuvius, nežiūrint jų turto, išsimokslinimo, politinio įsitikinimo ar tikybės. Todėl, tokiais pagrindais įsteigtoje sąjungoje galėjo dirbti to meto socialdemokratas su liaudininku ir krikščionių demokratu, šioje organizacijoje prie vieno stalo galėjo sėsti ir rasti bendrą kalbą tautininkas su san-tariečiu ir kitais.

Nežiūrint to, Vladui Pūtviui teko nuolat rūpintis ir budėti, kad priešininkas šauliams gaivalas sąjungos reikalams nepakenktų. Jis matė, kad vietos lenkiško bei komunistiniai nusiteikusio elemento buvo dedamos visos galimos pastangos įsifiltruoti į Šaulių Sąjungą ir jai iš vidaus kenkti, sąjungą kompromituoti. Buvo provokuojami įvairūs šauliams pakenkti įsišokimai ir kartais net fizinė jėga būdavo panaudojama. Tik toli pramatanti Pūtvio akis, taktas ir atskirais atvejais griežti veiksmai apsaugodavo sąjungą nuo didesnių sukrėtimų.

Vladas Pūtvis dėjo visas galimas pastangas sąjungos apimtyje atsikratyti nuo nepageidaujamo elemento, kuris buvo į šaulių darnias gretas įsikverbęs. Jam buvo kilusi mintis organizuoti specialius pavyzdingų šaulių būrius, sudarytus išimtinai iš parinktų, šauliškai stipriai paruoštų, šauliškosios ideologijos reprezentantų. Deja, ši mintis, Vladui Pūtviui mirus, liko neįgyvendinta.

Net ir politinės grupės žvalgėsi į šaulius, jieškodamos Lietuvos Šaulių Sąjungos skaitlingų narių užnugario savo tikslams politinėje arenoje siekti. Kai kurių to meto Lietuvos Seimo narių buvo dedamos pastangos Šaulių Sąjungą supolitinti, pačius šaulius ir sąjungos vadovus įtraukti į politinį darbą, pajungti juos savo politinės grupės interesams. Taip pat vėliau buvo mėginama Lietuvos Šaulių Sąjungą sujaunaliuoti. Tik Vladui Pūtviui griežtai išėjus prieš kalbamas užmačias ir joms Sąjungos vadovybėje bei šaulių gretose neradus pritarimo, tos pastangos nedavė rezultatų.

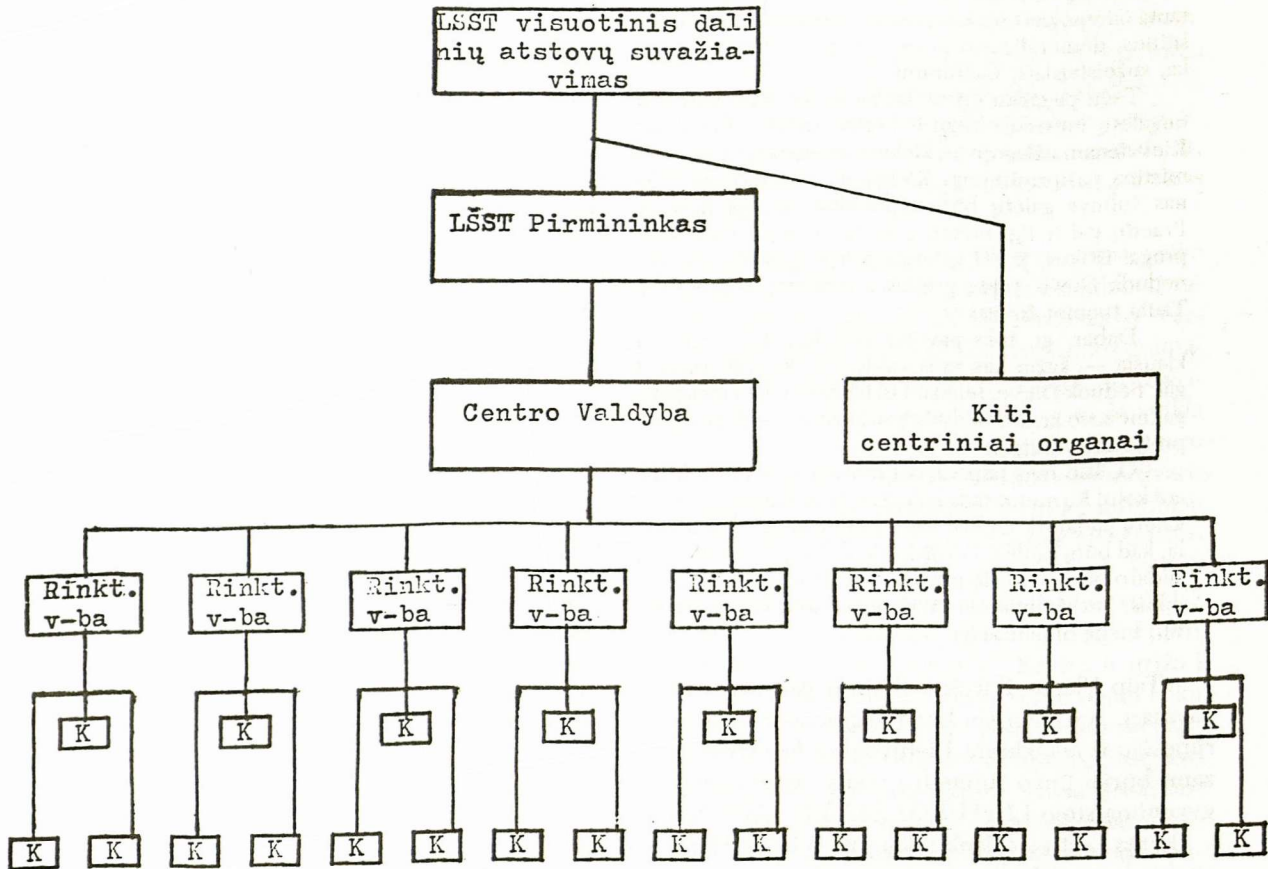
Vladas Pūtvis kovojo ir prieš Šaulių Sąjungos suvalstybinimą — jos pilnutinį sukarinimą. Dėl to turėta daug įvairių nesusipratimų su to laiko mūsų kariuomenės vadovybe, ypatingai sąjungos statuto projekto paruošimo bei priėmimo darbus vykdant. Tas dalinai Vladą Pūtvių privedė prie iš sąjungos vadovybės pasitraukimo.

1923 mt. jam pasitraukus iš vadovaujamų pareigų, iš Kauno išvykus į kaimą, į savo ūkį, ir 1929 m. mirus, Šaulių Sąjungos sukarinimui didesnis pasipriešinimas buvo galutinai palaužtas. Sąjunga, iki tol veikusi kaip pusiau karinė visuomeninė organizacija, pradėjo veikti Krašto apsaugos ministerijos, Kariuomenės štabo tiesioginėje globoje ir 1935 metais Lietuvos Šaulių Sąjunga buvo galutinai sukarinta.

(Tęsa sekančiame “Kario” numeryje)

Iš "Šaulių vadovo"  
Paruošė K. Milkovaitis

PAGEIDAUJAMA LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS TREMTYJE  
S T R U K T Ū R A



**K** = Kuopa

Skaitydamas "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario" leidimą





## MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

### A. A. BENEDIKTAS LIŪGA

Š. m. kovo 9 d. Mater ligoninėje, Waratah-Newcastle, N. S. W. Australijoje, širdies liga mirė šaulys Benediktas Liūga. Palaidotas Rockwood Kapinėse, Sydney.

Benediktas Liūga gimė Lietuvoje 1903 m. lapkričio 7 d. Melidų vnk., netoli Radviliškio, Šiaulių aps.

Buvo kilęs iš neturtingos šeimos, todėl jau vaiko amžiuje buvo priverstas tarnauti turtingesniems ūkininkams. Neturėdamas galimybės lankyti mokyklos, skaityti ir rašyti pramoko pas taip vadinamą "daraktorių", o toliau stengėsi lavintis skaitydamas knygas ir taip išaugo sąmoningu lietuviu, o atlikęs ulonų pulke, Alytuje, karinę prievolę, į savarankišką gyvenimą išėjo su ryžtu būti geru lietuviu ir stengtis sąžiningu darbu kurti savo asmeninį gyvenimą, gražesnį ir prasmingesnį. Kurį laiką vertėsi siuvėjo amatu, bet atitarnavęs kariuomenę (1923 - 1925 m.), gavo tarnybą geležinkelių valdyboje, eidamas pradžioje iešmininko, vagonų sukabinėtojo, traukinių konduktoriaus pareigas. O vėliau jo sąžiningumas darbe buvo vyresniųjų įvertintas ir jis buvo paskirtas konduktorių tvarkytoju Virbalyje. Vėliau tarnybos labai buvo perkeltas į Klaipėdą, Kauną ir galiausiai į Vilnių.

1926 metais buvo vedęs Oną Misevičiūtę su kuria susilaukė keturių sūnų (Henriko, Vaclovo, Eduardo ir Algirdo) ir dukters Birutės. Juos užaugino susipratusiais lietuviams.

1944 metų vasarą pasitraukęs į Vakarų, gyveno Dillingene ir dirbo UNRA bei IRO. Emigravo į Australi-

ją, kur dirbo Australijos kariuomenės bazės Quguslande-Wollangarra, o vėliau persikėlė į Newcastle, N.S.W. ir dirbo transporte, o dar vėliau iki išėjimo į pensiją dirbo A.W.R. pramonėje prie BHP.



A. a. Benediktas Liūga buvo nuoširdžiai įsijungęs į Lietuvos organizacinę veiklą, buvo renkamas į LB bei kitų organizacijų valdybas. Platino spaudą, ypatingą dėmesį rodydamas "Kario" žurnalui.

Buvo laikraščio "Mūsų pastogė" leidėjų kolektyvo narys. 1955 metais labai aktyviai dalyvavo aukų rinkime lietuviams, nukentėjusiems nuo potvynio Maitlando lietuviams.

Buvo aktyvus Šaulių sąjungos Sydnejaus kuopos narys. Iš Lietuvos buvo atsivežęs ir gražiai išsaugojo Lietuvos šaulio, geležinkeliečio ir kario uniformas, kurias prieš mirtį perdavė Adelaidės lietuvių muziejui.

Šis trumpas nekrologas rodo a.a. Benediktą Liūgą buvus tauriu lietuviu patriotu, šalia savo darbo duonai, laisvalaikį skyrusį lietuviškai organizacinei veiklai.

Tebūna Tau, Benediktai, lengva šio draugiško Australijos krašto žemelė!

J.L.

A.A.

### JUOZĄ KIRVELAITĮ PRISIMENANT

Kovo 24 d. suėjo vieneri metai, kai iš mūsų tarpo išsiskyrė buvęs narsus Lietuvos kariuomenės karys, Vyčio kryžiaus kavalierius Juozas Kirvelaitis.

Juozas Kirvelaitis gimė 1900 kovo 17 d. Satmušio km., Pilviškio vals., Vilkaviškio apskr. ūkininko šeimoje, kur be jo dar buvo du broliai ir sesuo. Vyresnis brolis išsimokė ir buvo įšventintas kunigu. Juozas Kirvelaitis, neturėdamas pilnų 19 metų, per antrąją mobilizaciją buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Praleidęs tris dienas Vilkaviškio komendantūroje, dvi savaites Kauno komendantūroje, apmokytas kariškais drabužiais ir apginkluotas kartu su kitais naujokais buvo atvežtas į Radviliškį ir paskirtas į 4-jo pulko 9 kuopą.

Juozas Kirvelaitis, tarnaudamas kariuomenėje, dalyvavo kovose su bermontininkais ties Meškučiais ir su lenkais prie Vievio ir Širvintų ir visą laiką buvo kulkosvaidžių grandyje. Įvykusiose aršiose kautynėse ties Paširvinčio dvaru žuvo kulkosvaidžių šaudas karys. Nutilęs kulkosvaidis lenkams įkvėpė drasos, ir jie pradėjo smarkiai spausti lietuvius. Juozas Kirvelaitis, matydamas tą padėtį, puolė prieš kulkosvaidžio ir pradėjo smarkiai šaudyti ir tuo šaudymu sustabdė

lenkų veržimasi, palengvindamas nedideliam Lietuvos kariuomenės daliui laimėti prieš gausingus lenkus.

Juozas Kirvelaitis mūsų kariuomenės vadovybės už šį narsumą buvo įvertintas ir apdovanotas Vyčio kryžiumi. Vėliau susidūręs su lenkų žvalgiais, sprogdusios prieš granatos buvo sunkiai sužeistas ir kurį laiką nustojęs klausos. Pasigydęs ligoninėje, 1920 m. gruodžio 31 d. sveikatos komisijos buvo paleistas iš kariuomenės.

Grįžęs iš kariuomenės, įsigijo Būtviliškių kaime, Kidulių vals., Šakių apskr. ūkį ir ūkininkavo.

Atvykęs į Detroitą, priklausė Šv. turio jūrų šaulių kuopai, Balfui, Lietuvių Bendruomenei, Dariaus ir Girėno klubui, Lietuvių fondui ir kt.

Kovo 28 d. už a. a. Juozo Kirvelaičio sielą Šv. Antano bažnyčioje parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas aukojo šv. Mišias ir pasakė prasmingą ir jautrų pamokslą. Mišių skaitinius skaitė Albertas Mišiušas, muz. Stasys Sližys vargonavo.

Šv. Mišiose dalyvavo velionio žmona Konstancija, sūnus Jutinas, marti Vilūnė, vaikaiš Audrius iš Čikagos ir apie 80 kviestųjų giminių, draugų ir pažįstamų.

Po Mišių visi buvome pakviesti į parapijos salę pietų, kuriuos paruošė Juozas ir Bronė Kiaulėnai.

Maldą sukalbėjo ir valgius palaimino kun. Alfonsas Babonas. Tai tikrai buvo gražus a. a. Juozo Kirvelaičio prisiminimas ir pagerbimas!

A. Gr.

#### A. A. VIRŠILA KOSTAS JONUŠAS

Š. m. kovo 19 d. širdies smūgio ištiktas mirė buvęs Lietuvos kavalerijos viršila ramovėnas Kostas Jonušas. Buvo gimęs 1902 m. lapkričio 2 d. Nuo raudonojo tvano bėgdamas, 1944 m. pasitraukė į Vakarus, o nuolatiniam apsigyvenimui atvyko į Kanadą. Čia, be darbo kasdieninei duonai, daug laiko skyrė organizacinei darbuotei, ypač daug laiko aukoda-

mas vietos ramovėnams, kurių valdyboje buvo daugelį metų kasininku. Visų buvo mėgiamas dėl sąžiningumo, teisingumo, nuolankumo ir patriotizmo.

Laidotuvėse dalyvavo daugybė žmonių. Palaidotas Kanados lietuvių kapinėse — "Anapolis", Mississaugoje, Ont., 1987, m. kovo 22 d. Laido-

jimo maldoms vadovavo kun. J. K. Butkus, OFM, St. Catherinos lietuvių parapijos klebonas. Pamaldose solo giedojo V. A. Paulioniai. Atsišveikinimo žodžius tarė A. Šetikas — LB vardu, J. Vyšniauskas — ramovėnų vardu ir P. Polgrimas — SLA vardu. Laidojimo apeigos buvo baigtos giesme "Marija".



A. a. šaulys Povilas Skridaila (Gabrielius Mingėla). Nekrologas išspausdintas 1986 m. "Kario" Nr. 7, p.335

#### A. A. KOSTUI JONUŠUI

mirus, jo sūnui Virgaudui, dukrai Ramutei, jų šeimoms, giminėms bei artimiesiems reiškia užuojautą

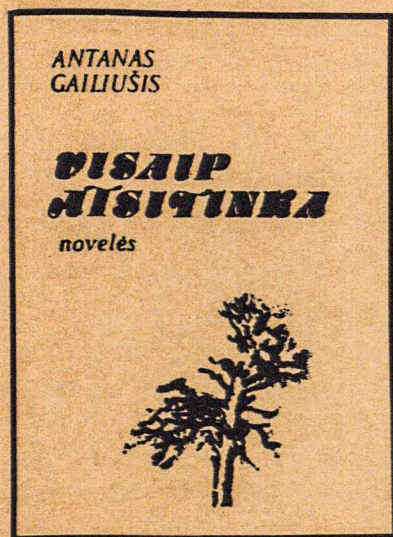
*Niagaros pusiasalio ramovėnai*

#### A.A. PETRUI MINKŪNIUI

mirus, žmoną Eugeniją, dukras Dalią ir Laimą su šeimomis bei kitus šeimos artimuosius nuoširdžiai užjaučiame.

*L.Š.S.T. Simo Kudirkos Šaulių  
N.Y. kuopos valdyba ir nariai*

## ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS



Šią knygą gaus dovanai naujieji "KARIO" prenumeratoriai.

Atkelta iš psl. 220

porą metų apkasuose, niekaip nepavyko gauti buto. Todėl jo viršininkas jam pasiūlė uaužimti majoro Valiūškio, kaip kariaujančio prieš pusėje, butą, išskeldinant jo šeimą. Tačiau tas karininkas atsisakė užimti tą butą, susirasdamas šiaip taip patalpą kareivinėse su geležine lovą ir šiaudų čiužiniu. Tuo tarpu, kai sugrįžo "draugiškoji armija", tuoj karininkų ramovės butus užkimšo. Ir savo buto dalį Valiūškienė vienam lietuviui karininkui turėjo užleisti. Bet po kiek laiko tas karininkas, sužinojęs, kad jos vyras Valiūškis yra kaip tėvynės priešas nu-teistas, pasistengė, kad ji su savo manta būtų išmesta į gatvę.

**Juotka**

Red. prierašas. Mjr. S. Valiūškis mirė Vilniuje 1976.7.7. Žiūr. š.m. "Kario" Nr. 2. p. 82.

### KARIUI AUKOJO:

**\$1000.00**

Iš A.A. ZENONO DANILEVIČIAUS palikimo, kurį atsiuntė KARIO rėmėjas K. Daunys. Z. Danilevičius mirė 1986.XII.21 d. Kanadoje. Palaidotas Šv. Jono kapinėse Mississauga, Ont. Ypatinga padėka K. DAUNIUI už rūpestį ir paramos "Kariui" persiuntimą.

**\$100.00**

Ema Sparkevičienė, PA, A. A. Adomo Sparkevičiaus atminimui jo pirmose mirties metinėse

LŠST DLK Kęstučio kp., WI per Vl. Vilčiną

W. Jegelevičius, ONT

LKVS RAMOVĖS Hartfordo sk., CT per išd. Adolfą Maslauską

**\$50.00**

Eugenija Budelskis, IL A. A. Zigmo Budelskio atminimui

Marija Šimkienė ir šeima, FL A. A. mjr. Šimkaus atminimui

LŠST jūrų šaulių kp. PALANGA, FL per pirm. Šukį

LKVS RAMOVĖS Omaha Sk. per išd. J. Naikelį

**\$38.00**

LKVS RAMOVĖS Montrealy Sk. per Aug. Kalvaitį

**\$33.00**

Ona Kirvaitytė, IL

Kun. prof. dr. P. Ragažinskas, N M St. Everlin, AR

**\$25.00**

J. Abraitis, IL

**\$20.00**

LŠST šaulių 5-as būrys Rockforde, IL per Aug. Pocių

**\$18.00**

St. Dargis, IL

**\$17.00**

A. Heid, Vokietija

**\$16.00**

V. Paseckas, IL

**\$13.00**

J. Agurkis, NE  
B. Narbutas, CA  
St. Pabrinkis, OH  
Adelė Poderienė, MI  
J. Šližys, NY  
Stasys Virplša, IL

**\$12.00**

Br. Burba, MA

**\$10.00**

K. Aižinas, IL, A. Banaitis, K. Bendoraitis, B. Budreika, Vokietija, J.E. Grigaitis, MI, A. Ivanauskas, MI, St. Kuzmickas, Australija, J. Pranckus, ONT, Vl. Navickas, IL, V. Tschiplys, J. Vitkus, Vokietija.

**\$9.00**

L. Tamošaitis, NY

**\$8.00**

P. Balsas, ONT, Bronė Batisa, MA, Br. Bernotas, OH, Al Beresnevičius, NY, J. Dženkaitis, CA, J. Jurkūnas, IL, J. Kaklauskas, OH, A. Krinickas, NY, St. Mazilis, NY, A. Mateika, FL, A. Mingėla, Ont, Fr. Pakalka, IN, B. Paulionis, OH, E. Truškauskas, CA, J. Virbalis, OH.

**\$6.00**

J. Smailys, NE.

**\$5.00**

A. Budzinauskienė, CT, A. Mateika, FL

**\$3.00**

Bronė Abromas, IL, J. Blažys, IL, Vkt. Darulis, Prancūzija, V. Gruzdys, FL, M. Kapočiūnas, NY, A. Naujokas, IL, V. Pečkauskas, GA, A. Valiūškis, RI.

Aukojusiems nuoširdus AČIŪ.



Nepriklausomos Lietuvos jaunimas prie žydinčios obels

90.735.276